

Regionálny konvent o NATO

Prešov 2002

KOZS DO
KOZS DO

**Ministerstvo zahraničných vecí SR (MZV SR)
Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku (SFPA)
Krajské grémium tretieho sektora Prešovského kraja (KG3S PO)**

Regionálny konvent o NATO - Prešov 2002

30. máj 2002

Zborník príspevkov

Prešov 2002

Regionálny konvent o NATO - Prešov 2002

Editor: SFPA

Zostavil: Vladimír Benč, Dagmar Pfeiferová, Alexander Duleba

Korektúry: Janka Jurečková

SFPA - Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku
Panenská 33
811 03 Bratislava
Tel.: 02/5443 3151, fax: 02/5443 3161
www.sfpa.sk, sfpa@sfpa.sk

Táto publikácia vychádza vďaka finančnej podpore Ministerstva zahraničných vecí SR.

Výroba: Róbert Vico - vydavateľstvo

© Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku (SFPA) 2002

ISBN 80-89041-45-0

OBSAH

SLOVENSKO PRED PRAŽSKÝM SUMMITOM NATO

Peter Weiss

Zahraničná politika Slovenskej republiky 2002: parlamentné voľby a summit NATO5

Ivan Korčok

Pražský summit NATO: ciele, úlohy a poslanie10

VÝCHODNÉ SLOVENSKO A ČLENSTVO SR V NATO: EKONOMICKÉ ASPEKTY

Karl F. Csensich

Prečo sme investovali v regióne východného Slovenska a prečo považujeme za dôležité integračné snahy SR15

Vladimír Benč

Ekonomické dôsledky členstva SR v NATO: implikácie pre východné Slovensko20

ČLENSTVO V NATO: SKÚSENOSTI SUSEDNÉHO POĽSKA

J.E. Magda Vášáryová

Tri roky v NATO: skúsenosti Poľska31

Jozef Jurčišin

Informovanie o NATO a medzinárodnej bezpečnosti v regionálnych médiách: ako to robia v susednom Poľsku36

CEZHraničná SPOLUPRÁCA A MEDZINÁRODNÁ BEZPEČNOSŤ

Michal Porvažník

Regionálny rozvoj, cezhraničná spolupráca a bezpečnosť: realizované a plánované zahraničné aktivity regionálnej samosprávy41

Tibor Ičo

Karpatský euroregión, cezhraničná spolupráca a NATO: súvislosti z pohľadu občana žijúceho v regióne východného Slovenska44

VEREJNÁ DEBATA O NATO A VÝCHODNÉ SLOVENSKO

Katarína Pafková, Oľga Gyarfášová

Regionálne charakteristiky verejnej debaty o NATO v SR: sociologická vzorka.47

Peter Németh

Prečo NATO? Pohľad z tretieho sektora53

BEZPEČNOSŤ REGIÓNU VÝCHODNÉHO SLOVENSKA: MINULOSŤ A PRÍTOMNOSŤ

Peter Švorc

Mier a vojny východného Slovenska: Poučenia histórie55

pplk. Igor Dobož

Prezentácia 1. mechanizovanej brigády a jej úlohy61

pplk. Karol Navrátil

Prezentácia ženijného práporu a jeho úloha v medzinárodnom ženijnom prápore Tisa64

ŠPECIÁLNY HOSTĽ

Bruce Jackson

NATO pred Pražským summitom - pohľad z USA69

VYHLÁSENIE KONVENTU89

REGIÓNALNY KONVENT O NATO - PREŠOV 2002

Regionálny konvent o NATO - Prešov 2002 sa konal 30. mája 2002 v sále PKO Čier-ny orol na Hlavnej ulici č. 50 v Prešove. Konvent sa podarilo realizovať vďaka finančnej podpore Ministerstva zahraničných vecí SR. Organizátormi boli Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku a Krajské grémium tretieho sektora Prešovského kraja.

Cieľom konventu bolo prispieť do verejnej diskusie o vstupe Slovenska do NATO, umožniť občanom z regiónu východného Slovenska získať informácie o úlohách NATO, o problémoch a výzvach týkajúcich sa medzinárodnej bezpečnosti a o možnosti zapojenia sa Slovenska do Severoatlantických bezpečnostných štruktúr.

Na regionálnom konvente sa zúčastnilo viac ako 100 hostí, predstavitelia samosprávy a štátnej správy, akademici a učitelia, vysokoškolskí a stredoškolskí študenti, zástupcovia tretieho sektora, podnikatelia, vojenský predstavitelia, predstavitelia zahraničného diplomatického zboru, médiá a občania východného Slovenska. Na konvente vystúpilo 18 osobností, ktoré prezentovali svoje názory na dôležitosť vstupu Slovenskej republiky do NATO, medzi inými Bruce Jackson, predseda výboru USA pre NATO, J.E. Magda Vášáryová, mimoriadna a splnomocnená veľvyslankyňa SR v Poľsku, Peter Weiss, predseda Zahraničného výboru NR SR, Ivan Korčok, generálny riaditeľ Sekcie medzinárodných organizácií a bezpečnostnej politiky MZV SR, Karl F. Csensich, viceprezident U.S. Steel Košice a prof. Juraj Stern, prorektor Ekonomickej univerzity.

Čitateľ nájde v tomto zborníku príspevkov pohľady ľudí, ktorí sa s témou vstupu Slovenska do NATO denne stretávajú pri svojej práci, pohľady ľudí žijúcich v regióne východného Slovenska, ako aj pohľady zahraničných osobností, ktoré pomáhajú Slovensku budovať demokraciu a trhovú ekonomiku.

Publikácia obsahuje aj účastníkmi prijaté Vyhlásenie konventu, ktoré vyzýva na zodpovedný prístup politikov a občanov Slovenska k rozhodovaniu o jeho budúcnosti.

Veríme, že táto publikácia prispeje k diskusii o vstupe Slovenska do NATO a čitateľovi poskytne dostatok informácií o rôznych aspektoch vstupu Slovenska do NATO.

Vladimír Benč

Peter WEISS

predseda Zahraničného výboru NR SR

spolupredseda Spoločného parlamentného výboru EÚ a SR

Zahraničná politika Slovenskej republiky 2002: parlamentné voľby a summit NATO

Slovensko je na historickej križovatke. Na novembrovom summite NATO v Prahe sa bude rozhodovať nielen o tom, či SR dostane pozvánku do NATO. Vzhľadom na to, že drvivá väčšina členských krajín NATO sú zároveň členskými krajinami EÚ, v Prahe sa rozhodne aj o tom, či SR je politicky prijateľná pre členstvo v EÚ. Jednoducho NATO a EÚ sú dvoje dvere do toho istého spoločenstva krajín, ktoré rešpektujú princípy demokracie, právneho štátu, ochrany ľudských práv a slobodnej hospodárskej súťaže.

Situácia, v ktorej sa nachádza Slovenská republika, je výnimočná, pretože iba málokedy sa stane, že relatívne malá krajina dostane šancu urobiť historický reparát, keď sa rozhoduje o jej geostrategickom zaradení na dlhé desaťročia. Všetci dobre vieme, že v roku 1997 v dôsledku hrubých chýb a nezodpovedného politického správania sa predchádzajúcej vládnucej garnitúry SR nedostala v júli v Madride pozvanie do NATO a v decembri v Luxemburgu pozvanie na začatie priamych rozhovorov o príprave na vstup do EÚ. Slovensko vďaka tomu stratilo veľa času a dostalo sa do nevýhodnejšej bezpečnostnej, hospodárskej a zahraničnopolitickej situácie ako Česko, Maďarsko a Poľsko. Dôsledkom bolo nielen neprijemné, nedôstojné, frustrujúce a krajinu oslabujúce balansovanie na pokraji medzinárodnej izolácie, ale aj priame hospodárske škody. Dnes sú dostatočne známe fakty, že nové členské krajiny NATO - ČR, MR a PR - zaznamenali po vstupe niekoľkonásobne väčší objem zahraničných investícií na jedného obyvateľa ako Slovensko. To sa, napríklad, prejavuje vo väčšej sile českej koruny oproti slovenskej korune.

Aj vo svetovej politike sú situácie, na ktoré sa vzťahuje terminus technicus vymyslený v NASA - window opportunity. Vedci a technici ním označujú potrebu využiť presne stanovený čas, aby kozmická loď v ustavične sa pohybujúcom svete vesmírnych telies mohla dosiahnuť stanovený cieľ. Slovensko, ktoré, ako som už povedal, dostalo šancu na reparát, nemá žiadne záruky, že takúto šancu znovu dostane, ak tú novembrovú prepasie.

Po takom obrovskom, priam tak tonickom geopolitickom zlome, ktorý je symbolizovaný pádom berlínskeho múru, je pre každú malú krajinu mimoriadne dôležité, aby sa v procese formovania nového svetového poriadku zaradila do pásma stability, prosperity a demokratického fungovania inštitúcií štátu. A takýmto spoločenstvom, ktoré dnes jednoducho nemá alternatívu, sú nesporne Severoatlantická aliancia a Európska únia. Slovensko si len ťažko môže dovoliť ostať bokom, mať menšiu úroveň národnej bezpečnosti ako jeho susedia, byť mimo hlavných civilizačných trendov, ostať nezaradené

v multikultúrnej a multietickej strednej Európe, cez ktorú sa v minulosti prehnalo toľko ničivých vojen.

Integrácia do NATO a EÚ je zavŕšením jednej etapy historického vývoja Slovenskej republiky, ktorá sa začala novembrovou politickou revolúciou v r. 1989. Ved' zmyslom zmien bolo odstrániť život za železnou oponou, ktorý sa vyznačoval obmedzeniami v oblasti ľudských práv, nedostatkom slobody a nízkou životnou úrovňou v dôsledku nižšej výkonnosti ekonomiky v porovnaní s ekonomikami členských krajín vtedajších európskych spoločenstiev. Dnes máme reálnu šancu zapojiť sa do medzinárodnej del'by práce a kolektívneho systému bezpečnosti s krajinami, ktoré boli po druhej svetovej vojne organizované na iných princípoch a ich obyvatelia dosiahli vyššiu životnú úroveň i celkovú kvalitu života.

Ak chceme žiť v bezpečnej a modernej Slovenskej republike, čeliť rizikám a výzvam, ktoré prináša globalizácia, vrátane medzinárodného terorizmu, ktorý ukázal svoju deštruktívnu silu 11. septembra, ak sa chceme ubrániť rôznym druhom extrémizmu, hrozbám organizovaného zločinu, nelegálneho obchodu so zbraňami, drogami a ľudskými bytosťami, ak chceme efektívne čeliť nelegálnej migrácii, nemáme inú šancu ako zaradiť sa do euroatlantických politických štruktúr, pretože ani taká veľká krajina akou je Nemecko si nedovolí presadzovať svoje životné záujmy sólovým spôsobom, mimo týchto štruktúr.

Naliehavosť integrácie umocňuje aj reálny stav slovenskej ekonomiky, ktorý je výsledkom neľahkej histórie Slovenska v 20-tom storočí. Ako to v eseji Storočie dlhšie ako sto rokov napísal popredný slovenský historik Ľubomír Lipták, Slovensko na konci dvadsiateho storočia ekonomicky zaostávalo za vyspelejšou západnou Európou asi tak, ako zaostávalo na začiatku dvadsiateho storočia. Kým Taliansko, Rakúsko a škandinávске krajiny, ale po vstupe do európskych spoločenstiev aj Írsko, Španielsko a Portugalsko dokázali výkonnosť ekonomicky zrovnať alebo aspoň podstatne priblížiť najvyspelejším krajinám, Slovensko dosahuje dnes iba 47 percent hrubého domáceho produktu na obyvateľa v porovnaní s priemerom EÚ. A má ešte jeden problém navyše. Kým v Bratislave je tento ukazovateľ 97 percent, v Košickom a Prešovskom kraji je to iba okolo 35 percent. Prekonať tieto obrovské medziregionálne rozdiely a s nimi spätú vysokú mieru nezamestnanosti v relatívne krátkom čase iba akumuláciou vnútorných zdrojov slovenskej ekonomiky jednoducho nie je možné. Bez integrácie a s ňou spätou modernizácie by sa ekonomické zaostávanie Slovenska za vyspelejšou západnou Európou iba zväčšilo so všetkými dramatickými dôsledkami pre životnú úroveň a sociálnu súdržnosť v krajine. Ako ukazujú príklady bývalých chudobincov Európy - Portugalska, Grécka, Írska a Španielska, ktoré tiež zápasili s obrovskými rozdielmi medzi regiónmi a s vysokou mierou nezamestnanosti, bezpečné prostredie pre zahraničných investorov, ktoré sa spája s fungovaním Severoatlantickej aliancie, spolu s využívaním prostriedkov zo solidárnych fondov Európskej únie, t. j. štrukturálnych a kohéznych fondov a fondov na podporu rozvoja vidieka, je možné v relatívne krátkom historickom čase podstatne zmeniť situáciu k lepšiemu. Napokon, ČR zaznamenala po vstupe do NATO trikrát väčší objem zahraničných investícií na obyvateľa ako Slovensko.

Ak sa teda na vstup do NATO nepozeralo iba z pohľadu slovenských národných záujmov, ale aj z hľadiska špecifických regionálnych záujmov východného Slovenska a jeho obyvateľov, ktorí si oprávnenne sťažujú na nerovnaké životné príležitosti, najmä čo sa týka dostupnosti zamestnania, odpoveď je jednoznačná - prekonanie historicky vzniknutých veľkých rozdielov medzi Bratislavou a východným Slovenskom je podmienené vstupom do NATO a EÚ.

A sú tu ešte dva špecifické dôvody. Práve na východnom Slovensku je najväčšia koncentrácia rómskej populácie, ktorá trpí sociálnym vylúčením, chudobou a nízkou vzdelanostnou úrovňou. Som hlboko presvedčený, že tento problém sa nedá vyriešiť ako etnický problém. Je potrebné sa sústrediť na celkové prekonávanie zaostávania chudoby na východnom Slovensku a na masívne vytváranie nových pracovných príležitostí. Len tak možno pomôcť aj Rómom.

Druhým špecifickým problémom východného Slovenska je ochrana východnej hranice pred nelegálnou migráciou a organizovaným zločinom a terorizmom, ktorý je s ňou spätý. Životná situácia ľudí na východnom Slovensku sa nezlepší tým, že malá časť z nich si bude "privyrábať" podieľaním sa na prevádzkach, obchode s drogami a iných nelegálnych aktivitách. Perspektívou je štandardná hranica s Ukrajinou, podpora vzájomnej obchodnej výmeny, cez rozvoj prihraničnej spolupráce s Ukrajinou, Poľskom a Maďarskom a využívanie možností hospodárskej spolupráce v rámci eurokarpatského regiónu. Som presvedčený, že rozpoznanie týchto súvislostí medzi vstupom do NATO a EÚ a budúcou prosperitou obyvateľov východného Slovenska umocní, osobitne u mladej generácie, ktorá potrebuje nové životné perspektívy, podporu nielen pre vstup do NATO, ale aj pre vytvorenie vnútropolitických podmienok, aby Slovensko dostala v novembri pozvánku do NATO. Integrácia Slovenska do euroatlantických štruktúr, ktorej základným politickým predpokladom je práve táto pozvánka, prinesie Slovensku aj ďalšie benefity. Nesporne medzi ne patrí posilnenie a definitívna stabilizácia demokratických inštitúcií a marginalizácia možností recidívy autoritárskych metód vládnutia, zneužívania politickej moci na prerozdeľovanie spoločenského hospodárstva v prospech malej skupiny spriaznencov vládnucej politickej strany a manipulácie s tajnými službami v záujme získania výhod v politickom boji.

Významným efektom vstupu do NATO bude aj modernizácia Armády SR, ktorá by sa tak či tak musela uskutočniť v záujme efektívneho vynakladania nemalých zdrojov, ktoré sa zo štátneho rozpočtu tak či tak vyčleňujú na obranu. Zapojenie Armády SR do del'by práce v rámci NATO a z toho vyplývajúca špecializácia, kvalitatívna zmena financovania v dôsledku zavedenia rozpočtového plánovania, zmena spôsobov použitia a výcviku Armády SR v súlade s modelom Armády SR 2010, ktorý predpokladá profesionalizáciu armády a tým aj zrušenie povinnej základnej vojenskej služby od roku 2006, to všetko prinesie novú profesionálnu sebarealizáciu a sociálne postavenie príslušníkom ozbrojených síl, posilní autoritu Armády SR v spoločnosti a bude v konečnom dôsledku znamenať efektívnejšie vynakladanie zdrojov na obranu.

Nezanedbateľné pre SR je aj to, že po vstupe do NATO môžu dostať novú šancu slovenskí výrobcovia zbraní a obranných systémov, čo umožní vytvoriť nové pracovné príležitosti a dať priestor kreativitě a produkčným schopnostiam slovenskej technickej inteligencie a vysoko kvalifikovaným robotníkom.

Prijatie Slovenska do NATO a EÚ definitívne ukončí obdobie neistoty a slabšieho zahraničnopolitického postavenia SR oproti jej susedom z Vyšehradskej štvorky. ČR, PR a MR, ako jasne ukazuje ich vývoj po vstupe do NATO, nielenže neutrpeli žiadne škody, ale naopak, získali hospodársky, bezpečnostne i čo sa týka ich medzinárodného vplyvu a authority. Napríklad sa nielen nezhoršili, ale naopak, zlepšili vzťahy týchto krajín s Ruskou federáciou. Tá sa navyše, medzitým stala súčasťou svetovej protiteroristickej aliancie, dohodla sa s USA na podstatnom znížení počtu jadrových zbraní a dnes sedí spolu s 19-timi členskými krajinami NATO za jedným stolom.

Jedným zo strategických dôsledkov udalostí z 11. septembra je, že politické uvažovanie, vyjadrené okrídlenou vetou - "keď nás nezoberú na Západe, obrátíme sa na Východ", sa na Slovensku jednoducho stalo bezpredmetné. Putin nie je Jeľcin, záujmy Ruska sú dnes iné ako boli v polovici deväťdesiatych rokov. A my o neutralite alebo o nejakých osobitných vzťahoch Slovenska s Ruskom, ktoré by dokázali kompenzovať neprijatie Slovenska do NATO, sa stali prázdnu a nevábnu ilúziou.

Slovensko ako malá krajina potrebuje spojencov a reálnu možnosť spolurozhodovať o svojej budúcnosti a nie byť pasívnym predmetom rozhodovania NATO a EÚ, trpným objektom politiky týchto globálnych politických hráčov. Príklady Dánska, Nórska, Luxemburska, Belgicka a ďalších malých členských krajín NATO ukazujú, že členstvom v systéme kolektívnej bezpečnosti nielenže nestratili svoju suverenitu, prestíž a vplyv, ale naopak, ich hlas na európskej svetovej politickej scéne má väčšiu váhu.

Tieto i ďalšie dôvody sú príčinou, že všetky slovenské vlády mali vo svojom programe vstup do NATO. Nie všetky však túto časť programu dôsledne naplňali. Zlyhanie z roku 1997 ešte stále delí slovenskú spoločnosť, vyvoláva frustráciu a zanechala silnú stopu aj v zahraničí v podobe nedôvery k politikom, ktorí boli bezprostrednou príčinou nepozvania Slovenska do NATO. Hlavnými prípadmi polarizácie boli jednak postoje ku konaniu vlády počas kosovskej krízy, keď tí predstavitelia opozície, ktorí sa dnes vydávajú za garantov vstupu do NATO, nevyberavo útočili na vládu za to, že povolila lietadlám NATO prelety cez územie SR, častovali Severoatlantickú alianciu prívlastkami z čias existencie Varšavskej zmluvy a verejne vyjadrili podporu Milošovičovi návštevou vysokých funkcionárov v Belehrade, a jednak k Novele Ústavy SR. Tí, ktorí hlasovali za zmeny v Ústave, ktoré okrem iného umožnili Slovensku aplikovať kľúčový článok Washingtonskej zmluvy o NATO a ktoré znamenali naplnenie niektorých dôležitých politických kritérií vstupu SR do EÚ a NATO, boli všetkými prítomnými poslancami opozície označení za zradcov národa.

Na druhej strane, po schválení novely ústavy a neúspechu referenda v predčasných voľbách, ktoré malo viesť k vystriedaniu jednoznačne prointegračnej vlády sa na slo-

venskej politickej scéne objavil nový fenomén - široký konsenzus vládnucich strán a opozičného HZDS pri schvaľovaní kľúčových dokumentov určujúcich bezpečnostnú politiku SR. A tak v parlamente bez problémov prešiel zákon o utajovaných skutočnostiach, bezpečnostnú, obrannú a vojenskú stratégiu SR a ústavný zákon o národnej bezpečnosti ako aj zákony potrebné pre uskutočnenie zásadnej reformy Armády SR.

Rétorika opozičného HZDS sa zásadne zmenila a je - až na niektoré vybočenia jednotlivých poslancov - za vstup do NATO. Aj vďaka tomu - aj keď prieskumy verejnej mienky ukazujú, že iba v limitovanej miere, spolu s intenzívnou vysvetľovacou kampanou vlády a MVO o význame vstupu SR do NATO - sa výrazne zvýšila podpora občanov SR pre tento krok. Udržanie tejto vysokej podpory je významnou úlohou nielen politických strán ale všetkým, ktorým záleží na integrácii SR do aliancie.

V súvislosti s vyjadreniami predstaviteľov niektorých členských krajín NATO, osobitne administratívy USA o tom, že návrat V. Mečiara a HZDS k moci by mohol ohroziť a skomplikovať pozvanie SR do NATO, sa rozprúdila široká diskusia doma i medzi členskými krajinami NATO o tom, či takéto vyjadrenia nie sú kontraproduktívne, lebo väčšina občanov SR ich pokladá za zasahovanie do volebného procesu SR. Môj názor je taký, že vždy je aj vecou politického umenia, či sa dosiahne istými vyjadreniami a krokmi želaný cieľ. Pri všetkom rešpekte k názorom tých slovenských občanov, ktorí sa cítia byť dosť dospelí na to, aby im niekto zvonku radil, ako a koho majú voliť, treba vziať do úvahy, že by nebolo od členských krajín seriózne, keby zavčas nedali slovenským ľuďom vedieť, aké výhrady, obavy a očakávania majú a na základe čoho sa budú rozhodovať o prijatí alebo neprijatí Slovenska do NATO. Realita je totiž taká, že SR chce a kvôli svojim národným záujmom sa potrebuje dostať do NATO. A nielen 19 vlád členských krajín bude rozhodovať o tom, či Slovensko pozvú do NATO, ale aj 19 parlamentov členských krajín bude rozhodovať, či budú ratifikovať prístupenie SR k Washingtonskej zmluve. Stačí nesúhlas jednej jedinej krajiny a Slovensko ostane mimo. Taká je realita. Nielen Slovensko má svoje záujmy a predstavy o hodnotách, ale aj každý z členských krajín NATO. Vlastne sa tu skrižia dve suverenity. Slovenskí voliči sa suverénne rozhodnú, koho pošlú do parlamentu a aké bude možné zloženie novej vlády. A rovnako suverénne a demokraticky zvolené vlády a parlamenty členských krajín NATO rozhodnú, či Slovensko s určitou vládou prijmú alebo neprijmú za člena NATO.

V takejto situácii nie je podľa mňa namieste urážať sa, ale racionálne pristupovať k rozhovorom, zohľadňujúc širšie a dlhodobejšie národné záujmy. Predovšetkým je však potrebné vziať svoj osud a osud najbližších do vlastných rúk. O svojej budúcnosti a budúcnosti Slovenska by sme nemali nechať rozhodovať iba svojich spoluobčanov, ale mali by sme vysloviť svoj vlastný názor. Napriek "blbej nálade", ktorá vznikla kvôli nezodpovedným a nenaplneným sľubom politikov, rôznym klientelistickým a korupčným aféram a jalovým hádkam politikov kvôli nepodstatným veciam by ľudia mali ísť voliť. Sami musia rozhodnúť, aké strany a akých politikov pokladajú za spoľahlivú záruku, že vytvoria takú vládu, ktorá dostane nielen pozvánku do NATO, ale vytvorí aj podmienky, že parlamenty všetkých členských krajín vyslovia súhlas s našim vstupom do NATO a EÚ. Hrá sa o využitie historickej príležitosti, ktorá sa nemusí opakovať.

Ivan KORČOK

generálny riaditeľ, Sekcia medzinárodných organizácií a bezpečnostnej politiky MZV SR

Pražský summit NATO: ciele, úlohy a poslanie

Na úvod by som sa chcel poďakovať za pozvanie a možnosť vystúpiť na regionálnom konvente o NATO. Prešovská kancelária SFPA má veľmi dobré meno vďaka mnohým aktivitám, ktorých cieľom je priblížiť otázky zahraničnej politiky čo najširšiemu občianskemu publiku. V tomto kontexte vidím aj Vaše dnešné podujatie venované problematike, ktorá je nanajvýš aktuálna a atraktívna nielen v zahraničnom, ale aj našom domácom, vnútropolitickom kontexte.

Témou môjho príspevku je pražský summit, jeho ciele, úlohy a poslanie. Na Slovensku, a to nesporne platí aj o ostatných krajinách ašpirujúcich na členstvo v NATO, pri zmienke o pražskom summite na prvom mieste figuruje problematika rozširovania, a najmä, či tá-ktorá krajina dostane v Prahe pozvánku. Akokoľvek na novembrové rokovanie najvyšších predstaviteľov NATO pozeráme cez prizmu nášho najbližšieho záujmu, faktom je, že rozširovanie je z pohľadu Aliancie len jedným z troch základných okruhov, ktorým sa členské štáty budú v Prahe venovať. Pritom je potrebné dodať, že je to súčasne okruh najmenej kontroverzný.

Dovoľte mi veľmi stručne Vám priblížiť najprv prvé dva body pražskej agendy. Prvým je okruh, ktorý má názov **Nové capacity**, za ktorými je potrebné vidieť snahu adaptovať Alianciu na nové medzinárodné bezpečnostné podmienky. NATO pre členské štáty zostáva a zostane základným pilierom ich obrany a bezpečnosti. Plne si však uvedomujú, že ak táto organizácia má splniť ich očakávania, musí prispôbovať svoje štruktúry, strategické zameranie a najmä vojenské capacity. Práve tie sú najčastejšie spomínaným termínom v súvislosti s adaptáciou Aliancie.

Základnou výzvou je premeniť vojenský potenciál NATO, ktorý bol 40 rokov budovaný na odvrátenie jasne definovanej hrozby útoku vtedajšej Varšavskej zmluvy, na kapacitu, ktorá bude naďalej schopná odstrašiť potenciálneho útočníka a v krajnom prípade bude môcť byť účinne nasadená. Podstata hrozby, a tým aj potenciálny útočník, sa však zásadne zmenili. V praxi to znamená, že NATO vo svojej Strategickej koncepcii celkom presne identifikuje nové hrozby, ktorým má čeliť, medzi nimi je potrebné predovšetkým terorizmus a šírenie zbraní hromadného ničenia, a pritom má k dispozícii vojenské capacity, ktoré nie sú na takéto misie dostatočne pripravené.

Videli sme, bohužiaľ, v priamom prenose tragédiu 11. septembra minulého roku, keď vlastne útok nevojenskej povahy spôsobil Spojeným štátom oveľa väčšie straty na životoch, nehovoriac už o materiálnych stratách, ako to bolo počas druhej svetovej vojny pri útoku Japonska na Pearl Harbour. Jednoducho, bezpečnosť v euroatlantickom priestore už nemožno dosiahnuť len tisíckami vojakov, lietadlami a tankami. Tých máme v Európe stále dostatok, či skôr prebytok. To, čo potrebuje Európa dnes, je modernizácia,

investície do prepravných vojenských kapacít, schopnosť rýchleho varovania, satelitné prieskumné systémy a komunikačné prostriedky pre operácie, do ktorých sú zapojené kontingenty členských štátov NATO.

Druhou, nemenej významnou časťou problému nazvaného kapacity, je priepastný rozdiel medzi vojenskými schopnosťami európskych spojencov a Kanady na jednej strane a USA na strane druhej. V záujme zachovania vojenskej akcieschopnosti, ale aj politickej súdržnosti Aliancie, musíme my, Európania, v tomto smere urobiť oveľa viac ako doteraz. Práve týmito otázkami sa NATO bude v Prahe zaoberať predovšetkým, a to vo vedomí, že ide o budúcnosť Aliancie ako efektívnej politicko-vojenskej organizácie. Ak 11. september 2001 bol demonštráciou obrovskej politickej solidarity, ktorej jadrom bolo historicky prvé uplatnenie článku 5 Washingtonskej zmluvy, potom musíme pripustiť, že tento deň sa stal nesporne aj katalyzátorom pre zásadnú otázku, či Aliancia chce v budúcnosti hrať svoju úlohu lídra aj vo vojenskej oblasti. Generálny tajomník NATO lord Robertson túto výzvu parafrázuje veľmi jednoznačne, keď hovorí: "*... máme len jednu možnosť, buď sa zmodernizujeme, alebo sa sami zmarginalizujeme*". Slovensko ako kandidátska krajina verí spolu s dnešnými členskými štátmi, že Praha aj v tomto smere prinesie zásadnú a pozitívnu odpoveď, ktorá pripraví NATO na dnešné a budúce bezpečnostné výzvy.

Druhá veľká téma pražského summitu je zhrnutá do koša s názvom **Nové vzťahy**. Ich podstatou je pokračovanie politiky Aliancie po roku 1989, keď po rozpade komunistického bloku začala budovať veľmi úzku a konkrétnu spoluprácu s nečlenskými štátmi. Jej základný rámec dnes tvorí Euroatlantická partnerská rada s Partnerstvom za mier a osobitné vzťahy medzi NATO a Ruskom a NATO a Ukrajinou. 46 krajín Euroatlantickej partnerskej rady dnes spoločne tvorí komunitu, ktorá nielen deklaruje svoju pripravenosť spoločne budovať euroatlantickú bezpečnosť, ale v praxi demonštrovala svoju akcieschopnosť v akciách pod velením NATO v Bosne a Hercegovine a v Kosove.

Vzťahy s Ruskom, vzhľadom na význam tejto krajiny pre NATO, mali a majú osobitný význam. Keď si uvedomíme, k akým významným udalostiam v tejto súvislosti došlo práve v týchto dňoch, môžeme jednoznačne hovoriť o začiatku novej kapitoly vo vzťahoch Aliancie a Ruska. V pondelok tento týždeň otvorilo NATO v Moskve svoj styčný vojenský úrad. V utorok sa konal v Ríme summit najvyšších predstaviteľov Aliancie a Ruska a jeho výsledkom je ustanovenie Rady NATO-Rusko. Podstatnou zmenou, ktorá nastáva, nie je len zmena názvu doterajšieho grémia. Rozhodnutia v ňom totiž budú prijímať všetky zúčastnené krajiny spoločne, tzn. na platforme 20 krajín s rovným hlasom na rozdiel od Stálej spoločnej rady, kde Aliancia prichádzala s jednotným, vopred odsúhlaseným stanoviskom, ktoré potom prezentovala voči Rusku. Obom týmto aktom predchádzal ešte minulý týždeň podpis prezidentov USA a Ruska pod dohodu o podstatnom znížení počtu strategických útočných zbraní. Tieto zásadné kroky predstavujú veľmi zreteľnú odpoveď tým hlasom, ktoré chcú NATO a Rusko ešte stále vidieť v konfrontačnej rovine.

V rámci väzieb s nečlenskými štátmi priznáva NATO popri Rusku osobitný význam aj vzťahom s Ukrajinou. Práve minulý týždeň sme v tejto krajine zaznamenali mimoriadne výrazný signál z tamojšej Rady národnej bezpečnosti, ktorá pracuje na stratégii intenzifikácie spolupráce s NATO. Bolo by určite predčasné robiť ďalekosiahle závery a musíme počkať na konkrétne kroky NATO a Ukrajiny, v každom prípade je však pre Európu a jej bezpečnosť dobré, že taká dôležitá krajina ako Ukrajina chce byť ukotvená v euroatlantickom priestore. Je to zároveň dobrá správa aj pre Slovensko, ako bezprostredného suseda, ktoré je tak, ako doteraz v rámci svojich dobrých bilaterálnych vzťahov pripravené veľmi intenzívne spolupracovať na euroatlantickej stratégii Ukrajiny.

Po Nových kapacitách a Nových vzťahoch, ako prvých dvoch bodoch agendy pražského summitu, mi dovoľte sa venovať aj tretiemu, pre Slovensko najdôležitejšiemu bodu, ktorým sú **Noví členovia**. Pre desať krajín aspirujúcich na členstvo v NATO je najdôležitejší fakt, že v Prahe viaceré z nich dostanú pozvánku na začatie prístupových rokovaní. Táto skutočnosť je mimoriadne dôležitá, pretože pred čosi viac ako rokom vôbec nebolo isté, či NATO v Prahe skutočne vystaví pozvánky, alebo sa uspokojí len s potvrdením politiky otvorených dverí. Pamätám sa, že v marci minulého roku sme práve tu, v Prešove, na konferencii SFPA diskutovali najmä o tom, čo je potrebné urobiť, aby sme vôbec oživilí diskusiu o nevyhnutnosti rozšírenia NATO. K prelomu došlo, keď najprv prezident Spojených štátov G. Bush v jeho strategickom varšavskom prejave v máji udal tón v smere ďalšieho rozširovania a následne v júni generálny tajomník NATO lord Robertson vyhlásil, že *"... nulová opcia pre Prahu je zmietnutá zo stola"*.

V tejto súvislosti považujem za dôležité pripomenúť dva dôležité momenty:

1. Potvrdilo sa, že pre rozširovanie bude rozhodujúca pozícia USA a najmä to, aký postoj zaujme nová administratíva prezidenta Busha. Dnes vieme, že tento postoj bol pozitívny a takpovediac prebudil aj dovtedy pasívnych európskych spojencov. Nesporne k nemu prispela aj spolupráca aspirantov, ktorú dnes poznáme ako Vilniuskú desiatku (V10). Spojenie síl aspirantov a ich vzájomná solidarita namiesto individuálnej súťaže krásy sa ukázali ako strategicky správne rozhodnutie. Na tomto mieste chcem poďakovať Americkému výboru pre NATO, na pôde ktorého táto myšlienka vznikla, a v konečnom dôsledku tak vrátila rozširovanie ako politickú tému späť do centra záujmu členských štátov.

2. Slovensko dokázalo priniesť zásadný vklad v úsilí aspirantov, aby pražský summit bol summitom rozširovacím. Sme hrdí na to, že bratislavská konferencia, ktorú sme usporiadali v máji minulého roku v Bratislave za účasti predsedov vlád Vilniuskej desiatky a mnohých svetových osobností, bola silným impulzom na prebudenie diskusie o rozšírení. Práve v bratislavskej Redute predniesol český prezident V. Havel prejav, ktorý zaznamenali svetové médiá a politici v krajinách Aliancie a pripomenul im, že rozšírenie NATO je neoddeliteľnou súčasťou procesu zjednocovania Európy.

Aké je teda postavenie Slovenska pred Prahou a ako bude pokračovať proces rozšírenia po predpokladanom pozvaní? Napriek tomu, že najčastejšie spomínaným scenárom je tzv. robustné rozšírenie, tzn. sedem krajín - Estónsko, Lotyšsko, Litva, Slovinsko, Slovensko, Rumunsko a Bulharsko - definitívne rozhodnutie o počte pozvaných bude

známe až na pražskom summite. Pozvanie v Prahe pochopiteľne ešte neznamená členstvo. Nasledovať budú rokovania, ktoré vyústia do podpisu prístupových protokolov, a ratifikácia v parlamentoch členských štátov NATO. O tom, ako rýchlo bude tento proces zavŕšený rozhodnú do značnej miery samotné pozvané krajiny podľa toho, ako budú schopné preukázať svoju pripravenosť stať sa plnohodnotným členom a najmä ako budú schopné garantovať, že aj po pozvaní a vstupe budú s rovnakým nasadením pokračovať v reformách v jednotlivých oblastiach.

Slovenská republika je dnes súčasťou každého uvažovaného počtu pozvaných krajín. Je to preto, lebo z pohľadu NATO nejednajú dnes žiadne politické prekážky pre naše pozvanie, ktoré Aliancii nedovolili pozvať nás za členov spolu s našimi susedmi už v roku 1997. Naša dobrá pozícia je navyše podložená výsledkami v praktickej príprave, ktorú absolvujeme v rámci Akčného plánu pre členstvo. V tejto súvislosti musíme pripustiť to, čo nám Aliancia celkom otvorene hovorí, a síce, že pre konečné rozhodnutie o našom pozvaní bude kľúčové zloženie vlády, ktorá vzíde so septembrových parlamentných volieb.

Uvedomujúc si veľmi citlivý predvolebný kontext na Slovensku, členské štáty NATO jednoznačne zdôrazňujú, že nijakým spôsobom nechcú zasiahnuť do slobodnej voľby slovenských voličov. Ich stanoviská sú motivované tým, že vidia 60 % slovenských občanov podporujúcich vstup ich krajiny do NATO, a preto chcú, aby vedeli, aká vláda má najlepšie šance dostať pozvánku, a teda naplniť očakávania solídnej väčšiny občanov.

Dovoľte mi ešte veľmi stručne načrtnúť oblasti, na ktoré sa bude musieť Slovensko v súvislosti s predpokladaným pozvaním, a hlavne po ňom, zamerať. Ako som už uviedol, Aliancia permanentne pripomína svoje očakávanie, že krajiny udržia nasadenie v jednotlivých oblastiach prípravy aj po prípadnom pozvaní. Poľavenie v tomto smere by NATO vnímalo veľmi zle a v priebehu ratifikácie by to mohlo mať fatálne dôsledky. Preto Aliancia tlačí, aby perspektívni kandidáti urobili maximum už pred pražským summitom. Logicky však nie je možné očakávať, že zvládneme úplne všetko.

Z našej strany by som chcel osobitne vyzdvihnúť tri oblasti, v ktorých budeme musieť veľmi tvrdo pracovať aj po pozvaní, v priebehu ratifikácie a nakoniec aj ako plnoprávni členovia:

1. **Reforma armády**, ktorej základný koncept už svojím názvom - **Ozbrojené sily SR: Model 2010** - jasne indikuje, že horizont transformácie ozbrojených síl siaha ďaleko za rámec predpokladaného vstupu do NATO a presahuje aj dve nasledujúce volebné obdobia. Dnes má rezort obrany vysoký kredit, ktorý bude potrebné bezpodmienečne udržať. Práve na MO a GŠ bude ležať najväčšie množstvo úloh pri začleňovaní SR do Aliancie.
2. **Zdroje**, a tým mám na mysli najmä výdavky na obranu, kde sa postupne blížíme k želanej hranici 2 % HDP. Aj keď každý rešpektuje neľahkú situáciu v štátnom rozpočte, bolo by z našej strany veľmi zlým signálom, keby sme ju riešili na úkor výdavkov v rezorte obrany. Znamenalo by to nielen problém pre naše členstvo v NATO,

ale predovšetkým pre samotnú reformu, ktorá je tak sľubne naštartovaná. Aj dočasné zníženie zdrojov by do budúcnosti znamenalo značné predrazenie reformy ozbrojených síl.

3. **Verejná mienka.** Dnes máme úctyhodnú, takmer 60% podporu slovenských občanov pre vstup do NATO. Pre nedostatok času nie je možné sa tejto téme venovať bližšie. Faktom však je, že popri širokom politickom konsenze je nárast podpory výsledkom kvalitného informačného projektu, ktorého súčasťou je aj dnešný prešovský konvent. Aj tu je však nevyhnutné pokračovať aj po pozvaní, a minimálne počas celého obdobia ratifikácie. Preto by sa mali nájsť zdroje, aby tento informačný projekt nebol po summite v Prahe ukončený. Už aj preto, že v prípade poklesu verejnej podpory z akýchkoľvek iných dôvodov, by každý určite hľadal zdôvodnenie práve v ukončení tohto projektu.

Novembrový summit NATO v Prahe bude ďalším míľnikom v histórii Aliancie. Bude predovšetkým o adaptácii Aliancie, ku ktorej patrí prehĺbovanie nových vzťahov s nečlenskými štátmi a súčasne pozve viaceré štáty za nových členov. Presne o rok o takomto čase chce Aliancia podpísať prístupové protokoly s pozvanými krajinami. Ide o mimoriadne ambiciózny, ale realistický zámer. Verím, že po pražskom summite bude Slovensko jeho súčasťou.

Karl F. CSENSICH

Viceprezident pre účtovníctvo, U.S. Steel Košice, s.r.o.

Prečo sme investovali v región východného Slovenska a prečo považujeme za dôležité integračné snahy SR

Je pre mňa poctou a privilegiom participovať na dnešnom otvorenom fóre a neformálnej oblastnej konferencii týkajúcej sa vstupu Slovenskej republiky do Severoatlantickej aliancie, častejšie nazývanej NATO. Touto cestou by som rád poďakoval Ministerstvu zahraničných vecí SR a Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku za podporu dnešnej konferencie.

Požiadali ma, aby som vystúpil krátkou prezentáciou zameranou na dve otázky:
1. Prečo spoločnosť United States Steel Corporation investovala v tomto regióne? a
2. Prečo spoločnosť U.S. Steel považuje členstvo Slovenskej republiky v NATO za také dôležité?

Odpoveď na prvú otázku je veľmi jednoduchá - malo to pre nás zmysel z podnikateľského hľadiska. Spoločnosť U.S. Steel najprv investovala do spoločného podniku v roku 1998 a potom do oceliarských a príbuzných aktivít v novembri 2000. Napriek tomu, že opodstatnenie tejto transakcie bolo niektorými sektormi spochybňované, naše rozhodnutie bolo založené na zvučných podnikateľských princípoch.

Bez ohľadu na to, či ide o obrovskú medzinárodnú spoločnosť ako je U.S. Steel, menšiu európsku firmu, rodinný podnik alebo živnostníka, princípy investovania sú rovnaké:

1. je potrebná vízia, produkt alebo myšlienka,
2. prieskum a analýza ekonomiky,
3. choďte tam, kde sú zákazníci /je potrebný trh, existujúca zákaznícka báza, ktorá si váš produkt či služby môže dovoliť/,
4. choďte tam, kde existujú rastúce či vznikajúce trhy /je potrebné nájsť vznikajúce trhy - trhy, na ktorých by vaša spoločnosť ustavične rástla/,
5. choďte tam, kde existujú podnikateľské synergie /využitie akejkoľvek podnikateľskej synergie či výhody, ktoré sú k dispozícii/,
6. choďte tam, kde je možné ďalej zlepšovať návratnosť vašej investície,
7. choďte tam, kde sú dostupné zdroje,
8. choďte tam, kde je úroveň rizika a návratnosti vašej investície prijateľná.

Odmena za všetku Vašu tvrdú prácu bude určite stáť za to.

Začiatkom 90. rokov, po desaťročiach konsolidácie a reštrukturalizácie svojich základných častí, sa naša spoločnosť, U.S. Steel, rozhodla prehodnotiť svoje investičné stratégie v Severnej Amerike. Myšlienka, že oceliarstvo je dôležitou súčasťou globálnej ekonomiky, bola s konečnou platnosťou akceptovaná. Nadišiel čas pre rast spoločnosti, a to využitím globálnych investičných príležitostí.

S víziou globálneho rastu začala spoločnosť U.S. Steel aktívne hľadať globalizačné príležitosti, nové a vznikajúce trhy pre svoje výrobky. Sledovali sme globálne expanzné plány našich existujúcich zákazníkov, vypracovali sme viaceré štúdie ekonomického rastu v rozličných oblastiach sveta, vrátane Severnej Ameriky, Ázie, západnej, strednej a východnej Európy.

Na základe výskumu v oblasti ekonomiky a faktu, že naši americkí zákazníci - vrátane spoločností Ford, General Motors, Whirlpool, Emerson Electric a Trinity Industries - už v zámorí podnikali, konkrétne v Európe, bolo len logické, že U.S. Steel by mali poskytovať svojim zákazníkom rovnakú vysokú kvalitu a výrobky s vysokou pridanou hodnotou, aké im poskytujú v Spojených štátoch. Inými slovami, pre spoločnosť U.S. Steel malo zmysel nájsť vhodnú výrobnú spoločnosť a takto zabezpečiť svojich zákazníkov. Z týchto dôvodov sme zaostrili svoje hľadanie na európsky sektor.

Detailné štúdium ekonomiky naznačovalo, že lokality v strednej Európe poskytovali pre oceliarsky sektor lepšie možnosti rastu než v západnej Európe, pričom stále umožňovali dodávky výrobkov do západnej Európy.

Predpovede indexu rastu strednej Európy prevyšujú západoeurópske približne o 1 %, čo potvrdzuje predpoklad vznikajúceho spotrebiteľského trhu. Okrem toho, spotreba ocele v strednej Európe kontinuálne narastá, pričom presahuje výrobné kapacity približne o 1,5 milióna ton. Tento rozdiel je spôsobený presunom západoeurópskych a iných výrobných spoločností do strednej Európy. Prichádzajúce spoločnosti hľadajú skúsenú a zručnú pracovnú silu, ako aj nižšie náklady.

Rovnako ako výroba automobilov v strednej Európe bude rásť približne o 10 % ročne, takisto budú narastať nové trhy strednej a východnej Európy - je to populácia zákazníkov, ktorí dlhodobo nemali prístup k rozmanitým kvalitným výrobkom, ktoré boli k dispozícii na Západe. Je teda opodstatnené, že spolu so spoločnosťami prichádzajúcimi do tohto regiónu, poskytujúcimi svoje výrobky či služby, sa bude základňa zákazníkov U.S. Steel naďalej rozširovať.

Dcérska spoločnosť zameraná na inžiniering a poradenstvo, spoločnosť UEC, bola dobre oboznámená s oceliarskymi prevádzkami po celej Európe. Navštívili sme VSŽ niekoľkokrát a vedeli sme, že je to moderná, dobre udržiavaná fabrika s vysoko vzdelanou pracovnou silou. VSŽ mali, ako jedna z málo fabriek v strednej Európe, výrobné linky umožňujúce pocínovanie oceľových pásov, čo je jedna z popredných technológií spoločnosti U.S. Steel a žiadny výrobok - je to evidentná podnikateľská stratégia. Netrvalo dlho a založili sme spoločný podnik U.S. Steel a VSŽ na výrobu pocínovaných výrobkov, čo bolo veľmi dobrým krokom pre obidve spoločnosti. V roku 1998 sme podpísali dohodu o prevzatí existujúcej pocínovacej linky.

Krátko po založení spoločného podniku sa začalo ukazovať, že VSŽ má vážne finančné problémy. Hlavný akcionár spoločnosti, Slovenská republika, ako aj bankoví veritelia začali hľadať strategického investora, ktorý by spoločnosť kúpil a odvrátil tak

jej kolaps. 24. novembra 2000 sa tak spoločnosť U.S. Steel stala strategickým investo-rom.

Príchodom na východné Slovensko si spoločnosť U.S. Steel vytvorila externú synergiu voči svojim zákazníkom. V súčasnosti svoje výrobky nielen dodávame svojim existujúcim zákazníkom podnikajúcim v strednej a východnej Európe, ale tiež vytvárame vzťahy s novými zákazníkmi, čo pomáha našim prevádzkam v USA pri obchodovaní s európskymi spoločnosťami zakladajúcimi svoje filiálky v Spojených štátoch. Tieto synergie majú zmysel pre samotnú spoločnosť U.S. Steel, ako aj pre našich zákazníkov.

Oceliarstvo v Európe sa ničím nelíši od oceliarstva v Spojených štátoch. Aby ste prežili, musíte byť producentom s nízkymi nákladmi. Prostredníctvom našej medzinárodnej konzultačnej organizácie, ktorá poskytuje služby VSŽ, sme vedeli, že návratnosť tejto spoločnosti sa dá zlepšiť. V skutočnosti sme ešte pred akvizíciou pomáhali spoločnosti VSŽ zlepšiť svoje trhové a prevádzkové pozície - prostredníctvom nášho poradenstva a spoločného podniku na pocínovanie. Po tom, čo spoločnosť U.S. Steel prevzala vlastníctvo, okamžite sme zaviedli do praxe "šesť podnikateľských hľadísk" - bezpečnosť, životné prostredie, výrobné náklady, kvalita výrobkov, služba zákazníkom a produktivita výroby. Všetky tieto indikátory majú zabezpečiť rast návratnosti.

Za posledných 18 mesiacov sme boli schopní znížiť naše náklady na výrobu jednej tony výrobkov o 20 amerických dolárov, zvýšiť kapacitu výroby ocele z 3,6 milióna ton na 4,5 milióna ton ročne a zvýšiť kvalitu. Zavádzame bezpečnostné aj environmentálne opatrenia, zavádzame medzi pracovníkmi filozofiu orientovanú na zákazníka, zrýchľujeme naše obchodné oddelenie a modernizujeme technológiu. Počas celej tejto doby naša spoločnosť podstatne zvýšila index návratnosti. Pre spoločnosť U.S. Steel sa opodstatnenosť kúpy tejto fabriky potvrdila vo forme zlepšujúcej sa ekonomickej návratnosti tejto investície.

Pre firmy je rovnako rozumné ísť tam, kde sú zdroje. Často počutá fráza - našim zdrojom sú naši ľudia - sa často používa na prázdno, ale hladina nezamestnanosti je vysoká, čo má priamy vzťah k nedostatočným investíciám. Veľká časť zamestnancov U.S. Steel Košice má tituly v metalurgii, ekonomike či informatike. Zamestnanci sa rýchlo učia a adaptujú na trhovo orientované podnikateľské koncepty. Mnohí vedia konverzovať vo viacerých jazykoch, pričom dominujúcim jazykom je nemčina. Veľké množstvo našich zamestnancov z vlastnej iniciatívy študuje anglický jazyk, mnohí dokonca na vlastné náklady. Mzdové náklady na Slovensku sú nižšie než inde v strednej či východnej Európe, čo znamená ďalšiu výhodu pred vyspelejšími ekonomikami. Naši ľudia svedomito pracujú a sú ochotní sa zlepšovať. Pre spoločnosti teda nemá zmysel podnikáť v takomto na kvalitné zdroje bohatom prostredí. Spoločnosť U.S. Steel je dôkazom toho, že to zmysel má.

A na záver - je opodstatnené ísť tam, kde úroveň odmeny či návratnosť je možné dosiahnuť s akceptovateľnou rovinou rizika. Slovensko je krajina, ktorá sa stabilizuje ako politicky, tak aj ekonomicky, je strategicky umiestnená na poskytovanie tovarov

a služieb na vznikajúce trhy strednej a východnej Európy, má k dispozícii vysoko vzdelanú a zručnú pracovnú silu, má ambície vstúpiť do Európskej únie a NATO a prechádza tiež procesom asimilácie hodnôt a praktík trhovej ekonomiky do svojho zmýšľania.

To boli skutočnosti, ktoré pred 18 mesiacmi ovplyvnili rozhodnutie spoločnosti U.S. Steel prísť na východné Slovensko, keď sme sa presvedčili, že akvizícia oceliarskych a príbuzných aktivít VSŽ má pre U.S. Steel skutočne zmysel. Na základe výsledkov dosiahnutých ku dnešnému sme presvedčení, že riziká, ktoré sme podstúpili, stáli za to, a že sme sa rozhodli správne.

Spoločnosť U.S. Steel sa veľa naučila o spôsobe transplantácie trhov orientovanej firmy do spoločnosti ešte nedávno riadenej dlhodobým plánovaním. Spoločnostiam, ktoré majú podnikateľské myslenie a odvahu pridať sa k nám, chce U.S. Steel ponúknuť svoje skúsenosti a spoluprácu. Spoločne môžeme dlhodobo rozvíjať rastúce podnikateľské prostredie východného Slovenska.

Odpoveď na druhú otázku, prečo spoločnosť U.S. Steel považuje členstvo Slovenskej republiky v NATO za také dôležité, je relatívne jednoduchá - stabilita.

Tak, ako sme hovorili o princípoch investovania, identifikovanie prijateľnej hladiny rizika je veľmi dôležité. NATO zjednocuje najrozvinutejšie ekonomiky a demokratické krajiny sveta.

NATO je aliancia, ktorá spája väčšinu krajín Európskej únie so Severnou Amerikou, a to znižuje riziká pre investorov.

Úspech vedie k ďalším úspechom. Krajiny visegrádskej skupiny - Poľsko, Maďarsko a Česká republika - po vstupe do NATO úspešne zlepšili svoje ekonomické ukazovatele. Som si istý, že mnohí z vás si hovoria, "OK, je to dobré pre veľké firmy ako je U.S. Steel, ale čo z toho mám ja"?

Na zodpovedanie tejto otázky je potrebné si uvedomiť, že zahraniční investori vždy zvažujú otázku rizika ako politického, tak aj ekonomického. Prostredníctvom nášho centra pre ekonomický rozvoj sme mali príležitosť sa stretnúť a diskutovať s potenciálnymi investormi aj na túto tému. Od investora si vyžaduje skutočne odvahu prísť do jemu neznámej krajiny, ako napr. na Slovensko, ktoré sa nachádza v prechodnom období ako ekonomicky, tak aj politicky, a preto tieto otázky budú sústavné na stole.

Z pohľadu blížiaceho sa vstupu Slovenska do Európskej únie a do NATO bude prínosom pre všetkých, ak sa Slovensku podarí prilákať ďalších investorov. Narastajúce zahraničné investície pomôžu stabilizácii ekonomiky a vytvorí sa základ pre dlhodobý rast. Takýto moment by spustil lavínu, ktorá by mala pozitívny dopad na všetky oblasti ekonomiky.

Rast ekonomiky vytvára pracovné príležitosti, znižuje nezamestnanosť, ako aj finančnú záťaž na štátnu pokladňu, a to uvoľňuje finančné zdroje na iné hodnotné sociálne programy. Zvyšujúci sa počet zamestnaných ľudí vedie k zvyšujúcemu sa štandardu

životnej úrovne, vytvára finančné zdroje pre verejnosť, a teda na ďalšie pracovné príležitosti a podnikanie.

Stabilita ekonomiky vedie zvyčajne k nižším úrokovým sadzbám, čo opäť napomáha domácemu investorovi a menším podnikateľom, čo zas vedie k ďalšiemu rastu a cyklus pokračuje ďalej. Opakujem, vstúpiť do neznámeho prostredia si vyžaduje odvahu. Vždy existuje vzťah medzi rizikom a možnou odmenou.

U.S. Steel v sebe našla odvahu investovať na Slovensku aj je veľmi spokojná s dosiahnutými výsledkami. Je čas, aby občania Slovenska v sebe tiež našli odvahu, podstúpili riziko a podporili vstup svojej vlasti do NATO. Verím, že Slovensko, rovnako ako spoločnosť U.S. Steel, bude veľmi spokojné s dosiahnutými výsledkami.

Vladimír BENČ

výskumný pracovník, Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku

Ekonomické dôsledky členstva SR v NATO: implikácie pre východné Slovensko

Svoj príspevok začínam citáciou dvoch osobností, ktoré výrazným spôsobom ovplyvnili život nášho regiónu, a dovoľm si tvrdiť, že aj celého sveta. Prvou je bývalý americký prezident B. Clinton, ktorý na margo pochybností o dôležitosti vstupu krajín strednej a východnej Európy, uviedol: „NATO môže urobiť pre východnú Európu to, čo už urobilo pre západnú - zabrániť návratu k regionálnej rivalite, posilniť demokraciu vzhľadom na možné budúce hrozby a vytvoriť podmienky na prekvitanie prosperity.“¹

Druhou osobnosťou je prezident Českej republiky V. Havel, ktorý svojou rečníckou otázkou vyjadril základný hodnotový princíp vzťahu ekonomiky a bezpečnosti štátu: „Nebola ešte prekonaná pochybnosť, že aj tá najdrahšia preventívna bezpečnosť je lacnejšia ako najlacnejšia vojna?“² „A len na potvrdenie slov V. Havla uvediem, že tragická udalosť z 11. septembra 2001 spôsobila len v samotnom New York City škody, ktorých výška sa odhaduje na 105 mld. USD (5 bil. Sk)³ .

A preto, aj keď v niektorých pasážach môjho príspevku budem hovoriť predovšetkým o ekonomických aspektoch bezpečnosti, nikdy sa nesmie stať, aby ekonomické otázky boli nadradené bezpečnosti.

Bezpečnosť a ekonomika sú veľmi úzko prepojené pojmy. Bezpečnosť v dnešnom svete si vyžaduje silnú ekonomiku a ekonomika každého štátu a rozvoj spoločnosti potrebuje na svoj rast stabilitu a bezpečnosť prostredia. Samozrejme, na tento dvojstranný vzťah sú úzko naviazané také atribúty, ako demokracia, tolerancia, sloboda, rovnocennosť, solidarita, kultúrna rozmanitosť národov - hodnoty rovnaké u obyvateľov štátov NATO aj EÚ. A ak dnes budujeme spoločnú Európu, mali by sme mať na pamäti, že to má to byť Európa, kde sa my, Európania, budeme pohybovať slobodne, kde sa budeme cítiť bezpečne a kde budú v prosperite a v mieri žiť aj budúce generácie. A bezpečnosť niečo stojí...

Z pohľadu efektivity je zřejmé, že spoločná obrana krajín vyznávajúcich rovnaké hodnoty je ekonomicky výhodnejšia, keby si mala krajina budovať vlastný systém obrany, udržiavať vojenské zásoby na určitej výške, modernizovať techniku, budovať vojenskú infraštruktúru, aby bola schopná garantovať bezpečnosť svojim občanom. Diskusia o nákladoch vstupu Slovenska do NATO by sa preto nemala pohybovať v rovine náklady za nezávislosť verzus náklady za spoločnú obranu, ale mala by sa týkať stratených príležitostí, keď sa Slovensku nepodarí v blízkej dobe integrovať do Severoatlantickej aliancie.

A práve tu nastáva pre ekonómov problém odpovedať na celkom jednoducho sa javiacu otázku: "Koľko nás bude stáť vstup do NATO a ako z neho budú profitovať ľudia žijúci na východnom Slovensku?"

Ak chceme odpovedať na túto otázku, musíme rozmýšľať vo veľmi širokom kontexte, pretože začatá reforma Armády SR a proces približovania sa vojenským štandardom NATO bude mať mnohé ekonomické implikácie predovšetkým na makroekonomickej úrovni a v konečnom dôsledku aj na ekonomiku nášho regiónu.

Vo všeobecnosti, skúsenosti štátov, ktoré sa postupne integrovali do NATO, hovoria o týchto ekonomicko-politicko-vojenských výhodách členstva v NATO, ktoré môžeme aplikovať na slovenské podmienky:

1. posilnenie demokracie, zabezpečenie politickej stability a právneho štátu,
2. jasný signál zahraničnej podnikateľskej komunite, že krajina je na správnej a nezvratiteľnej ceste budovania a upevňovania trhovej ekonomiky,
3. posilnenie bezpečnosti prostredníctvom výhod kolektívnej obrany a schopnosť čeliť novým bezpečnostným výzvam, a tým vytvorenie prostredia stability a bezpečnosti,
4. zlepšenie vzťahov a rozšírenie vzájomnej spolupráce nielen s visegrádkymi krajinami, ale aj ostatnými štátmi Európy,
5. bezpečnostná stabilita vytvorí pozitívne podmienky pre pokračovanie ekonomických a sociálnych reforiem, obchodovanie a investovanie,
6. vytvorenie silnejšej spoločnej Európy s účasťou Slovenska.

Tieto viac-menej všeobecne definované výhody majú výrazný pozitívny vplyv na politicko-hospodársky vývoj v krajine, ktorý by sa mal prejavovať štandardizáciou politického systému, vytvorením zdravého podnikateľského prostredia a jeho zatraktívením pre zahraničných investorov, znižovaním miery korupcie, podporením viacerých nevyhnutných reforiem v sociálnej a zdravotníckej sfére a v mnohých ďalších oblastiach bude generovať pozitívny ekonomický prínos spojený napríklad so zvýšeným turistickým ruchom alebo vyššími priamymi zahraničnými investíciami, ktoré následne môžu ovplyvniť najpálčivejší problém slovenskej ekonomiky - nezamestnanosť.

Práve zvýšený prílev zahraničných investícií je často deklarovaný ako základný ekonomický prínos pre vstup tej-ktorej krajiny do NATO. Tu však chcem upozorniť, že nesmieme podľahnúť veľkým očakávaniam, pretože samotný vstup do NATO nám nezabezpečí okamžitý prílev zahraničných investícií. Je mnoho ďalších faktorov (kvalita podnikateľského prostredia a s tým spojená úroveň vynútiteľnosti práva, stupeň ochrany intelektuálneho vlastníctva, kvalita legislatívneho rámca, kvalita infraštruktúry - nielen cestnej a železničnej, kvalita ľudského kapitálu, veľkosť dosažiteľnosti a obslužnosti trhu, zahranično-obchodné obmedzenia a mnoho ďalších), ktoré ovplyvňujú rozhodovanie zahraničného investora o investovaní v danej krajine. Naším vstupom do NATO mu však dáme informáciu, že na Slovensku sa uplatňujú a dodržiavajú princípy a hodnoty vyspelých demokratických štátov a že jeho investície majú určitý vysoký štandard garancie.

Samozrejme, získanie týchto výhod vstupom Slovenska do NATO je spojené z určitými nákladmi. Viaceré expertné štúdie⁴ identifikujú tri základné druhy nákladov spojených so vstupom krajiny do NATO:

1. priame náklady na členstvo, t.j. príspevky do spoločných rozpočtov NATO, príspevok

- na činnosť špecializovaných agentúr NATO a príspevky na budovanie spoločnej infraštruktúry,
2. financovanie vyčlenených vojenských zložiek pre NATO,
 3. náklady na reformu armády.

NATO od nových členských štátov predovšetkým očakáva, že sa zaviazú k podstatným rozpočtovým výdavkom na obranu. Tie sa použijú na pokrytie povinností súvisiacich s členstvom a so zabezpečením efektívneho fungovania armády členskej krajiny.

Slovenská vláda deklarovala záväzok⁵ minimálneho ročného podielu výdavkov na obranu 1,89 % HDP do roku 2006, čo predstavuje približne 20 mld. Sk v stálych cenách roku 2001, pričom štvrtina z tejto sumy pripadá na investície. Zároveň deklarovala postupné navyšovanie výdavkov na obranu na cieľový podiel 2 % HDP po roku 2006, čo je adekvátny stav výdavkov na armádu v členských krajinách NATO.

Je dôležité pripomenúť, že NATO nemôže predpisovať svojim členom, koľko majú míňať na obranu, to ostáva v rukách vlády a parlamentu tej-ktorej členskej krajiny. Každá krajina sa pritom môže zapájať do rôznych projektov NATO s tým, že svoju participáciu financuje z vlastného rozpočtu.

Medzi priame náklady patrí predovšetkým povinnosť členskej krajiny prispievať do civilného a vojenského rozpočtu, do programu bezpečnostných investícií a na činnosť špecializovaných agentúr NATO. Výška tohto príspevku závisí predovšetkým od ekonomickej sily krajiny, ktorá sa meria dosiahnutou úrovňou HDP, prípadne HDP na obyvateľa. Výpočet percentuálnych podielov na výšku príspevku do rozpočtov NATO sa určuje na základe voľne definovanej platobnej schopnosti krajiny - „plať toľko, na koľko máš a chceš platiť“ a deje sa to predovšetkým na základe výsledkov politického a nie ekonomického rozhodnutia konkrétnej krajiny.

Podľa skúseností krajín strednej Európy, ktoré vstúpili do NATO v roku 1999, sa ročná výška príspevku Slovenskej republiky do spoločných rozpočtov NATO môže pohybovať v rozmedzí 150-200 mil. Sk (3-4 mil. USD)⁶.

Slovensko však môže zo spoločných prostriedkov Aliancie na budovanie vojenskej a civilnej infraštruktúry získať oveľa viac ako vynaloží na príspevky do spoločných rozpočtov NATO. Ako príklad môže slúžiť Česká republika, ktorej príspevok do spoločných rozpočtov NATO v roku 2001 predstavoval 395 miliónov českých korún, ale napríklad v rokoch 2002 a 2003 poputuje do ČR v rámci prerozdelenia po 1,3 mld. českých korún ročne. Do roku 2006 chce NATO investovať do civilnej a vojenskej infraštruktúry u našich západných susedov 5 mld. českých korún.

Druhou finančnou položkou súvisiacou so vstupom Slovenska do NATO je financovanie činnosti jednotiek, ktoré budú k dispozícii NATO a jej spoločnému vedeniu, napr. jednotka rýchleho nasadenia a jednotky pôsobiace v rôznych mierových misiách, napr. KFOR alebo SFOR. Výška nákladov súvisí so stupňom integrácie a s rozhodnutím krajiny o výške počtu a technického zabezpečenia jednotiek, t.j. či krajina poskytne rotu,

pluk alebo bude participovať iným spôsobom. Pre Slovensko bude ekonomicky výhodné spolupracovať s krajinami V4 a vytvárať spoločné vojenské jednotky, tak ako sa napr. pripravuje vytvorenie spoločnej slovensko-poľsko-českej jednotky v sile brigády určenej pre mierové operácie v zahraničí, ktorá by mala byť plne funkčná koncom roku 2004 a jej veliteľstvo bude umiestnené v Topoľčanoch.

Slovenská republika je už v súčasnosti zastúpená v misiách s mandátom OSN pod vedením NATO - SFOR (Stabilisation Forces - osem príslušníkov Armády SR od augusta 1999) a KFOR (Kosovo Forces - 44 príslušníkov Armády SR od septembra 1999), pričom vo februári 2002 vznikla spoločná jednotka KFOR česko-slovenského mechanizovaného práporu. Slovensko sa na ňom podieľa jednou rotou o sile 100 mužov. Náklady na tieto misie dosiahnú v roku 2002 približne 500 mil. Sk aj s nákladmi na ich vybavenie.⁷

K týmto nákladom môžeme pripočítať náklady súvisiace s účasťou na rôznych spoločných vojenských cvičeniach, či už v rámci programu Partnerstvo za mier, alebo iných, celkovo by však nemali tieto výdavky prekročiť 1,3 mld. Sk ročne.

Ak sčítame tieto "položky", dostaneme sumu okolo 1,5 mld. Sk, ktorá predstavuje 7,5 % z obranného rozpočtu SR. Z toho môžeme usúdiť, že priame náklady spojené s členstvom Slovenska v NATO, t.j. ročné príspevky, ktoré budeme odvádzať do rozpočtov NATO, a financovanie činnosti slovenských jednotiek v rámci misií NATO nie sú vôbec vysoké, ani nehovoriac, keď ich prirovnáme k výhodám, ktoré nám členstvo v NATO prinesie. Ak tieto náklady prirovnáme k výške štátneho rozpočtu alebo k HDP je jasné, že makroekonomický dopad týchto výdavkov je marginálny.

Finančne oveľa náročnejšia však je a bude reforma Armády SR, ktorá musí rešpektovať zmenenú bezpečnostnú situáciu vo svete a požiadavky na interoperabilitu a koordináciu s vojenskými systémami NATO. Výdavky na túto reformu už budú mať oveľa podstatnejší vplyv na ekonomiku Slovenska. Tieto výdavky však nesmieme dávať do súvisu iba s našim vstupom do NATO. Samotná prijatá stratégia reformy Armády SR konštatuje zlú pripravenosť a vybavenosť Armády SR: „Za súčasných podmienok nemožno dosiahnuť potrebnú úroveň výcviku, údržby výstroja a výzbroje, opravy infraštruktúry, modernizácie výstroja a výzbroje a kvality života personálu“.⁸

Je pozitívne, že aj vďaka motivácii vstúpiť do NATO boli vypracované a schválené základné strategické dokumenty týkajúce sa bezpečnosti Slovenska (Obraná stratégia SR, Bezpečnostná stratégia SR, Vojenská stratégia SR). Ešte potešiteľnejšie z pohľadu ekonómov je to, že tieto dokumenty dávajú predpoklad pre efektívnejšie fungovanie armády v budúcnosti a zároveň armáda bude vykonávať svoje činnosti na vyššej úrovni.

Pokiaľ ide o vyčíslenie nákladov, len na čiastočné dobudovanie a modernizáciu ubytovacích a výcvikových zariadení treba vyčleniť približne 9,5 mld. Sk do roku 2010.

Vysoké náklady bude predstavovať modernizácia vojenskej techniky. V roku 2010 bude 77 % vybavenia pozemných síl a 90 % vybavenia vzdušných síl Armády SR po čase životnosti. V tomto časovom výhlade bude potrebné vynaložiť približne 80 mld. Sk

na úplné riešenie tohto problému. Ďalšie náklady bude potrebné vynaložiť na kúpu alebo prenájom viacúčelových podzvukových alebo nadzvukových lietadiel⁹. Ešte nie je rozhodnuté, o aký typ lietadla pôjde, zástupcovia Ministerstva obrany SR však už vyjadrili predsavzatie nakúpiť 18 viacúčelových lietadiel, ktoré budú pravdepodobne nadzvukové. Ich cena sa môže pohybovať okolo 50 mld. Sk, podľa odhadu na základe kúpy Českej republiky, ktorá zakúpila 24 nadzvukových lietadiel Jas-39 Gripen za 60,2 mld. CZK. Čechom sa zároveň podarilo podpísať s výrobcom dohodu o spätných investíciách (tzv. ofsetové programy) do Českej republiky v hodnote 82 mld. CZK, čo predstavuje skoro 140 % ceny objednávky.¹⁰ Slovensko by malo postupovať podobným spôsobom, ale je otázne, v akom časovom horizonte by sa mala táto kúpa uskutočniť aj vzhľadom na to, že sa Slovensku podarí v rámci deblokácií ruského dlhu opraviť 18 lietadiel Mig 29, ktoré sa stanú bojaschopné¹¹.

Celkovo teda možno odhadnúť náklady spojené s reformou armády a s nákupom, resp. prenájomom lietadiel na 140-150 mld. Sk, ktoré bude potrebné vynakladať podľa možností štátneho rozpočtu. Časť z týchto nákladov bude určite krytá zdrojmi NATO, predovšetkým z programu bezpečnostných investícií do rozvoja civilnej a vojenskej infraštruktúry. Pri súčasných plánovaných výdavkoch ministerstva obrany bude prezbrojenie armády a získanie úplnej interoperability s členskými krajinami NATO Slovensku trvať 20-25 rokov. Tento odhad sa, samozrejme, môže znížiť, ak sa Slovensku podarí úspešne realizovať ofsetové programy a následne zvýšiť výdavky na reformu a prezbrojenie armády.

Tieto náklady sa môžu znižovať vzájomnou spoluprácou so susednými krajinami, ako je napríklad projekt modernizácie vrtuľníkov Mi-24 v spolupráci s Poľskom, Maďarskom a Českou republikou, keď modernizovaný vrtuľník bude spĺňať požadované parametre interoperability s armádami NATO a každá zo štyroch zúčastnených strán sa bude na nákladoch na vývoj, výrobu prototypu a skúšky podieľať 25 % (cca 1 mil. USD).

Takéto vysoké investície do reformy armády budú mať rozsiahly makroekonomický dopad na zvýšenie HDP a na zvýšenie zamestnanosti v určitých odvetviach. Bude nevyhnutné zabezpečiť kompenzáciu nákupu zahraničných technológií a výbroje rôznymi ofsetovými programami, aby také rozsiahle nákupy nepredstavovali hrozbu pre deficit zahraničného obchodu, a tým nevytvárali tlak na stabilitu meny. Zároveň bude nevyhnutné rozmýšľať o finančných zdrojoch na krytie týchto nákupov s ohľadom na vývoj vonkajšej zadlženosti SR.

Okrem širokého makroekonomického dopadu môže modernizácia a vyzbrojovanie Armády SR výrazne prispieť k obnove pozícií zbrojárskeho priemyslu na Slovensku, ktorý v 80. rokoch predstavoval významný faktor ekonomického rozvoja SR, keď priamo zamestnával 25-tisíc pracovníkov a dosahoval tržby okolo 19,3 mld. Sk, čím sa podieľal 40 % na celkovej strojárkej výrobe¹². Aj napriek výraznému poklesu vojenskej produkcie za posledných desať rokov je podľa ročenky SIPRI¹³ Slovensko z hľadiska objemu exportu konvenčných zbraní v rokoch 1996-2000 v celosvetovom meradle na 20. mieste, čo stále svedčí o kvalite slovenských zbrojárskych

výrobných. Za rok 2000 sa vyviezla zo Slovenska vojenská technika v hodnote približne 2 mld. Sk¹⁴.

Vstup Slovenska do NATO umožní slovenským zbrojárskym firmám nové rozvojové impulzy spočívajúce v možnostiach kooperácie so zbrojárskym priemyslom členských krajín NATO a zároveň im umožní participovať na medzinárodných zbrojových programoch.

Ak vezmeme do úvahy všetky spomenuté fakty, vstup Slovenska do NATO bude pre región východného Slovenska prínosom. Vstupom Slovenska do NATO sa naša východná hranica stane zároveň vonkajšou hranicou NATO. Dá sa preto očakávať budovanie civilnej a vojenskej infraštruktúry práve v regióne východného Slovenska a firmy pôsobiace v regióne sa budú môcť po splnení určitých podmienok (splnenie bezpečnostných podmienok Národného bezpečnostného úradu, musia preukázať kvalitu svojej činnosti, napr. normou ISO EN 9000, musia vedieť komunikovať v anglickom jazyku, a pod) zapojiť do Programu bezpečnostných investícií NATO budovania infraštruktúry. V prípade nákupu vojenskej techniky (predovšetkým lietadiel) bude dôležité získať ofsetové programy a pritiahnúť ich do nášho regiónu. A práve zapojenie regionálnych firiem do programu bezpečnostných investícií, a prípadne do ofsetov, môže generovať vznik nových pracovných miest, ktoré sú v regióne také potrebné.

Ďalším faktorom, ktorý prispieva k ekonomickej výkonnosti regiónu, je ekonomicke pôsobenie vojenskej posádky v tom-ktorom meste. Každá vojenská posádka, ako ostatní obyvatelia, spotrebúva určité statky, zamestnáva ľudí a je odberateľom civilných tovarov. Doteraz, podľa mojich informácií, slovenská armáda alebo iní nezávislí experti nevypracovali žiadnu štúdiu týkajúcu sa dopadu umiestnenia rôzneho počtu vojakov do toho-ktorého regiónu. Podľa predloženej stratégie znižovania počtu posádok by po navrhovanom znížení počtu posádok a ich redislokácii z regionálneho hľadiska najviac utrpeli okresy Bardejov, Svidník, Stropkov a Medzilaborce, kde by neboli dislokované žiadne posádky. Naopak, predpokladá sa koncentrácia vojenskej posádky v Poprade, Prešove, Humennom, Košiciach, Trebišove a v Michalovciach. V Prešove by mala ostať letecká základňa, na ktorej budú nutné investície rozsiahlejšieho charakteru do vojenskej i civilnej infraštruktúry vzhľadom na zabezpečenie interoperability s krajinami NATO.

Ak teda zhrniem svoju prednášku, členstvo Slovenska v NATO bude z ekonomického hľadiska prínosom pre Slovensko a priame náklady na členstvo sú veľmi nízke oproti ponúkaným príležitostiam spojeným s členstvom v NATO. Aj keď výdavky na reformu armády a získanie interoperability s armádami NATO budú predstavovať vysokú záťaž pre štátny rozpočet, ich efektívna alokácia v kombinácii s využívaním ofsetových programov sa môže stať ekonomickým impulzom nielen pre rozvoj slovenského zbrojárskeho priemyslu, ale aj iných odvetví.

Nesmieme však podľahnúť ilúzii, že naším vstupom do NATO budú zahraniční investori automaticky investovať obrovské sumy peňazí do nášho regiónu alebo na Slovensko. Vstupom však získame ďalší argument na to, aby sme ich presvedčili, že sa

u nás opláti investovať. Vstup nášho regiónu do NATO vytvorí predpoklady pre jeho hospodársky a sociálny rozvoj, a to predovšetkým vďaka:

- posilneniu demokracie, politickej stability, zavedeniu sociálno-ekonomických štandardov uplatňovaných vo vyspelých krajinách, t.j. prostredia umožňujúceho ekonomický rozvoj regiónov a Slovenska ako celku,
- zníženiu miery korupcie a jej negatívnych dopadov na ekonomiku,
- štandardizácii podnikateľského prostredia a zatraktívneniu Slovenska a nášho regiónu pre prílev PZI,
- transferu nových technológií a s tým spojenej zlepšenej konkurencieschopnosti slovenských podnikov,
- zefektívneniu hospodárenia armády a uvoľneniu zdrojov pre iné sféry,
- zapojeniu slovenského zbrojárskeho priemyslu do svetovej deľby práce,
- otvorení možnosti participácie podnikov regiónu na ofsetových programoch,
- a v konečnom dôsledku nám aktívne umožní podieľať sa na budovaní spoločnej Európy.

POZNÁMKY

¹⁾ Fact sheet (1998), str. 1

²⁾ Fact sheet (1997), str. 17

³⁾ Suma zahŕňa priame škody na budovách, ekonomické náklady straty z prenájmu nehnuteľností a straty zamestnania. Prameň: New York City Fact Sheet (2002)

⁴⁾ Schultz, K. - Valásek, T. (1997), Sapronas, R. (2000), REPORT (1996), REPORT (1998), Szép, A. - Brzica, D. (2001), Palacka. G. (1997)

⁵⁾ Uznesenie vlády SR č. 121 zo 7. februára 2001

⁶⁾ Odhad autora

⁷⁾ Odhad autora na základe súčasných výdavkov na činnosť slovenských jednotiek v SFOR a KFOR (Zdroj: Ministerstvo obrany SR, SFOR - 213 826 USD, KFOR 1 670 227 USD v roku 2001) a plánovaných výdavkov na vybavenie slovenskej rotý v rámci česko-slovenského práporu KFOR (85 mil. Sk) + plánovaná ženijná jednotka, ktorá bude slúžiť v Afganistane.

⁸⁾ Ozbrojené sily SR - model 2010 (2001)

⁹⁾ Údaje podľa: Ozbrojené sily SR - model 2010 (2001)

¹⁰⁾ Český parlament však kúpu lietadiel neschválil a rozhodnutie o realizácii tohto obchodu urobí až nová česká vláda a parlament.

¹¹⁾ Prameň: SME 16.4.2002

¹²⁾ Dudák, P. (2000)

¹³⁾ SIPRI Yearbook (2001)

¹⁴⁾ Gáfrik, A. (2001)

POUŽITÁ LITERATÚRA:

- BÍRO, V. - JURKOVIČ, E. (1999): *Výdavky na obranu v niektorých krajinách sveta*. Bratislava, Ministerstvo obrany SR.
- DUDÁK, P. (2000): *Možnosti spolupráce Poľska a Slovenska v oblasti zbrojného priemyslu - pohľad Slovenska*. In: Zborník SIMŠ č.5/2000: *Regionálna bezpečnosť a slovensko-poľské vzťahy*. Bratislava, SIMŠ.
- ĎURINA, J. (2001): *Prínosy a záväzky členstva v NATO*. Bratislava, Ministerstvo obrany SR.
- FACT SHEET (1997): *NATO Enlargement*. Washington, D.C., U.S. Department of state, www.state.gov
- FACT SHEET (1998): *Top Ten Questions on NATO Enlargement*. Washington, D.C., U.S. Department of state, www.state.gov
- SAPRONAS, R. (2000): *The costs on NATO enlargement to the Baltic states*. Vilnius, Lithuania.
- SCHULTZ, K. - VALÁSEK, T. (1997): *The Hidden Costs of NATO Expansion*. In: *FOREIGN POLICY IN FOCUS*, Vol. 2, No. 35, <http://www.foreignpolicy-infocus.org/briefs/vol2/v2n35nat.html>
- GÁFRIK, A. (2001): *Export zbraní zo Slovenska*. Bratislava, Ministerstvo obrany SR. www.mod.gov.sk.
- MLADENOVA, I. - MARKOVA, E. (2001): *NATO's Enlargement and the Costs for Bulgaria to Join NATO*. Sofia, Economic Policy Institute.
- NEW YORK CITY FACT SHEET (2002): *Economic impact of terrorist attack*. New York, The Century foundation. www.tcf.org
- OZBROJENÉ SILY SR - model 2010 (2001). Bratislava, Ministerstvo obrany SR. www.mod.gov.sk
- PALACKA, G. (1997): *NATO a cena za bezpečnosť*. Bratislava, Inštitút pre verejné otázky.
- REPORT (1996): *The costs of NATO of Expanding the NATO Alliance*. Washington, DC, Congressional Budget Office.
- REPORT (1998): *Report to the Congress On the Military Requirements and Costs of NATO Enlargement*. <http://www.defencelink.mil/pubs/nato/>
- RNP PRENAME (2002). Bratislava, Ministerstvo obrany SR. www.mod.gov.sk
- SIPRI Yearbook (2001): *Armaments, Disarmament and International Security*. Stockholm, Stockholm International Peace Research Institute.
- SZÉP, A. - BRZICA, D. (2001): *Analýza hospodársko-politických aspektov členstva SR v NATO*. Zborník SIMŠ č.3/2001, Bratislava, SIMŠ.

TABUĽKOVÁ PRÍLOHA

Tabuľka č. 1: Výdavky na obranu SR

		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000*	2001*	2002**
HDP, b.c.	mld. SKK	466,2	546	606,1	686,1	750,8	815,3	887,2	964,6	999,3
HDP, s.c. 1995=100	mld. SKK	511,6	546	579,9	615,9	641,1	653,3	667,7	689,7	710,9
- medziročný rast	%	4,9	6,7	6,2	6,2	4,1	1,9	2,2	3,3	3,6
Výdavky ŠR										
na obranu	mil. SKK	9 900	12 900	13 588	14 340	14 628	13 836	15 048	16 723	19 893
Výdavky na obranu										
HDP, b.c./	%	2,1	2,4	2,2	2,1	1,9	1,7	1,7	1,8	2,0
Výdavky na obranu/ štátny rozpočet	%	7,4	8,8	8,4	8,4	8,1	7,7	8,2	9,3	9,0

Poznámky: * - v rokoch 2000-01 došlo k navýšeniu rozpočtu MO SR v súvislosti s plnením cieľov PzM na 15,7 mld. Sk v r. 2000 a na 18,2 mld. Sk v r. 2001, a tak podiel na HDP predstavuje 1,8 % v r. 2000, resp. 1,9 % v r. 2001.

** - Prognóza HDP 2002 - NBS, Biatic č.1/02.

Prameň: výpočty autora na základe Štatistického úradu SR, NBS a Zákonov o štátnom rozpočte.

Tabuľka č. 2: Výdavky na obranu SR v r. 2001 - klasifikácia NATO

I. Výdavky rozpočtu MO SR	18 195 889,0 tis. Sk
II. Mimorozpočtové výdavky na NP PRENAME	142 900,0 tis. Sk
III. Výdavky zo zdrojov privatizácie	125 000,0 tis. Sk
IV. Výdavky na obranu v iných kapitolách št. rozpočtu SR	328 870,0 tis. Sk
Obranné výdavky celkom	18 792 659,0 tis. Sk
Obranné výdavky/ HDP v %	1,95

Prameň: Ministerstvo obrany SR

Tabuľka č. 3: Porovnanie štátov, ich výdavkov na armádu a stavu vojsk

	Výdavky na obranu 2000 v mld. USD, s.c.1998	ako % HDP 1999	HDP na obyvateľa 1999 v tis. USD	Počet obyvateľov v mil.	Armáda Vojaci v tis.1/	Tanky	Obmené vozidlá	Delostrelectvo 5/	Útočné helikoptéry	Bojové lietadlá	Letové hodiny
Belgicko	3,6	1,4	25,0	10,1	38,7	140	569	242	41	135	165
Česká republika	1,1	2,0	13,2	10,2	57,7	792	1 211	740	34	110	60
Dánsko	2,7	1,6	24,8	5,2	29,3	228	273	471	12	68	180
Grécko	6,3	4,8	13,7	10,6	158,6	1 735	2 286	1 894	20	525	-
Maďarsko	0,7	1,4	8,0	10,0	43,7	806	1 439	839	51	107	50
Nórsko	3,2	2,2	25,5	4,4	20,9	170	218	189	0	73	180
Poľsko	3,3	2,0	7,4	38,6	205,2	1 674	1 437	1 554	107	271	60-120
Portugalsko	2,5	2,2	15,5	9,8	37,7	187	330	363	0	101	160-180
USA 2/3/	280,6	3,0	33,1	275,6	1 365,8	7 900	22 020	6 074	2 045	4 265	212-215
NATO 4/	470,9	2,2	19,9	784,4	3 639,8	23 096	47 306	22 020	3 256	8 664	-
Rakúsko	1,7	0,9	23,4	8,1	35,5	283	685	1 057	11	52	130
Írsko	0,8	0,8	22,4	3,7	11,4	14	101	534	15	7	-
Švajčiarsko	2,9	1,1	29,6	7,0	3,4	556	1 771	2 561	0	154	150-200
Švédsko	5,4	2,1	22,9	8,9	52,7	537	2 067	1 210	0	250	110-140
Slovensko	0,3	1,7	7,8	5,4	44,5	275	622	383	19	82	45
Rusko 2/6/7/	43,9	3,8	7,0	146,0	1 004,1	21 820	28 125	20 746	1 155	4 567	20-44
Čína 2/7/	23,0	2,1	4,0	1 255,0	2 470,0	7 060	5 500	15 800	419	3 507	80-100

1/ stav nahlásený k 1.1.2000 ako CFE, Konvenčné ozbrojené jednotky okrem Kanady, USA, Ruska a Číny

2/ Kanada, USA, Rusko, Čína, priemerný stav za rok 1999

3/ letové hodiny za Letectvo (Air Force); 230 hod. námorní piloti, 216 hod. piloti helikoptér

4/ Spolu krajiny NATO - výpočty autora na základe údajov jednotlivých krajín (aritmetický priemer pri Výdavky % HDP a HDP na obyv.)

5/ zahŕňa aj mínometry ráže 81mm a vyššie

6/ piloti v Čečensku 100 letových hod. a viac

7/ odhad - vojenská technika

Prameň: Sipri, www.sipri.se; IISS

Tabuľka č. 5: Príspevky do spoločných rozpočtov NATO na rok 2001

Krajina	Civilný rozpočet		Vojenský rozpočet		Spolu	
	Suma (mil.USD)	Podiel v %	Suma (mil. USD)	Podiel v %	Suma (mil. USD)	Podiel v %
Belgicko	3,71	2,76	20,03	3,14	23,74	3,07
Kanada	7,2	5,35	42,35	6,64	49,55	6,41
Česká republika	1,21	0,9	4,61	0,72	5,82	0,75
Dánsko	1,98	1,47	11,87	1,86	13,85	1,79
Francúzsko	20,65	15,35	30,52	4,48	51,17	6,62
Nemecko	20,9	15,54	126,89	19,89	147,79	19,13
Grécko	0,51	0,38	3,03	0,47	3,54	0,46
Maďarsko	0,87	0,65	3,33	0,52	4,20	0,54
Island	0,07	0,05	0,21	0,03	0,28	0,04
Taliansko	7,73	5,75	42,76	6,7	50,49	6,54
Luxembursko	0,11	0,08	0,61	0,1	0,72	0,09
Holandsko	3,7	2,75	20,68	3,24	24,38	3,16
Nórsko	1,49	1,11	8,39	1,31	9,88	1,28
Poľsko	3,34	2,48	12,68	1,99	16,02	2,07
Portugalsko	0,85	0,63	4,41	0,69	5,26	0,68
Španielsko	4,71	3,5	23,42	3,67	28,13	3,64
Turecko	2,14	1,59	10,91	1,71	13,05	1,69
Veľká Británia	23,2	17,25	82,2	12,88	105,40	13,64
USA	30,14	22,41	189,21	29,65	219,35	28,39
Celkovo (USD)	134,5	100	638,1	100	772,60	100,00

Prameň: NATO Office of Information and Press, Brusel

J. E. Magda VÁŠÁRYOVÁ

mimoriadna a splnomocnená veľvyslankyňa Slovenskej republiky v Poľsku

Tri roky v NATO: skúsenosti Poľska

Tretie výročie vstupu III. Poľskej republiky do Severoatlantickej aliancie, ktoré sa takmer krylo so sto dňami od nástupu novej poľskej vlády, bolo vhodnou príležitosťou na ocenenie prínosu NATO pre pocit bezpečnosti poľských občanov, ako aj na zhodnotenie poľského vkladu do fungovania NATO.

Berúc v úvahu neuveriteľné peripetie histórie poľskej štátnosti a vývoj bezpečnostnej situácie v Európe po páde železnej opony a rozpade Varšavskej zmluvy po roku 1990, možno konštatovať, že Poľsko sa dnes nachádza v komfortnej situácii, čo sa týka jeho bezpečnosti, obrany i stratégie, ako aj schopnosti ovplyvňovať vývoj situácie v stredoeurópskom regióne. Členstvo v NATO, o ktoré sa usilovali všetky poľské politické strany a vládne reprezentácie od roku 1988, opierajúce sa o mimoriadne stabilnú a vysokú podporu obyvateľstva pre vstup - okolo 75 až 80 %, vytvára dnes dostatočne pokojný priestor na vypracovanie kvalitnej koncepcie modernizácie poľskej armády, na pozorovanie i analýzu dynamiky politického vývoja v NATO a euroatlantických vzťahov, ako aj rýchlo sa meniace postavenie Ruskej federácie vo vzťahu k Aliancii.

Základné ciele členstva Poľska v NATO

Poľsko si bolo vedomé, že šanca vstúpiť do Aliancie sa nemusí opakovať, a tvrdo nástojilo, využívajúc všetky svoje kontakty a silné lobistické skupiny v USA, na otvorení sa Aliancie tomuto najväčšiemu a strategicky najsilnejšiemu štátu bývalého sovietskeho bloku v strednej Európe. Za svoj cieľ si dalo nielen zabezpečenie nenarušiteľnosti svojich hraníc, či už na západe, alebo na východe, ale zároveň pri každej príležitosti deklarovalo dôležitosť posilnenia transatlantických vzťahov, prítomnosti USA v Európe a zachovania základnej obrannej úlohy NATO ako garanta bezpečnosti svojich členov, čo spôsobilo, že Poľsku „prischol“ názov „Trójskeho koňa USA v Európe“.

Poľská republika je naozaj blízkym partnerom a spojencom USA v rámci Aliancie, čo potvrdil aj prezident USA G. Bush, ktorý si pre svoj zásadný politický prejav o ďalšom rozširovaní NATO vybral v júni minulého roku práve Varšavu. Prezident Poľskej republiky v októbri 2001 pohotovo zorganizoval regionálnu konferenciu štátov strednej a východnej Európy o spoločnom boji proti terorizmu, ktorej sa cez telemost zúčastnil aj G. Bush. Občania Poľska boli zároveň jednou z výnimiek, ktorá bez výhrad podporovala letecké operácie Aliancie na Balkáne počas kosovskej krízy a nutnosť zapojenia sa do akcie NATO bezprostredne po vstupe ich nijako „nevystrašila“, skôr naopak, posilnila v nich vedomie, že odteraz už budú aktívne určovať pomery v Európe v takom stupni, aký budú považovať vzhľadom na svoje záujmy za potrebné. Pocit, na ktorý Poliaci čakali 50 rokov.

Hodnotenie Poľskej republiky zo strany NATO

Návšteva generálneho tajomníka NATO pred rokom vo Varšave bola studenou sprchou na všetky „romantizujúce“ predstavy poľskej politickej reprezentácie o úlohe Poľska v Aliancii. Na hlavu politikov i vojakov sa zniesla vlna veľkej kritiky za nedodržanie sľubov, ktoré Poľská republika dala pri svojom vstupe do NATO. Týkali sa najmä vyčlenenia nedostatočných finančných prostriedkov na prezbrojenie armády, oneskorovanie zmenšovania počtu aktívne slúžiacich vojakov, pomalé obsadzovanie postov v centrále Aliancie, nedostatočné aktivity dosahovania cieľov v rámci obranného plánovania NATO, atď. Preto v roku 2002 Poľsko očakávalo trochu lepšie hodnotenie a zvlášť ocenenie principiálneho postoja blízkeho a spoľahlivého spojenca po 11. septembri 2001.

Preto slová generálneho tajomníka NATO v hodnotení z roku 2002 o tom, že Poľsko sa výnimočne zintegrovalo a „možno povedať, že dnes z politického hľadiska už nie je možné rozdeliť starých a nových členov“, boli pre mnohých satisfakciou. Generálny tajomník vo svojom prejave v kráľovskom paláci vo Varšave zároveň pripomenul, že členstvo v NATO nie je len politické presvedčenie, účasť na mierových misiách či organizovanie cvičení. "Dnes je to aj adaptácia na nové požiadavky, lepšie využitie limitovaných finančných prostriedkov a zvyšovanie obranných kapacít. Členstvo je vážnym záväzkom, ktorý Poľská republika prijala pred tromi rokmi, a ktorý musí splniť".

Za špecifický prínos Poľska do NATO označil snahu zblížiť Ukrajinu s NATO a vyzdvihol pôsobenie spoločného poľsko-ukrajinského práporu v Kosove.

Za mienku stojí aj výzva, ktorá pri tejto príležitosti zaznela z úst generálneho tajomníka: „Bud’ budete modernizovať armádu a svoje strategické myslenie, alebo budete marginalizovaní“.

Obranný rozpočet Poľskej republiky na rok 2002 stále nemá takú štruktúru, akú by si vedenie NATO predstavovalo, jeho výška, 1,2 mld. PLN, je menšia ako v minulom roku, ale zlepšenie je viditeľné. Poľsko síce naďalej míňa 32,5 % rozpočtu na ľudské zdroje a len 12,9 % na nákup zbraní a investície, ale rozbehnutie konkurzu na nákup viacúčelového lietadla pre poľské vojenské letectvo posilnilo jeho atraktivnosť vo vojenskej oblasti. Prelomom môže byť aj úspech poľskej počítačovej firmy Optimus, ktorá vytvorí jeden z troch tajných informačných sieťových programov NATO. Na zozname firiem krajín NATO, ktoré majú certifikát Aliancie, je zo 165 firiem deväť z Poľskej republiky, dve z Maďarska, a ani jedna z ČR. Ocenením poľského pôsobenia v Aliancii bolo konanie sa najväčšieho cvičenia Strong Resolve 2002 na jeho území, ako aj fakt, že tesne pred summitom NATO v Prahe v novembri 2002 sa v Poľsku uskutoční jedno z posledných politických rokovaní Aliancie pred druhým rozšírením - stretnutie ministrov obrany ČR NATO.

Poľská republika jednoznačne podporuje ďalšie rozšírenie Aliancie. Spolu s Dánskom systematicky udržiavali diskusiu na túto tému. A preto chce Poľská republika a jej prezident A. Kwasniewski v tomto procese hrať rozhodujúcu úlohu. Podporuje predo-

všetkým vstup Slovenska a Litvy, ako svojich bezprostredných susedov, ale je aj za robustnejšie rozšírenie o všetky pobaltské krajiny a o Bulharsko a Rumunsko v záujme posilniť bezpečnosť a stabilitu na Balkáne. Podporovaním slovenských aspirácií sleduje svoj cieľ definitívneho zaistenia bezpečnosti svojich južných hraníc a v praxi pomáha v príprave SR na členstvo, napr. aj vznikom spoločnej brigády PR-ČR-SR pre operácie NATO so sídlom v Topolčanoch. Zmluva o brigáde bude podpísaná ministrami obrany 30. mája 2002.

Každé zaváhanie Poľska pri plnení záväzkov voči kolektívnej obrane NATO môže oslabiť jeho pozíciu advokáta rozšírenia Aliancie o SR, preto pozorne sledujeme spomalenie a prípadnú novelizáciu programu modernizácie a reformy ozbrojených síl Poľskej republiky, schválenú ešte vládou J. Buzeka, ktorú nový minister obrany R. Smajdzinski odôvodňuje problémami Poľska so štátnym rozpočtom a dierou vo verejných financiách. Dúfame, že Poľská republika nebude musieť odstúpiť od niektorých cieľov, ku ktorým sa zaviazala v rámci obranného plánovania NATO.

Poľsko v novom NATO

Z poľského pohľadu je politická jednota a vojenská sila NATO dodnes nepochybne najdôležitejšou hodnotou, ktorá spolu s čo najmenej problémovou euroatlantickou komunikáciou predstavuje základ pocitu bezpečnosti v Poľsku. Na druhej strane, popri všetkom kladnom hodnotení, Poľsko je ešte stále len málo schopné aktívne vplývať na vývoj politickej situácie v Aliancii. Nielen preto, že zatiaľ nemá, v porovnaní s rovnako veľkými európskymi členmi, dostatočnú politickú váhu, ale aj preto, že rozhodujúcim členom NATO sú USA, od ktorých závisia všetky rozhodnutia. To však neznamená, že o budúcnosti NATO sa rozhodne bez Poľska. Bude to však vyžadovať, aby poľskí politici a experti dostatočne prezieravo zanalyzovali vplyv udalostí po 11. septembri na stredoeurópsky priestor.

Spôsob, akým NATO prvýkrát vo svojej histórii aplikovalo článok 5 Washingtonskej zmluvy, vzbudil v Poľsku v určitých kruhoch obavy a otázky, ako by NATO postupovalo, keby bolo ohrozené Poľsko. Či precedens vytvorenia ad hoc koalície na zničenie svetového terorizmu nebude v budúcnosti znamenať, že ohrozené Poľsko si bude na svoju obranu musieť samo zorganizovať koalíciu z členov a možno aj nečlenov NATO.

Generálny tajomník NATO Robertson ubezpečil poľských predstaviteľov, že situáciu teroristického ohrozenia USA v roku 2001 nemožno porovnávať s prípadným budúcim ohrozením Poľska. USA nechceli pomoc celého NATO, nepotrebovali ju, pričom zdôraznil, že "akékoľvek ohrozenie Poľska by bolo prinajmenšom ohrozením bezpečnosti celej strednej Európy a v konečnom dôsledku Európy a EÚ.

Problémom pre Poľsko môže byť renacionalizácia obranných politik niektorých členov NATO v budúcnosti a v dôsledku toho nemusia byť potencionálne nebezpečenstvá pre Poľsko vnímané ako spoločné ohrozenia Aliancie, alebo táto renacionalizácia môže spôsobiť, že členovia nebudú schopní im predchádzať.

Poľsko, aby predišlo takýmto situáciám, bude musieť konzekventne a čo najrýchlejšie reformovať svoje ozbrojené sily tak, ako je na to vyzývané v hodnoteniach NATO, pretože sa ukazuje, že popri článku 5 bude takisto dôležitá schopnosť Poľskej republiky pripojiť sa k operáciám mimo územia štátov NATO, aby Aliancia mohla na akúkoľvek výzvu odpovedať rýchlo a efektívne. Poľsko si musí sebakriticky uvedomiť, že nie je a dlho nebude schopné byť skutočne rovnocenným partnerom vo všetkých oblastiach aktivít NATO a určiť si tie oblasti, v ktorých môže a musí získať vplyv. Možnou prekážkou v prípadnej nacionalizácii obranných politík členských krajín je aj angažovanie sa členov, a teda aj Poľska, v medzinárodných projektoch, napr. pri výrobe zbraní a zbraňových systémov, v integrácii velenia a vytvárania spoločných jednotiek. V tomto zmysle sa Poľská republika usiluje získať jedno z lokálnych leteckých veliteľstiev NATO, tzv. CAOC na svoje územie.

Čo najrýchlejšia realizácia programu reformy armády a tvorenia jednotiek rýchleho nasadenia, ohraničenia náboru do vojska a vytvorenie profesionálnej armády zabráni politickej marginalizácii Poľska v NATO, pretože politický rozmer členstva v Aliancii je aspoň taký dôležitý ako ten bezpečnostný. Čím bude Poľsko hrať väčšiu úlohu v euroatlantických vzťahoch, tým bude mať väčšiu váhu v medzinárodnej politike. Musí sa preto usilovať byť takým partnerom, aby s ním boli konzultované všetky hlavné rozhodnutia NATO - ako zdôrazňoval premiér Buzek, „nič o nás, bez nás“ - a získať pozíciu členskej krajiny, ktorá by bola v Aliancii jednou zo zodpovedných za vzťahy smerom na východ od svojej hranice. Akcelerácia spolupráce NATO s Ruskou federáciou, akej sme v týchto dňoch svedkom, vznik Rady NATO - Rusko, predsa len spôsobuje niektoré pochybnosti v Poľsku a aktivity Ruskej federácie nesmú byť otázkou tichej dohody medzi hlavnými partnermi v NATO bez predchádzajúcich konzultácií s Poľskom. Poľsko podporuje konsolidáciu vzťahov NATO a Ruska, pretože má záujem na zlepšení vzťahov s Ruskom a Bieloruskom, ale bude sa snažiť vplývať na rozhodnutia Aliancie, ktoré neoslabia identitu, súdržnosť a solidaritu členských krajín.

Poľsku v bezpečnostnej oblasti predsa len najviac záleží na jeho najväčšom susedovi - Ukrajine. Pre bezpečnosť Poľska, tak, ako je chápaná od konca II svetovej vojny, je úloha nezávislej a k Európe sa približujúcej Ukrajiny kľúčová. Preto sa Poľsko v náväznosti na podpísanie dohody o vytvorení Rady NATO - Rusko v Ríme bude usilovať o utesnenie spolupráce NATO s Ukrajinou v podobnom duchu. Keby dochádzalo k tomu, čoho svedkom bolo Poľsko pri rokovaní Komisie NATO - Ukrajina, to znamená, že o problémoch Ukrajiny sa bez jej prítomnosti diskutovalo s Ruskou federáciou, Poľsko bude sa určite snažiť, aby k tomu nedochádzalo a bude obhajovať záujmy Ukrajiny v presvedčení, že je to najvyššia potreba pre jeho vlastnú bezpečnosť, čoho dôkazom je aj aktivita poľskej delegácie v Reykjavíku.

Záver

- Za tri roky členstva v Aliancii sa Poľsko etablovalo politicky. V súčasnosti je považované za lojálneho spojenca, ktorý nezaváhal pri žiadnom kľúčových rozhodnutí NATO - ani pri kríze v Kosove, ani pri výbuchu terorizmu, ani pri rozhodnutí o masívnom rozširovaní, ani pri tvorení novej východnej politiky NATO.
- Poľsko má dnes vybudované všetky základné mechanizmy demokratického riadenia a kontroly ozbrojených síl, ako aj ochrany utajovaných skutočností. Naďalej zápasí s nedostatkom finančných prostriedkov pre rýchlejšiu modernizáciu svojej armády.
- Poľská republika patrí, a do poslednej chvíle bude patriť, k otvoreným podporovateľom ďalšieho rozšírenia Aliancie a pozvania SR, ako životného záujmu Poľska.
- Svoju pozíciu v NATO bude Poľsko aj naďalej budovať na preferencii vzťahov s USA, preto nebude hnacím motorom a inšpirátorom spolupráce NATO s partnermi v rámci EAPC.
- Poľskej strane sa podarilo získať súhlas generálneho tajomníka NATO na moderovanie vnútornej diskusie NATO o vzťahoch s Ukrajinou a bude sa snažiť získať aj imidž rozhodujúceho hlasu pri tvorbe reálnej východnej politiky Aliancie smerom k Rusku.
- Pre Slovensko z doterajších poľských skúseností s Alianciou vyplýva predovšetkým to, že vstupom do NATO sa reforma a modernizácia armády nekončí, sú to ustavične pokračujúce procesy, ktoré budú finančne náročné a zároveň by SR mala realisticky sformulovať a vhodne prezentovať svoj jedinečný politický príspevok do Aliancie, ktorý by sa zhodnotil hneď po vstupe SR do NATO.

Jozef JURČIŠIN

novinár, Tlačová agentúra Slovenskej republiky

Informovanie o NATO a medzinárodnej bezpečnosti v regionálnych médiách: ako to robia v susednom Poľsku

Svojím spôsobom ide o paradoxnú situáciu. Ak niekto pracuje v médiách v tomto regióne od roku 1979, tak pojmy ako Varšavská zmluva a Severoatlantická aliancia majú pre neho zvláštnu historickú evokáciu. Nevie, či v Prešove od roku 1983 do roku 1990 bola nejaká konferencia o tom, či Československo urobilo dobre, že vstúpilo do Varšavskej zmluvy, čo je dobré - rozumejme v minulom čase - na členstve Československa v tomto pakte, a pod. Verím, že dnes vám mnohým tieto otázky pripadajú smiešne svojou nerealizovateľnosťou. Každý z nás si všeličo z tejto problematiky veľmi dobre pamätá. Práve preto je náš dnešný konvent dôkazom toho, že sme slobodnejší.

Toto stretnutie a zvlášť jeho téma je znakom, že sme otvorenou spoločnosťou alebo - aby som to neprechrválil - začíname sa na ňu podobáť. V súčasnosti témy nerozdeľujeme na "celovesmírne" a mimoriadne okrajové. V dnešnom svete, v ktorom je jedným z prevládajúcich trendov globalizácia, sa aj tie najvážnejšie otázky dotýkajú i tých najzapadnutejších kútov, a naopak, to, čo sa deje či už v dobrom alebo v zlom v takýchto končinách ďaleko od centier svetovej politiky, má v konečnom dôsledku svoj vplyv na beh sveta. A preto je o NATO, ako o svetovo významnom fakte, a o vstupe SR do Aliancie potrebné hovoriť a diskutovať aj ďaleko od svetových centier - teda v Prešove. Dnešný deň nás presviedča, že je to nielen „potrebné“, ale že sa to aj dá.

Môj pohľad na zvolenú tému, pod pokrievku regionálnej poľskej žurnalistiky v súvislosti s prijatím Poľska za člena NATO v roku 1999, nebude vyčerpávajúci a má aj iné obmedzenia. Napríklad porovnávanie poľskej a slovenskej reality je zavádzajúce, a preto ho ani neuplatňujem. Rozdiely pramenia v objektívnych demografických danostiach, ale napríklad aj v tom, že poľská armáda má námorníctvo, čo je pre Armádu SR, samozrejme, nepredstaviteľné.

Vybral som tri médiá so sídlom v Rzeszowe - súkromný denník s názvom Nowiny, redakciu regionálneho vysielania Poľského rozhlasu a regionálne vysielanie Poľskej televízie.

Pár slov o civilnom i vojenskom kontexte, v ktorom médiá so sídlom v Rzeszowe pracujú. Mesto Rzeszow je sídlo vojvodstva a má okolo 160-tisíc obyvateľov. V Podkarpatskom vojvodstve žijú vyše dva milióny obyvateľov. Celá jeho južná hranica je hranicou s Prešovským krajom, a teda časťou slovensko-poľskej hranice. Z hľadiska našej témy je významné, že v tomto meste, ktoré pri akejkoľvek územnosprávnej zmene v Poľsku zostalo vždy sídlom vyššieho územného celku, je dislokovaná vojenská jednotka Poľskej armády - 21. horská brigáda (Brigáda strzelcow podhalańskich) - a mesto

sa od vstupu do NATO stalo viackrát svedkom udalostí bezprostredne súvisiacich s plnením povinností Poľska ako člena Aliancie. Samozrejme, že pri tejto príležitosti mali možnosť sa realizovať aj regionálne médiá.

Jednotka v Rzeszowe má hovorca, ktorý poskytuje tlačové správy masovokomunikačným prostriedkom a pri väčších príležitostiach pripraví na vlastnej pôde tlačovú konferenciu. Na území vojvodstva je druhý najväčší vojenský výcvikový priestor - polygón - v Poľsku. Volá sa podľa dediny Nowa Deba, asi 50 km severne od sídla vojvodstva. Aj tohto roku sa v jeho priestoroch konalo spoločné poľsko-slovenské cvičenie. Zo slovenskej strany sa na ňom zúčastnil útvar z Kežmarku. V Rzeszowe, v Krosne a v ďalších dvoch mestách vojvodstva sú letiská, popri ktorých naše prešovské letisko letiskom ani nie je. V súčasnosti sa v Poľsku chodí na ročnú základnú vojenskú službu a prestala sa využívať forma náhradnej vojenskej služby. Predtým bola v námorníctve trojročná a v ostatných armádnych zložkách dvojročná služba.

Podľa viacerých názorov Poľsko v najbližších rokoch nebude realizovať profesionalizáciu svojej armády. Predovšetkým vraj preto, že tá nemá historickú tradíciu. V rzeszowskom útvare je na veliteľských postoch už len veľmi málo tých, ktorí na nich boli aj v časoch Poľskej ľudovej republiky. V súčasnosti hrajú prím 30 až 35-roční velitelia vycvičení hlavne v 90. rokoch. Najrýchlejší profesionálny postup sa dá získať účasťou na akciách NATO.

Najčítanejším miestnym denníkom je denník Nowiny, ktorého vydavateľom je odborová organizácia Solidarita a nórsky investor v Rzeszowe. Vychádza od pondelka do soboty, jeho priemerný náklad v bežné dni je 50-tisíc kusov, náklad magazínového piatkového vydania je úctyhodných 110-tisíc kusov. Navyše, každý deň sa časť novín mení, existujú štyri mutácie pre štyri rozdielne menšie regióny v tomto vojvodstve. Redakcia má svoje filiálky aj v Przemyslu, v Krosne (s ďalšími vysunutými pracoviskami v dvoch mestách) a v Tarnobrzegu (vysunuté pracoviská takisto v dvoch mestách). Mojmým zdrojom informácií a názorov bol redaktor týchto novín A. Klimczak. Samozrejme, nájdete ich aj na internete. Adresa je www.nowiny.pl. Ani vo vojvodstve, ani v celom Poľsku už niet žiadnych štátnych tlačených médií. V redakčnom kolektíve nie je vyslovený špecialista na problematiku poľských ozbrojených síl, venujú sa jej stabilne dvaja - traja redaktori, vraj ako autorské hobby. K nim pribúda s komentármi na bezpečnostnú tematiku spomínaný A. Klimczak.

Pri príležitosti prijatia Poľska do NATO vyšiel denník v slávnostnej grafickej úprave, k téme NATO či k téme vzťahu Poľska a NATO nebola jeho súčasťou nikdy žiadna monotematická príloha. Ani v súčasnosti nie je v novinách žiadna stabilná rubrika s armádnou tematikou alebo o NATO. Ešte pred prijatím Poľska do NATO bola otázka členstva jednou z dominujúcich tém. Redakcia urobila prieskum medzi čitateľmi, či chcú, aby sa Poľsko stalo členom Aliancie. Väčšina opýtaných sa vyjadrila za a ako dôvod prevažovalo tvrdenie, že Poľsko sa tak ocitne na pravej strane barikády a vytrhne sa spod vplyvu Moskvy. Skeptici v prieskume vyjadrovali obavy, že sa Poľsko sa bude musieť ihneď zúčastniť všetkých ozbrojených konfliktov - v súlade s príslušným článkom zmluvy o NATO.

V skutočnosti, ani v novinách, ani v spoločenskom živote v Rzeszowe samotné dni prijatia Poľska do NATO neboli prehnane euforické. Išlo skôr o sviatok jedného dňa. Potom v Nowinách téma NATO utíchla a o armáde a NATO sa písalo len pri rôznych príležitostiach, ako napr. odchod poľského kontingentu vojsk z Rzeszowa do mierových misií. Jednej misie v Kosove sa zúčastnili aj dvaja členovia redakčného kolektívu Nowin. Boli pri vojakoch, ale len v areáli kasární, a odtiaľ posielali materskej redakcii rozsiahlejšie reportáže.

Veľký návrat témy NATO a vojenstva na stránky Nowin vyvolal teroristický útok 11. septembra 2001. Objavili sa také ústredné témy, či bude vojna s teroristami, či sa Poľsko ako člen Aliancie na nej zúčastní a ak, akou formou. Zaznievali hlasy, že „poľskí chlapi pôjdu do konfliktu a padnú za niečo, čo sa odohralo ďaleko od Poľska“. V sídle vojvodstva boli aj náznaky psychózy, najmä keď prelietalo lietadlo nad letiskom Jasionka pri Rzeszowe. Redakcia uverejnila niekoľko článkov o jeho bezpečnosti. Po útoku na Svetové obchodné centrum a Pentagón sa dá v novinách vystopovať väčšie občianske uvedomenie si spolupatričnosti k NATO. A. Klimczak v komentári písal, že z členstva v Aliancii sa stala už nielen vec prestíže štátu, ale aj vec povinnosti. K tomu redakcia urobila napr. anketu na otázku, ako by ste sa zachovali, keby váš syn mal ísť do Afganistanu. Už táto formulácia prekvapila opýtaných svojou víziou. Mnohí odpovedali, že keby to bolo potrebné, tak by syna poslali. A. Klimczak takéto trochu povrchné vyjadrenia kritizoval a pýtal sa, či ide o prejav poľskej vždy prispôsobivej náтуры. V čase príprav útoku na teroristov z Al-Káidy v Afganistane kontaktovala redakcia Nowin dokonca aj centrálu NATO v Bruseli a písala aj o názoroch a zážitkoch Poliakov žijúcich v USA. Je zrejmé, že takéto informácie majú silnú rezonanciu v spoločnosti a tragédia v USA prebudila obyčajné ľudské spolucítenie.

Problém je aj v tom, že vo vnímaní priemerného občana niet objektívnej predstavy, čo je to v skutočnosti NATO. Táto predstava sa dá naplniť cez podobu vojsk dislokovaných a cvičiacich v Rzeszowe. Tu musíme povedať, že 21. brigáda je prestížnou jednotkou Poľskej armády. Trochu posmešne sa o nej hovorí, že je najkrajšie oblečenou, vojaci totižto nosia typické goralské klobúky, ale vo všeobecnosti brigáda výborne vyzerá už tým, že sú v nej fyzicky statní mladí muži. Nowiny - ako domáce médium - o tom nepíšu samostatne, ale len medzi riadkami. Viac píšu o výcviku vojakov, o výzbroji, o zmenách a o zlepšeniach. Redakcia sa stretáva s ochotou mužov v uniformách rozprávať na túto tému. Citlivejšou otázkou je už problém dôstojníckeho štábu s ovládaním anglického jazyka. Navyše - pri pôsobení v mierových misiách - musia vojaci aspoň na úrovni základného kurzu vedieť prevládajúci jazyk tamojšieho regiónu.

V denníku sa objavujú aj články odľahčenejšieho tónu, napríklad ako spájať NATO a účasť v mierových misiách s filmovým hrdinom ako je Rambo, či popis, ako jedna anglická vojenská jednotka zabľúdila na cvičení na spomínanom polygóne a s návratom na správnu cestu jej pomohol len jeden sedliak.

V Nowinách absentuje téma školskej prípravy dôstojníckeho zboru, keďže na území vojvodstva sa nenachádza ani jedna vojenská vysoká škola. Najbližšie školy sú v Kra-

kowe, Wroclavi a v Radomi. Naopak, novinári reagovali na existenciu organizácií, ktoré radia, ako sa legálne vyhnúť nástupu na základnú vojenskú službu. Žiadne škandály sa však v tomto zmysle neprevládali.

Radio Rzeszow je stanica regionálneho vysielania Poľského rozhlasu (približne ako okruh Regina Slovenského rozhlasu). O tom, čo vysielala o armáde, o NATO a súvisiacich otázkach mi poskytol informácie J. Pasierb z redakcie spravodajstva Radia Rzeszow. Tejto téme sa venuje sám, ale ako spravodajca má vo svojej pracovnej náplni aj všeličo iné. Sám o sebe povedal, že je to jeho záľuba, ale hlavne pozná veľa ľudí v miestnych ozbrojených silách, a preto nemá problém získať informácie.

Rozhlas je svojím charakterom, využitím živého slova a priameho vstupu z akcie veľmi vďačné médium. Vo fonotéke Radia Rzeszow je podľa toho, čo mi predviedol poľský kolega, viacero veľmi vzácnych nahrávok spojených so zachytením atmosféry v Rzeszowe v deň vstupu Poľska do NATO, z rozlúčky poľských jednotiek odchádzajúcich z Rzeszowa do mierových misií, či z návštevy poľských vojakov cvičiacich na Ukrajine alebo na spomínanom cvičisku Nowa Deba. Reportér tejto rozhlasovej stanice sa zúčastnil na oslavách 50. výročia NATO vo Washingtone.

Rozhlasový redaktor mapuje pôsobenie mierových misií poväčšine tak, že reaguje na agentúrne správy a telefonuje veliteľovi poľského kontingentu. Potom má živý vstup do vysielania. Radio Rzeszow nemá samostatnú reláciu o armáde, v ktorej by sa takéto príspevky zhromažďovali a v ucelenej podobe vysielali v stabilnom čase. Priebežne sa zaraďujú do vysielania, a to do spravodajských blokov v priebehu dňa alebo do rádionováň. Radio Rzeszow vysielala týždenne okolo 15 minút o ozbrojených silách.

J. Pasierb v reportážach poukazoval na to, že v porovnaní so stavom pred vstupom do NATO, sa vo výzbroji Poľskej armády, v náročnosti a v samom spôsobe výcviku jej príslušníkov aj v Rzeszowe veľa zmenilo. V rozhovoroch s účastníkmi mierových misií, ktorých príprava stále prebieha v Rzeszowe - najnovšie sa odtiaľ chystá tretí kontingent - poslucháčom sprostredkoval spôsob ich výcviku. Na zverenom území miestneho konfliktu musia fungovať tak, aby nikoho z bojujúcich strán neuprednostňovali, nefavorizovali. Preto musia dobre poznať bežné slovné zvraty. Cvičia svoje správanie, napr. na strážnej hliadke. Keď je na deliacej čiare medzi stranami konfliktu napätie, musia zachovať objektívny postoj. Pripravujú sa na to, ako sa majú vyrovnáť s agresivitou domorodcov, keď niečo hádžu nielen po nepriateľoch, ale aj po nezainteresovaných príslušníkoch mierovej misie.

TV Rzeszow funguje ako 3. program verejnoprávnej Poľskej televízie a mimoriadne dôležitým poznatkom pre jej postavenie je určite skutočnosť, že v súčasnosti v Rzeszowe nepracuje ani jedna miestna súkromná televízna stanica. TV Rzeszow vysielala na vyhradenom kanále 6.30 hod. do 24.00 hod. Má dve redakcie, spravodajskú a publicistic-kú. V spravodajskej redakcii sa problematike poľských ozbrojených síl nevenuje žiadny redaktor vyčlenený len na túto tému. Podobne niet vo vysielacej štruktúre monotematickej armádnej relácie. Mojmým zdrojom informácií bol A. Mokrzycki zo spravodajskej

redakcie, ktorý pripomenul reláciu Kwartet, na ktorej rzeszowska televízia spolupracuje, okrem iných aj s košickou televíziou, a v ktorej sa dotkli už aj témy spolupráce poľskej armády so susedmi. Z posledného obdobia bola v súvislosti s našou témou zaujímavá anketa, v ktorej sa TV Rzeszow pýtala armádnych laikov i profesionálov, či je rzeszowska jednotka naozaj taká elitná, ako sa o nej tvrdí, a či je dobre pripravená na praktickú realizáciu úloh počas mierových misií. Ako najväčší problém vystúpili nedostatky v jazykovej pripravenosti. Tým celá diskusia získala už nielen celopoľský, ale hlavne regionálny uhol pohľadu. Televízni redaktori urobili aj reportáže o živote rodín, muži z ktorých sa zúčastňujú na vojenských operáciách mierových misií.

Ak to celé zhrniem, tak či už v práci Poľskej armády s médiami, či v informovaní poľských regionálnych redakcií o ozbrojených silách a o NATO, dá sa nájsť viacero podobných prístupov ako na Slovensku, či presnejšie v médiách na východnom Slovensku. Je aj dosť inšpirácií, námetov. A opäť zdôrazňujem, ide o povrchnejší pohľad na celú problematiku. Samozrejme, s jedným rozdielom, daným dnešným stavom vecí - Poľsko je členom Severoatlantickej aliancie, Slovensko nie. V tomto zmysle je objektívne, stále a objavné informovanie o Armáde SR, o jej aktivitách a o jej schopnostiach výzvou pre všetkých, ktorí pracujú v regionálnych médiách. Jej naplnenie môže byť vítaným príspevkom do diskusie o členstve SR v NATO a aj príspevkom ku konečnému úspechu, k členstvu Slovenska v spoločenstve vyspelých krajín.

Michal PORVAŽNÍK

Košický samosprávny kraj

Regionálny rozvoj, cezhraničná spolupráca a bezpečnosť: realizované a plánované zahraničné aktivity regionálnej samosprávy

Svoj príspevok začnem dátumom 1.1.2002, keď bol zriadený Úrad Košického samosprávneho kraja a ako jeden z prvých odborov bol založený odbor regionálneho rozvoja.

Presun kompetencií zo štátu na samosprávu sa uskutočňuje postupne, s odstupom niekoľkých mesiacov, a s nasledujúcim harmonogramom: k 1.4.2002 prešla pod VÚC cestná doprava, čiastočne sociálna starostlivosť, divadelná činnosť, múzeá, galérie, ochrana predmetov múzejnej a galerijnej hodnoty, osvetová činnosť a knižnice; k 1.7.2002 to bola štátna správa v školstve a školská samospráva, školské zariadenia, telesná kultúra, zdravotná starostlivosť (čiastočne), lieky a zdravotnícke pomôcky; od 1.1.2003 prejdú do pôsobnosti samosprávneho kraja pozemné komunikácie (čiastočne), sociálna starostlivosť, územné plánovanie a stavebný poriadok, zdravotná starostlivosť; od 1.1.2004 pozemné komunikácie (čiastočne). V súlade s presunom kompetencií sa budú vytvárať a dobudovávať aj jednotlivé odbory Úradu Košického samosprávneho kraja. V súčasnosti je existencia orgánov i úradu VÚC finančne závislá od štátneho rozpočtu, a to až do vyriešenia problematiky podielových daní, čiže približne do roku 2004.

Košický vyšší územný celok je jedným z ôsmich VÚC na Slovensku. Má rozlohu 6 753 km²- čo je 13,8 % územia Slovenska, počet obyvateľov k 31.12.2001 bol 767 256, čo je jedna sedmina obyvateľov Slovenska. Košický samosprávny kraj (KSK) sa administratívne člení na 11 okresov. Jeho územie hraničí na juhu s Maďarskom a na východe s Ukrajinou, čo ho predurčuje na dobré susedské vzťahy a spoluprácu s týmito krajinami.

Samosprávny kraj sa pri výkone svojej správy stará predovšetkým o všestranný rozvoj svojho územia a o potreby svojich obyvateľov. Hlavným nástrojom pre zabezpečenie tejto úlohy je podľa zákona NR SR č. 302/2001 Z.z. vypracovanie a plnenie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja.

Podrobnejšie sa úlohami samosprávneho kraja pri zabezpečovaní regionálneho rozvoja zaoberá zákon NR SR č. 503/2001 o podpore regionálneho rozvoja. Prostredníctvom programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja, ktorý je jedným z programových dokumentov, sa uskutočňuje podpora regionálneho rozvoja.

Od vzniku Úradu KSK sa uskutočnili dve pracovné stretnutia partnerov - zástupcov inštitúcií, zapojených do regionálneho rozvoja. Na prvom pracovnom rokovaní sa konštatovalo, že zúčastnené inštitúcie vyvíjajú čiastkové aktivity na svojom území, a preto je pre dosiahnutie väčšieho prínosu v rozvoji regiónu potrebná koordinácia. Na druhom

pracovnom rokovaní bol koordinovaný postup, obsahové naplnenie a jednotlivé etapy pre vypracovanie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja kraja.

Súčasný problém v Košickom kraji spôsobuje vysoká miera nezamestnanosti. V okresoch Sobrance, Trebišov a Michalovce sú ukazovatele nezamestnanosti alarmujúce a hrozivé, sú takmer o 30 % vyššie v porovnaní s ukazovateľmi v iných častiach SR. Nevyhovujúca je odvetvová štruktúra s prevahou ťažkých odvetví priemyslu, nerovnomerné rozmiestnenie priemyselnej základne, vysoký podiel rómskeho obyvateľstva a nedostatok pracovných príležitostí vo vidieckych oblastiach.

Z deviatich ohrozených oblastí vymedzených na území SR sa v Košickom kraji nachádzajú štyri. V rámci SR má kraj najvyššie hodnoty v objeme emisií u všetkých znečisťujúcich látok. Povrchové aj podzemné vody sú značne znečistené. To je celý rad problémov, ktoré musí riešiť odbor regionálneho rozvoja samosprávneho kraja.

Vstup SR do NATO vníma Košický samosprávny kraj ako vytvorenie nového bezpečnostného prostredia na území SR. Nepochybne zvýši ratingové hodnotenie SR ako krajiny so zníženými bezpečnostnými rizikami pre investorov a pritiahne do KSK ďalších zahraničných investorov. KSK potrebuje diverzifikovať, zahraničné investície a vytvorenie určitej priemyselnej protiváhy oceliarskemu a hutníckemu priemyslu. Novým prívivom zahraničných investícií v KSK sa vytvoria nové pracovné príležitosti, naštartuje sa výroba v nových oblastiach priemyslu, služieb a cestovného ruchu. Vypracúvaním nových ekologických projektov na základe nových zahraničných investícií aj do oblasti životného prostredia vidí Košický kraj ako skvalitnenie komplexného programu ochrany životného prostredia v kraji. V tom všetkom vidíme pozitíva vstupu SR do NATO pre samosprávny kraj. V neposlednom rade je to aj rozmiestňovanie vojenských síl a základní na východe krajiny, čo bude mať tiež nemalý vplyv na zamestnanosť občanov kraja, ako aj na rozvoj infraštruktúry.

Súčasná legislatíva o vyšších územných celkoch stanovuje, že samosprávny kraj môže v rozsahu svojej pôsobnosti spolupracovať s územnými a správными celkami alebo s úradmi iných štátov, vykonávajúcimi regionálne funkcie, a má právo stať sa členom medzinárodného združenia územných celkov alebo územných orgánov. Preto za jednu z dôležitých oblastí regionálneho rozvoja samosprávny kraj považuje aktívne zapojenie sa do práce Karpatského euregiónu. Predstavitelia KSK sa zúčastnili na 31. zasadnutí Rady Karpatského euregiónu v Egeri a informovali o ňom 5. zasadnutie Zastupiteľstva KSK. Na 6. zasadnutí Zastupiteľstva KSK v júni 2002 má zastupiteľstvo prejednávať vstup samosprávneho kraja do medziregionálneho združenia Karpatský euregión. Cieľom vstupu KSK do Karpatského euregiónu je podporiť ekonomický rozvoj Košického samosprávneho kraja a zvýšiť jeho atraktivnosť pre podnikateľské subjekty, ako aj turistický ruch. V našom záujme je podporovať spoluprácu v oblasti školstva a vedy, v oblasti ochrany životného prostredia, v humanitnej a sociálnej oblasti s cieľom zachovať a rozvíjať kultúrne dedičstvo a podporiť autenticitu národných kultúr. Chceme vytvoriť podmienky pre výmenu informácií a postupne vyrovnávať disproporcie v rozvoji prihraničných regiiónov.

Účasť Košického samosprávneho kraja v Karpatskom euroregióne pomôže účinnejšie rozvíjať medzinárodnú spoluprácu odrážajúcu lokálne potreby obyvateľov jednotlivých oblastí. Rozvoj cezhraničnej spolupráce v rámci Karpatského euroregiónu svojou náplňou zodpovedá bilaterálnym zmluvám na medzištátnej úrovni a môže sa stať účinným nástrojom ich implementácie, ako aj nástrojom motivujúcim dobré susedské vzťahy.

Košický samosprávny kraj môže preukázať svoju schopnosť spolupracovať so susedmi na princípoch rovnocenného partnerstva s perspektívou budúcej spoločnej Európy.

Vstupom do Karpatského euroregiónu, najvýznamnejšieho združenia svojho druhu v strednej Európe, sa Košický vyšší územný celok stáva novým prirodzeným partnerom v spolupráci regionálnych samospráv členských krajín Karpatského euroregiónu.

Vstupom do Karpatského euroregiónu bude musieť samosprávny kraj začať rokovať s predstaviteľmi euroregiónov Rimava-Slaná, euroregiónu Kras, euroregiónu Košice-Miskolc a euroregiónu Tatry, ktoré sa teritoriálne prelínajú na území Košického samosprávneho kraja. Táto kuriozita je veľmi citlivá na riešenie a je špecifická iba pre Slovensko z pohľadu štruktúry a konštituovania euroregiónov v iných európskych krajinách.

V rámci práce v Karpatskom euroregióne má KSK záujem na vytvorení Pracovnej komisie v oblasti dopravy. KSK má reálne plány a ciele na využitie a dobudovanie cestnej infraštruktúry, na využitie prekladiska v Čiernej nad Tisou, prekladiska v Dobrej, na využívanie nasávacej schopnosti Košického letiska, ktorá je 300 km, a logistického centra Interport v Košiciach.

Všetky tieto plány v oblasti budovania infraštruktúry má KSK záujem riešiť formou Pracovnej dopravnej komisie v Karpatskom euroregióne, o vytvorenie ktorej chce samosprávny kraj po vstupe požiadať. Slovenská strana by sa zároveň stala garantom práce tejto komisie.

KSK zároveň plánuje usporiadať medzinárodnú konferenciu o realizácii medzinárodných tovarových tokov pod záštitou prezidenta SR s prizvaním odborníkov z Ázie, Ruska, Ukrajiny, Maďarska, Rumunska, Poľska, Českej republiky a ďalších krajín, ktoré prejavia záujem o účasť na tejto konferencii.

Na záver by som ešte chcel upriamiť Vašu pozornosť na včerajší deň, 29. máj 2002, keď bola podpísaná „Rámcová dohoda o spolupráci medzi Košickým a Prešovským samosprávnym krajom“ so snahou zmluvne posilniť a uznať partnerské vzťahy medzi susediacimi VÚC, s cieľom všestranného rozvoja území samosprávnych krajov a s potrebou naďalej komplexne skvalitňovať život obyvateľov samosprávnych krajov. V článku II odstavce h sa obidva samosprávne kraje dohodli na koordinácii vzájomného postupu pri presadzovaní spoločných záujmov v Karpatskom euroregióne.

Tibor IČO

nezávislý publicista

Karpatský euroregión, cezhraničná spolupráca a NATO: súvislosti z pohľadu občana žijúceho v regióne východného Slovenska

Do 11. septembra 2001 bol môj pohľad na poslanie a postavenie Karpatského euroregiónu (KER), ako tradičného a perspektívneho modelu cezhraničnej spolupráce susediacich regiónov piatich štátov v geopolitickom priestore stredovýchodnej Európy, jednoznačný. Prvoradá je najmä hospodárska kooperácia v pohraničí, medzi obyvateľmi rôznych krajín, ktorých spája zemepis aj história, spolupráca ako cesta k ekonomickej prosperite, ako šanca vymaniť sa z periférneho postavenia, znamenajúceho najmä chudobu.

Chudoba a sociálne problémy boli charakteristické znaky regiónu, ktorý začal uvažovať o svojej emancipácii. Ako sa zbaviť tohto neblahého historického dedičstva obyvateľov stredovýchodného okraja Európy? Myslel som najmä na hospodársky úpadok. Rozvoj ekonomiky sa pri zrode tohto cezhraničného projektu zdal byť jeho hlavným cieľom a poslaním. Nebola to chybná kalkulácia, aj keď nie celkom správna. Súčasný svet, v ktorom šialenstvo terorizmu akoby vytlačalo z ľudskej spoločnosti zdravý rozum a prirodzený pud sebazáchovy, nie je daný len ekonomikou, úrovňou uspokojovania konzumných potrieb obyvateľstva. Aj keď chudoba ostáva trvalou hrozbou stability každej civilizácie.

Geopolitický priestor, v ktorom sa od vzniku Karpatský euroregión formoval, je v istom slova zmysle rezervoárom chudoby v stredoeurópskom merítku. Vznikol teda najmä z potreby postaviť sa tejto chudobe a ľudom na okraji ich štátov i Európy poskytnúť nové príležitosti. Týmto sa dosť líši od západoeurópskych euroregiónov, kde prvoradým záujmom ich iniciátorov bolo udržať mier a bezpečnosť v teritóriu citlivých hraničných dotykov západných krajín s Nemeckom.

Členstvo v EÚ je stále jednou z možností, ako sa chudobe periférnych regiónov úspešne vzoprieť, ale v dnešnom kontexte projekt Karpatského euroregiónu, žiaľ, vylučuje z hry Ukrajinu. Účasť zakarpatského regiónu tejto najväčšej krajiny KER v EÚ a NATO je v tejto etape integračných procesov nereálna. Znamená to teda koniec prvého euroregiónu vo východnej Európe? Uzavrie sa rozšírením EÚ a NATO?nezávislý publicista jedna dlhodobá a zaujímavá kapitola spolupráce susedov v pohraničí na báze Karpatského euroregiónu? Ešte 10. septembra 2001 som bol presvedčený, že áno. Že jednoducho rozdelenie dnešného sveta musí vychádzať z daných geopolitických a strategických skutočností, ktoré akoby osudovo stále rozdeľovali náš svet na bohatý Západ a chudobný Východ, teda na dva protichodné póly. Tak to je a bude to tak ešte dlho.

Doba, v ktorej sa rodil KER, bola iná najmä v tom, že sme boli súčasťou jednotného

Česko-slovenského štátu, ktorého pozícia mala v európskom bezpečnostnom kontexte odlišné parametre. Za desať rokov, ktoré od rozdelenia uplynuli, sme zaznamenali jednu veľmi vážnu skutočnosť v neprospech SR - ocitli sme sa mimo zóny zastrešenej najefektívnejším obranným systémom na svete - NATO. Aj napriek tomu si myslím, že v Českej republike niet (hovorím o Česku preto, lebo to je jediná krajina, ktorá okrem Bruselu a Washingtonu môže, podľa môjho názoru, kvalifikovane vyjadrovať stanoviská k integračnej budúcnosti Slovenska) reálnej politickej sily, ktorá by uvítala novú schengenskú hranicu na rieke Morave. Tvrdá a dobre strážená línia oddeľujúca priestor prosperity a stability garantovaný EÚ a NATO od stredoeurópskeho územia nikoho na východnej hranici ČR, je neprijateľná rovnako pre prezidenta V. Havla, predsedu poslaneckej snemovne parlamentu V. Klauza i premiéra M. Zemana. Je to neprijateľná vízia pre celý stred Európy, ktorý je dnes (s výnimkou SR) zakotvený v NATO.

Ak sa teda chceme zamýšľať nad regionálnymi iniciatívami a spoluprácou v etape svetového ťaženia proti terorizmu, ak sa úprimne snažíme definovať rolu NATO v stredoeurópskom priestore, musíme sa vrátiť k vrcholnej schôdzke Aliancie v Madride roku 1997 a konštatovať: SR do NATO neprijali napriek oficiálnym aj neoficiálnym žiadostiam vlády aj vtedajšieho prezidenta, aj napriek prosbám a tvrdeniam, že NATO nezačlenením Slovenska príde o cenný geopolitický priestor. Podľahli sme ilúzii, že geopolitické a vojenskostrategické argumenty posunú našu krajinu do bezpečnostného priestoru Aliancie zákonite, aj napriek chybám bývalej vlády. Nestalo sa. Smutná stabilita demokratických deficitov, žiaľ, potvrdená bývalou vládou V. Mečiara nás z prvého kola vážnej súťaže o trvalú bezpečnosť zastrešenú členstvom v NATO diskvalifikovala. Z regionálneho pohľadu táto diskvalifikácia vôbec neprekvapovala. Veď to bola opäť len vláda V. Mečiara, ktorá neúnavne, až hystericky, bránila mladej SR začleniť sa do voľného a priateľského zoskupenia susediacich krajín, odhodlaných hľadať nový štýl partnerstva v cezhraničnej spolupráci, v KER. Viem o čom hovorím, v tých rokoch som bol jedným z iniciátorov KER na Slovensku a útoky proti nemu som zažil aj na vlastnej koži. Nazdávam sa, že nepoviem nič nové, keď skonštatujem, že návrat V. Mečiara k moci by znamenal nielen vyradenie SR z NATO, ale aj zo všetkých zmysluplných cezhraničných, euroregionálnych programov. Takže sú to politické, nie ekonomické bariéry, ktoré musíme prekonávať na našej ceste do Európy.

Prezident R. Schuster sa pred časom vyjadril, že budovanie schengenskej línie na rieke Morave by bolo zbytočným mrhaním peniazmi, hranicu treba koncipovať na východ od Slovenska. Akú hranicu? Ekonomickú aj bezpečnostnú. Nepochybne najzávažnejšiu v rámci kooperujúceho a obranného západného spoločenstva. Moravsko-slovenský variant nahradí slovensko - ukrajinský, samozrejme za predpokladu, že všetko dobre dopadne, teda že Slovensko sa vymaní z periférie prebiehajúcich integračných procesov. Kdesi medzi Michalovcami a Užhorodom sa teda skôr či neskôr vybuduje novodobá nárazníková zóna Východ - Západ. Východné Slovensko sa konečne posunie na Západ a Zakarpat-ská Ukrajina definitívne spočinie v náručí Východu. Ukrajina ako celok potom dostane akúsi časovo nešpecifikovanú lehotu na premyslenie nasledujúcich alternatív: 1. Členstvo v NATO, 2. Neutralita, 3. Spojenectvo s Ruskom.

Vyhráva, samozrejme, vždy iba Rusko, pre ktoré sa len potvrdí fakt, že zo západu, ako jediného smeru, nie sú a nebudú ohrozované jeho národné a štátne záujmy. Moskva si naplno uvoľní ruky k podnikaniu východným a južným smerom, pretože na hranice s NATO si už vďaka Nórsku a Turecku zvykla. Bratislava takto veľmi rýchlo zistí, že jej východoslovenské léno susedí s krajinou veľkou a silnou, kultúrne i historicky blízkou, ale oddelenou schengenskou hranicou. To však nebude bruselský, ale predovšetkým náš problém, čo si uvedomili aj prezidenti SR a ČR počas minuloročného stretnutia v Prahe, keď sa rozhodli aktualizovať a podporiť program kooperácie v pohraničí. Samozrejme, myslí sa východné pohraničie, teda po čase sa opäť spoločnou česko-slovenskou sférou záujmu stáva geopoliticky unikátny priestor dotyku hraníc východného Slovenska s Poľskom, Maďarskom a najmä s Ukrajinou. Ide o mimoriadne dynamické pásmo vyznačujúce sa rozmanitosťou etnickou, kultúrnou aj sociálnou, ktorú však zastrešuje spoločné historické povedomie spolunažívania ľudí v pohraničí, dnes už neprávom predstavujúcom perifériu Európy, v časoch dávnych, nedávnych, žičlivých aj zložitých. Som presvedčený, že chudoba v našich zemepisných šírkach je historickou krivdou, ktorú je potrebné napraviť. Bez udržania bezpečnosti a stability politických pomerov to však nepôjde.

Túto našu zaujímavú a citlivú geopolitickú arénu spoľahlivo pokrýva a konštruktívne zastrešuje už niekoľko rokov podceňovaná, obchádzaná a na Slovensku bývalou vládou aj zosmiešňovaná iniciatíva z dielne priaznivcov cezhraničnej spolupráce známa ako Karpatský euroregión. Stačí oprášiť známe fakty: založili ho susedia z Poľska, Maďarska a Ukrajiny (v roku 1996 sa pripojilo Rumunsko) za bezzubej asistencie „oficiálneho“ Slovenska, podpísaním Deklarácie (slovenský podpis tam dodnes chýba) v roku 1993 v maďarskom Debrecíne. Predstavuje pohraničné územie spomínaných štátov o rozlohe takmer 133-tisíc štvorcových kilometrov so 14 miliónmi obyvateľov. Dnes sme už síce riadnym, aj keď, žiaľ, viac formálnym ako aktívnym členom tohto unikátneho projektu, ktorý by po rozšírení EÚ aj NATO o súčasné kandidujúce krajiny podstatne získal na svojom význame. Už nie len z pohľadu niekoľkých zainteresovaných susedov, ale ako významný prvok stabilizácie a kooperácie v rizikovej oblasti európskych integračných procesov. Je to nárazníkové pásmo, ktoré musí zaujímať všetkých bezpečnostných stratégov, pretože ide o priestor dotyku dvoch svetov, dvoch kultúr, o tranzitný koridor možného terorizmu budúcnosti. V celosvetovom boji proti nemu by KER mohol zohrávať významnú úlohu ako regionálny projekt stability.

Odporúčam preto Aliancii, najmä Poľsku a Maďarsku, ako regionálne zainteresovaným členom NATO, už v súčasnej etape zaštitíť plnou váhou práve tento euroregionálny program, prvý svojho druhu v krajinách bývalého sovietskeho bloku.

Pôjde o program zreteľne a konštruktívne zmierňujúci tvrdosť budúcej schengenskej hranice, ale najmä línie dotyku bezpečného NATO, so, žiaľ, stále nevyspytateľným Východom.

Katarína PAFKOVÁ, Oľga GYÁRFÁŠOVÁ

Inštitút pre verejné otázky

Regionálne charakteristiky verejnej debaty o NATO v SR: sociologická vzorka

Od decembra 2000 sa podpora vstupu SR do Aliancie takmer sústavne zvyšuje a v marci 2002 prvýkrát prekročila hranicu 60 %. Jedným z cieľov komunikačnej stratégie, ktoré boli stanovené pred viac než rokom, bolo dosiahnuť podporu 55 - 60 % dospelých obyvateľov. Komplementárne, počet odmietajúcich trvalo klesá. Priaznivou okolnosťou takejto vysokej podpory je skutočnosť, že po roku 1999 sa podpora zvyšovala pravidelne, nepodliehala výkyvom.

Socio-demografická štruktúra podpory

Na rozdiel od decembra 2000, keď iba v troch vekových skupinách (spomedzi šiestich) mali prevahu prívrženci vstupu, v marci 2002 mali takúto prevahu v každej kohorte (aj keď medzi najstaršími iba tesnú). K veľmi výraznej zmene postoja došlo v prostredí Ukrajincov, resp. Rusínov, kde ešte pred krátkym časom zreteľne prevažovali odporcovia, teraz zasa zreteľne prevažujú podporovatelia vstupu SR do Aliancie. Stále platí, že podpora je vyššia smerom k mladším ročníkom, k vyššiemu vzdelaniu i k vyššiemu sociálnemu statusu. Dlhodobo najvyššia je medzi Maďarmi, medzi mladšími, s najvyšším vzdelaním, s vyšším stredným a najvyšším sociálnym statusom, medzi ekonomicky samostatnými. Naopak, nesúhlas nachádzame pomerne najčastejšie medzi najstaršími obyvateľmi a ľuďmi s najnižším sociálnym statusom (a teda aj s nízkym vzdelaním, medzi nekvalifikovanými, a pod.).

Tabuľka 1:

Vývin podpory vstupu SR do NATO v rôznych prostrediach

Prostredie	Podpora verzus odmietanie (v % zo 100)		
	12/2000	12/2001	03/2002
SR	47:47	53:43	61:34
Rod			
muži	49:46	58:39	64:34
ženy	45:47	48:46	58:34
Vek			
18-24 rokov	53:40	63:35	68:26
25-34 rokov	53:43	60:35	68:28
35-44 rokov	53:44	57:40	66:31
45-54 rokov	48:48	49:46	60:36
55-59 rokov	43:48	42:55	52:43
60+ rokov	32:58	40:53	46:45

Prostredie	Podpora verzus odmietanie (v % zo 100)		
	12/2000	12/2001	03/2002
Vzdelanie			
základné	37:53	42:50	50:41
SŠ bez maturity	50:46	55:42	59:37
SŠ s maturitou	52:45	60:38	73:25
VŠ	67:32	69:30	74:25
Národnosť			
Slováci	44:51	50:46	59:36
Maďari	72:19	72:23	75:21
Ukr./Rus.	26:63	49:46	64:36
Pozícia			
nekvalif.	45:50	46:49	52:41
kvalif.	50:47	59:39	60:35
odborní	52:47	59:39	69:29
tvoriví	60:37	64:33	73:25
samostatní	67:32	77:23	82:18
dôchodcovia	33:56	39:54	46:46
študenti	58:39	65:33	74:23
v domácnosti	45:43	56:38	64:27
nezamestnaní	41:50	41:50	55:40
Status			
vyšší, 1+2	67:30	73:27	79:18
stredný	53:44	62:35	71:26
nižší str.	45:48	46:50	56:37
najnižší	26:64	29:59	41:54
nevie	48:35	39:51	48:39
Veľkostné kategórie obcí			
do 2000	42:51	48:47	57:36
2000-20000	53:42	54:41	62:33
20000-100000	45:50	55:43	60:36
BA+KE	52:42	58:37	70:26

Zdroje: MIC, december 2000, NOC december 2001 a marec 2002

Regionálny pohľad

Podporu vstupu SR do NATO v jednotlivých prostrediach môžeme vyjadriť aj prostredníctvom priemerov, a to tak pre obdobie 12/00, ako aj 12/01. Čím je priemer bližšie k 100,0, tým je podpora vstupu SR do NATO vyššia. Zmena je rozdiel týchto priemerov za 12/01 mínus 12/00.

V nasledujúcej tabuľke sú jednotlivé regióny Slovenska - najskôr usporiadané podľa miery podpory a potom podľa rozdielu priemerov z decembra 2000 a 2001, SR označuje priemer za celé Slovensko.

Najvyššia podpora je v Trnavskom a Nitrianskom kraji - efekt - maďarská menšina, nad celoslovenským priemerom sa nachádza aj Bratislavský kraj. Prešovský kraj - tesne pod čiarou celoslovenského priemeru. Najnižšia podpora je v Trenčianskom a Banskobystrickom kraji.

Kde nastal najväčší nárast podpory? Z ôsmich krajov sa podpora najvýraznejšie zvýšila v Trenčianskom kraji (faktor HZDS), ale stále je relatívne najnižšia. Nadpriemerne sa zvýšila aj v Trnavskom a Prešovskom kraji. Najslabší nárast nastal v Košickom kraji.

Tabuľka 2:

Regionálny pohľad - vývoj podpory vstupu SR do NATO 12/00 - 12/01

Usporiadané podľa miery podpory v decembri 2001

SKUPINA	ROZDIEL	Priemer12/00	Priemer12/01
Trnavský kraj	7.1	54.5	61.6
Nitriansky kraj	3.8	54.6	58.4
Bratislavský kraj	4.1	52.5	56.7
SR	4.7	49.0	53.7
Prešovský kraj	6.7	46.8	53.5
Žilinský kraj	4.5	47.3	51.9
Košický kraj	-0.1	51.3	51.2
Banskobystrický kraj	3.9	45.2	49.1
Trenčiansky kraj	8.4	39.8	48.3

Tabuľka 3:

Regionálny pohľad - vývoj podpory vstupu SR do NATO 12/00 - 12/01

Usporiadané podľa nárastu 2000-2001

SKUPINA	ROZDIEL	Priemer12/00	Priemer12/01
Trenčiansky kraj	8.4	39.8	48.3
Trnavský kraj	7.1	54.5	61.6
Prešovský kraj	6.7	46.8	53.5
SR	4.7	49.0	53.7
Žilinský kraj	4.5	47.3	51.9
Bratislavský kraj	4.1	52.5	56.7
Banskobystrický kraj	3.9	45.2	49.1
Nitriansky kraj	3.8	54.6	58.4
Košický kraj	-.1	51.3	51.2

Stranícky pohľad

S najsilnejšou diferenciacnou silou vystupujú politické orientácie. Podpora na úrovni približne 90 % je v súčasnosti charakteristická pre priaznivcov SDKÚ, SMK a ANO. Na úrovni 80 % sú to prívrženci KDH, na úrovni 70 % priaznivci Smeru a nerozhodnutí voliči, na úrovni 60 % SDL, na úrovni 50 % nevoliči, na úrovni 40 % HZDS a PSNS

a na úrovni 25 % prívrženci SNS. Od roku 2000 podpora najväčšmi stúpila medzi prívržencami Smeru a za tým HZDS a SNS, teda tam, kde bola nízka, dokonca až hranične nízka. Zvýšenie podpory v týchto prostrediach v prípade Smeru znamenalo, že pôvodná prevaha odporcov vstupu sa zmenila na výraznú prevahu podporovateľov.

Medzi priaznivcami HZDS a SNS odporcovia vstupu stále prevažujú nad podporovateľmi (čo je v prípade SNS konzistentné s programom i rétorikou tejto strany), ale nie tak výrazne, ako pred časom. Pritom otvorenou otázkou zostáva, aký podiel na týchto zmenách majú samotní lídri uvedených politických strán. Iba v prípade HZDS sa totižto strana a jej líder začali zreteľne vyjadrovať v prospech vstupu; v prípade Smeru je zmena vo vystupovaní strany a jej lídra menej výrazná, v prípade SNS dokonca nedošlo k žiadnej zmene v orientácii strany. Z toho je zrejmé, že zmeny v postojoch prívržencov týchto strán nemožno vysvetliť iba politickou rétorikou či vystupovaním týchto strán. Značný podiel na tejto zmene treba pripísať komunikačnému pôsobeniu v rámci celej slovenskej spoločnosti, ale taktiež tomu, že vstup SR do Aliancie podporili v poslednom období s výnimkou SNS a PSNS všetky významnejšie politické sily na Slovensku.

Signál určitého znižovania (väčšinovej) podpory vstupu sme zachytili medzi prívržencami SDL. Musíme si uvedomiť, že iba časť prívržencov SDL z decembra 2000 zostala prívržencami tejto strany až do marca 2002. Zmena postoja k vstupu - ktorá síce nie je veľká v porovnaní so stavom v roku 2000, ale je značná v porovnaní s výrazným protismerným trendom v celej spoločnosti - odráža preto skôr zmenenú skladbu prívržencov SDL, než ojedinelý postojový trend medzi tými, ktorí boli a zostali prívržencami SDL. Tým je ale povedané aj to, že od SDL sa medzičasom odklonili najmä prívrženci s podpornejšími postojmi k vstupu SR do Aliancie.

Tabuľka 4:

Vývin podpory vstupu SR do NATO v rôznych prostrediach

Prostredie	Podpora verzus odmietanie (v % zo 100)		
	12/2000	12/2001	03/2002
SR	47:47	53:43	61:34
Prívrženci			
ANO	x	72:26	87:10
HZDS	20:76	38:58	43:51
KDH	82:17	72:27	78:19
PSNS	x	28:72	40:60
SDKÚ	86:12	93: 6	92: 8
SNS	10:89	19:80	25:75
Smer	39:56	57:42	71:26
SDL	65:34	64:35	57:43
SMK	85:10	81:13	88: 8
nerozhodnutí	48:42	55:38	68:27
nevoliči	44:46	39:53	49:41

Prostredie	Podpora verzus odmietanie (v % zo 100)		
	12/2000	12/2001	03/2002
Vstup SR do EÚ			
podpora	63:35	69:28	76:21
odmietanie	4:95	5:95	3:96
nevie	3:20	4:30	13:17

Zdroje: MIC, december 2000, NOC december 2001 a marec 2002

Kto sa akou mierou podieľa na podpore vstupu SR do NATO ?

Tabuľka 5:

Podporovatelia vstupu SR do NATO: skladba z hľadiska politických inklinácií (údaje sú stĺpcové %)

Prívrženci	12/2000	12/2001	03/2002
vládných strán	46	39	34
parlamentnej opozície	7	13	14
Smeru + ANO	8	18	17
iných strán	1	1	2
nerozhodnutí voliči	8	8	12
nevoliči	32	21	21
spolu	100	100	100

Zdroje: MIC, december 2000, NOC december 2001 a marec 2002

Podiel prívržencov vládnych strán medzi podporovateľmi vstupu SR do Aliancie sa po celé analyzované obdobie zmenšoval, ale napriek tomu dosiaľ zostáva výrazne najväčším. Zmenšil sa jednak v dôsledku celkového ubudnutia týchto prívržencov, jednak ako dôsledok zvýšenia váhy prívržencov ostatných strán medzi podporovateľmi vstupu. Podiel prívržencov parlamentnej opozície, a to najmä HZDS, vzrástol, ale nedosahuje prínos spojených síl nových strán Smer a ANO. Charakteristické tiež je, že sa v tejto skupine zväčšil podiel nerozhodnutých voličov a poklesol podiel nevoličov. To je súčasťou dané celkovým pribúdaním nerozhodnutých voličov na úkor nevoličov.

Dosah jednotlivých foriem kampane a hodnotenie ich presvedčivosti

Komunikačná a informačná kampan dosiahla už v decembri 2001 značnú rozšírenosť, ktorá sa v prvých mesiacoch roku 2002 ešte zvýšila. Celkovo možno dosah kampane hodnotiť ako vysoký, pričom podľa očakávania najväčší dosah mala televízia.

Tabuľka 6:

Porovnanie dosahu december 2001 - marec 2002

Typ komunikačnej aktivity	December 2001	Marec 2002
televízna relácia, ktorá sa venovala otázkam vstupu SR do NATO	42.7	56.9
rozhlasový program, ktorý sa venoval otázkam vstupu SR do NATO	-	31.7
aktivity mimovládnych organizácií, škôl, odborníkov miestnej samosprávy alebo iných organizácií	10.7	12.7
brožúrka alebo iný tlačенý materiál o prípravách vstupu SR do NATO	17.4	24.9

Tabuľka 7:

Sledovanosť a hodnotenie účinnosti

Typ komunikačnej aktivity	Sledoval/a/ Zaznamenal/a	Rozhodne/ skôr presvedčivé
televízna relácia, ktorá sa venovala otázkam vstupu SR do NATO	56.9	60.6
rozhlasový program, ktorý sa venoval otázkam vstupu SR do NATO	31.7	67.2
aktivity mimovládnych organizácií, škôl, odborníkov miestnej samosprávy alebo iných organizácií	12.7	73.3
brožúrka alebo iný tlačенý materiál o prípravách vstupu SR do NATO	24.9	68.4

Kampaň v televízii častejšie zaznamenali muži, ľudia s VŠ vzdelaním a s vyšším statusom. V dosahu TV komunikácie sa líšia jednoznační zástancovia vstupu (74 % z nich zaznamenalo), kým vlašní zástancovia a odporcovia sa v tomto smere až tak výrazne nelíšia. Podobné je to aj v prípade rozhlasových relácií.

S aktivitami MVO sa stretlo až 22 % ľudí vo veku 18-24 rokov a 18 % vo veku 25-34 rokov, tlačенé materiály mali najväčší dosah v mladších vekových kategóriách, u ľudí s vyšším vzdelaním.

V prípade všetkých typov aktivít je väčšinový príklon k tomu, že dané relácie/akcie boli presvedčivé. Respondenti ako najpresvedčivejšie vyhodnotili aktivity mimovládnych organizácií, škôl, odborníkov miestnej samosprávy alebo iných organizácií (73 %), ktoré boli postavené na osobnej komunikácii. Komparatívne je síce presvedčivosť mediálnych programov nižšia, ale aj tak jednoznačne dominujú pozitívne hodnotenia presvedčivosti.

Peter NÉMETH

koordinátor Krajského grémia tretieho sektora Prešovského kraja

Prečo NATO? Pohľad z tretieho sektora

Hlavnou témou nášho diskusného panelu je „NATO a východné Slovensko z pohľadu regiónov“ a mojou úlohou je prezentovať postoj tretieho sektora k problematike vstupu Slovenskej republiky do štruktúr Severoatlantickej aliancie a Európskej únie. Ak dovoľíte, začnem zdĺhavejšie a zoširoka, ale zároveň Vás ubezpečujem, že budem stručný a výstižný.

Na úvod považujem za vhodné aspoň v krátkosti zadefinovať, čo to vlastne je v poslednej dobe tak často používaný termín „tretí sektor“.

V súčasnej politicko-spoločenskej klíme našej krajiny je tento termín mnohokrát používaný a spájaný s viacerými názormi a skutočnosťami. Už samotný termín môže veľa povedať. Tretí sektor nereprezentuje verejnú správu (teda prvý sektor) ani podnikateľsko-obchodnú societu (teda druhý sektor), ale to, čo zvykneme nazývať občianska moc - reprezentuje občanov.

Prostredníctvom mimovládnych organizácií rôzneho typu, ako napríklad občianske združenia, nadácie, neinvestičné fondy, neziskové organizácie atď., dáva možnosť - vytvára priestor - pre jednotlivých občanov s podobnými názormi riešiť identifikované problémy, a to nie v rovine politickej, ale v rovine občianskej.

Tretím sektorom možno nazvať každú mimovládnu neziskovú organizáciu, ktorej členovia, poväčšine dobrovoľne, pracujú na riešení problémov našej spoločnosti. Problémov, ktoré by v prevážnej väčšine mala riešiť štátna správa - štát (tzv. suplementárnosť.) Mimovládnu organizáciou môže byť jednoduché občianske združenie starajúce sa o útulok pre opustené zvieratá a zároveň vysoko sofistikovaná organizácia typu SFPA - Spoločnosť pre zahraničnú politiku, na ktorej pozvanie sme sa dnes stretli - zaoberajúca sa zahraničnou politikou a jej aspektmi.

Hovoriť, že zastupujem všetky tieto organizácie by si vyžadovalo nesmiernu odvahu hraničiacu s drzosťou, a tak som nútený povedať, že prezentujem názor tej skupiny občanov, ktorí pracujú, resp. podporujú hlavnú myšlienku pôsobenia Grémia tretieho sektora (G3S), a to myšlienku budovania občianskej spoločnosti a rozvoja demokracie v zmysle vytvárania efektívneho partnerstva vyššie uvádzaných sektorov.

Veľmi stručne a jasne by som mohol zhrnúť, že percentuálne výsledky uvádzaných prieskumov hovoria samé za seba a že vôľa občanov bola málokedy tak takmer jednotná. Bolo by to však demagogické a zavádzajúce. MVO pôsobiace v oblasti občianskej aktivizácie jednoznačne definovali vstup SR do NATO a EÚ ako jednu zo svojich základných priorít. A vy sa môžete spýtať, prečo je to tak.

Všetci, tak ako tu sedíme, patríme k určitému systému a hodnotám, ktoré vznikali v historickom vývoji našej spoločnosti. Nehovorím len o demokratických a spoločenských hodnotách. Každý z nás je príslušníkom našej civilizácie. Všetci bez rozdielu, či podporujeme vstup SR do NATO a EÚ alebo nie, sa každý večer posadíme pred televíziu a vypočujeme si spravodajskú reláciu, Všetci používame bežné elektrické spotrebiče a nikto si nevie predstaviť svoj život bez každodenných maličkostí. A tento systém môžeme „vychutnávať“ len v kontexte základných demokratických a občianskych celospoločenských princípov, ktoré sú základom našej civilizácie.

Dovolím si použiť malý bonmot: „Nepriateľ nášho spoločenského systému sa nikoho nebude pýtať, či sa s ním stotožňuje alebo nie!“ A aj to nám ukázal a potvrdil 11 september 2001. Severoatlantická aliancia a Európska únia ochranu týchto hodnôt považujú za svoj absolútny cieľ a tretí sektor, resp. MVO a občania, ktorí si tento fakt uvedomujú, si nielenže želajú byť súčasťou takéhoto systému, ale zároveň aktívne prispievajú k zvýšeniu podpory iných občanov pre vstup SR do NATO.

Mnohí z Vás si iste spomínajú na občiansko-aktivizačnú kampaň OK'98. Mnohí z Vás sa doteraz nevedia stotožniť s myšlienkou, že mimovládne organizácie vstúpili do politického života našej spoločnosti. Tak, ako v roku 1998, aj toto aktivizačné hnutie občanov Slovenska nie je apolitické, ale - a to by som si dovoľil zdôrazniť - je výsostne neustranícke. Veci verejné, a teda aj veci politické sa všetkých občanov bytostne dotýkajú a rozhodnutia, ktoré za nás vykonávajú politickí predstavitelia, ovplyvňujú život každého občana SR. Myslím si, že je len prirodzeným zámerom tejto skupiny aktívnych ľudí, ktorí sa zaujímajú o svoju budúcnosť, otvorené vyjadrenie svojho občianskeho postoja.

Postoj MVO, ako aj predstaviteľov G3S, bol jasne formulovaný aj na XI. Stupavskej konferencii v Košiciach (výročná konferencia mimovládnych organizácií), ktorá, okrem iného, prijala dokument s názvom „Očakávania občanov od zákonodarnej a výkonnej moci po voľbách v roku 2002“, v ktorom ako prioritu uvádza, citujem: „Dovŕšiť integračné úsilie a implementáciu konkrétnych krokov smerujúcich k prizvaniu Slovenska do NATO v roku 2002 a prijatiu do Európskej únie v roku 2004“.

Možno sa Vám zdá, že v „hierarchii názorov“ nie je „maličká“ mimovládna organizácia tým rozhodujúcim činiteľom, že tretí sektor nie je relevantným partnerom pre túto diskusiu, a že občania svoj názor vyjadria alebo vyjadrili voľbou svojich politických predstaviteľov. V mene všetkých tých „maličkových“ mimovládnych organizácií, v mene G3S, ako aj vo svojom vlastnom mene si dovoľím tvrdiť, že každý individuálny občiansky názor má neoceniteľnú hodnotu akceptácie systému, s ktorým sa ako občan stotožňujem a ktorý tvorí základ našej spoločnosti. Tretí sektor svoj názor opakovane zreteľne a jasne vyslovil. Občania Slovenskej republiky združení v mimovládnych organizáciách pracujúcich v rôznych oblastiach nášho spoločenského života plne podporujú štruktúru a zoskupenie, ktoré ochranu hodnôt občianskej spoločnosti a demokracie považuje za svoj primárny cieľ a v rámci svojich možností chcú pomôcť zvyšovať podporu vstupu Slovenskej republiky do Severoatlantickej aliancie.

Peter ŠVORC

vedúci Katedry slovenských dejín a archívniectva, Prešovská univerzita

Mier a vojny na východnom Slovensku: poučenie z histórie

Keď sa na mňa organizátori podujatia Regionálny konvent o NATO obrátili, aby som v rozpätí 15 minút predniesol príspevok na túto tému, bol som chvíľu na rozpakoch, ako to urobiť.

Už len zbežný pohľad do histórie východoslovenského regiónu, ktorý síce netvorí žiadnu osobitnú geografickú, ani osobitnú politickosprávnu jednotku v zmysle samostatného územného celku, prezrádza, že vymenovanie vojnových konfliktov, ktoré prehrmeli týmto regiónom, uvedenie ich aktérov, dôvodov konfliktov, výsledkov a dôsledkov a aspoň stručné naznačenie toho, čo po týchto konfliktoch zostalo, aké materiálne a morálne škody bolo potrebné vždy znovu a znovu odstraňovať, aké utrpenie priniesli vojny a boje obyvateľstvu východného Slovenska a aspoň letmé naznačenie číselných údajov o stratách na ľudských životoch, ak sa to ešte dnes dá urobiť, by si vyžiadalo celý časový priestor uvedeného podujatia. Veď Katedra slovenských dejín a archívniectva, ktorá pripravuje študentov histórie, má päťročný, resp. desaťsemestrový študijný program, v rámci ktorého sú prednášané národné dejiny a v ich rámci aj dejiny tohto územia, a hoci nehovoríme len o vojnách, ale vskutku len o striedaní sa vojnových a mierových období, máme pocit, že sme všetko študentom ani nestačili za päť rokov povedať.

Dejiny ľudstva ako celku sú poznačené vojnami. Platí to pre Európu, Ameriku, Áziu, Afriku a samozrejme, platí to aj pre ich malé a maličké regióny, východné Slovensko nevynímajúc. Pri pohľade do minulosti sa zdá, akoby ľudstvo nieslo vojnové prekliatie ako súčasť biblického dedičného hriechu a nevedelo sa ho ani pri všetkom svojom úsilí striasť. Otázne, pravda je, či je toto úsilie dostatočné.

Dovoľte mi však pozrieť sa na vojnové udalosti východného Slovenska aj trochu osobne, aj trochu pohľadom historika. Mám to šťastie, že patríam ku generácii, ktorá hrôzy vojny bezprostredne nezažila. No napriek tomu sa ma pomerne priamo dotkli tri vojnové udalosti, jedna stredoveká a dve svetové vojny 20. storočia.

Neďaleko podtatranskej Štrby, odkiaľ pochádzam, sa nachádza krovinami porastená chotárna lokalita Šoldov. V Štrbe sa k nej viazali mnohé povesti, pretože na tom mieste kedysi stála stredoveká dedina, neskôr opradená mnohými tajomstvami. Dnes už len valy prezrádzajú skúsenému oku, že nejde o prírodný úkaz, ale pozostatok ľudskej činnosti. Povesti o záhadnej dedine, o ktorej sa doteraz nepodarilo nájsť žiadnu priamu písomnú zmienku, okrem tej, ktorá v matrike pražskej Karlovej univerzity hovorí o Gašparovi zo Šoldova, čo tu študoval v roku 1383, teda 35 rokov po založení univerzity, či správy levočského kronikára Gašpara Haina zo 17. storočia, ktorý spomína už len ruiny kostola v Šoldove, postihnuté v 17. storočí zemetrasením. Povesti

Štrbanov sa neviažu k celej existencii Šoldova, ale len k jeho tragickému zániku, ktorý vysvetľujú v rozličných verziách. Jednou z príčin mali byť Tatári.

Tatársky vpád v rokoch 1241-1242 zažilo východné Slovensko okrajovo. Vtedy tatárske hordy vyplienili Jasov a zrejme pustošili aj okolie Košíc, Prešova a Levoče. Ďalej sa nedostali. Druhýkrát vpadli Tatári na územie severovýchodného Slovenska v januári 1285 na základe dôverného pozvania kráľa Ladislava IV., bojujúceho proti odbojným veľmožom. Tatárski cháni Nogaj a Telebug vtedy so svojimi vojskami plienili Spiš, Šariš a Abov, kým ich neporazil východoslovenský veľmož Omodej z rodu Aba. Ladislav však so svojimi vojskami dotiahol na Spiš a porazil odbojných Spišiakov, ktorí obliehali Spišský hrad. Vtedy bola zničená kapitula a archív.

O dva roky neskôr prišli Tatári na pozvanie Ladislava IV. ešte raz. V roku 1287 chán Nogaj pritiahol na územie severného Spiša, kde sa mal spojiť s Kumánmi vedenými Ladislavom IV., aby nanovo urobili s vojskom poriadok a pokorili odbojnú šľachtu.

Čas tatárskych vpádov sa však nezhodoval so zánikom tajomného Šoldova. Nezapadal ani do obdobia nekompromisných zápasov uhorskej šľachty s uhorskými panovníkmi, ktorí v 13. storočí chceli upevniť svoju kráľovskú moc. Takýchto zápasov zažilo východné Slovensko neúrekom aj neskôr.

Spisovateľ Janko Kalinčiak v románe *Knieža liptovské*, ktorý napísal v r. 1846, ponúkol iné vysvetlenie zániku Šoldova. Sám to miesto poznal veľmi dobre, lebo z Liptovského Jána chodil popri Šoldove hlavnou krajinskou cestou do škôl v Kežmarku a Levoči. Neraz sa zastavil na štrbianskej fare a možno tu, možno niekde inde sa dopyčul aj o spomenutom Šoldove. Kalinčiak, vychádzajúc z rozprávania Štrbanov, opísal Šoldovčanov ako strážcov krajinskej cesty, ako žoldnierov, ktorí ponúkali svoje služby tomu, kto lepšie zaplatil. A tak raz bojovali na strane Jána Korvína, syna legendárneho Mateja, raz na strane Jána Zápoľského, neskoršieho sedmohradského vojvodu a kandidáta na uhorský trón. Ten im, podľa Kalinčiaka, prisľúbil za vojenskú pomoc beztretnosť pri rabovaní spišských miest. Šoldovčania tak zradili Korvína a na túto zradu doplatili nielen oni, ale celá dedina, ktorá bola vyvraždená a spálená. Dej Kalinčiakovho románu sa odohráva v 15. storočí. Jeho fabulovanie bolo isto literárnou licenciou spisovateľa, ale vo svojej podstate odrážalo to, čo obyvateľstvo východného Slovenska zažívalo už aj v 14. storočí. Teda neúprosne boje medzi šľachtou a panovníkom, či šľachtou navzájom. Tu spomeňme aspoň vojenské konflikty medzi východoslovenskými Omodejovcami a uhorským kráľom Karolom Róbertom z Anjou a povestnú bitku pri Rozhanovciach v r. 1312, kde kráľovské vojská porazili vojská Omodejovcov a Matúša Čáka Trenčianskeho. Spiš, Šariš a Abov priamo pocítili rinčanie zbraní oboch znepriatelených strán.

Začiatkom 15. storočia prešli územím Spiša husitské vojská (Spišská kronika zaznamenáva ich prítomnosť v r. 1433). Padli im za obeť niektoré obce a kláštory, najmä kláštor kartuziánov na Skale útočiska a kláštor cisterciánov v Spišskom Štiavniku, ale aj mesto Kežmarok. Ešte dobre nedoznali obavy Spišiakov z vojenských akcií husitských vojsk, už bol na obzore nový konflikt o uhorský trón, a to medzi

vojskami poľského kráľa Vladislava Jagellovského a vojskami Ladislava Pohrobka. Spiš a Šariš ho spoznali bytostne. V 70. rokoch 15. storočia zas pocítili ústup poľských vojsk kráľa Kazimíra, ktorý bojoval proti Matejovi Korvínovi.

Všetky tieto, ale aj iné udalosti, mohli spôsobiť zánik Šoldova, a nielen jeho. V 50. rokoch 20. storočia sa pokúsil rozlúsknuť záhadu Šoldova profesor Alfréd Piffel z Katedry vývoja a dejín architektúry Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave. Jeho archeologické výskumy potvrdili, že dedina zanikla násilnou cestou. Doslova ohňom a mečom. Rozborené múry kostola, ohorené trámy, pod ktorými ležali už len kostry starých Šoldovčanov, svedčili o posledných hrozných chvíľach týchto ľudí. A nielen o tom. Svedčili aj o nezáujme víťazov mŕtvych aspoň pochovať. To urobil až čas, vietor a prach z poľa, ktorý postupne prikryl hrôzy vojny. Alfréd Piffel však záhadu Šoldova nerozlúštil. Povojnový vývin v ľudovodemokratickom Československu pre inteligenciu nevestil nič dobré, ani pre neho. Koncom 50. rokov bol nespravodlivo väznený a po prepustení pracoval ako stavebný robotník.

Osud stredovekej dediny Šoldov bol podobný osudom mnohých východoslovenských dedín. Pre mňa bol blízkym a takmer osobným vari aj preto, že miesto, kde žili stredovekí Šoldovčania, a kde väčšina z nich aj zahynula, som mohol vidieť každý deň z okna nášho domu a takpovediac denno-denne si premietat' ich príbehy v konkrétnom priestore.

Zaniknutý stredoveký Šoldov už v nasledujúcich storočiach neprežil ďalšie vojny, ktorých svedkami i priamymi aktérmi bolo východoslovenské obyvateľstvo. Už len miesto, kde sa rozkladal a jeho chotár, ktorý pripadol Štrbe, ostali nemými svedkami mnohých vojenských ťažení 15. až 20. storočia.

Vojny si však „užili“ významné východoslovenské mestá, ktoré ako strediská obchodu a remesiel vždy priťahovali záujem mocných. To, že spravidla patrili kráľovi, ešte neznamenalo, že silní magnáti ich nechceli dostať pod svoj vplyv a kontrolu.

16. storočie sa nieslo v znamení tureckého nebezpečenstva a od moháčskej bitky v roku 1526 aj v znamení priamej tureckej okupácie Uhorska. Už tento fakt prezrádza, že obyvateľstvo východného Slovenska v najrozmanitejšej podobe negatívne pocítilo prítomnosť tureckých vojsk v Uhorsku. Do tohto všeobecného strachu a napätia navyše vstupovali mocenské boje sedmohradského kniežat'a Jána Zápoľského a Ferdinanda Habsburského o uhorský trón, ktoré sa odohrávali aj na východnom Slovensku. Pôsobivý opis vyčíňania habsburských vojsk v roku 1528 na Spiši nájdeme v levočskej kronike Gašpara Haina.

V týchto nepokojných časoch zarinčali zbrane aj vďaka nevraživosti a konkurencii samotných východoslovenských miest. V rokoch 1530 až 1534 bojovali medzi sebou Kežmarok a Levoča. Levoči pomáhali svojimi žoldnieri Prešov, Košice, Bardejov a Sabinov. O niekoľko rokov nato sa Gemer a Spiš bezprostredne stretávali s tureckými jednotkami, ktoré z obsadeného južného územia podnikali lúpežné výpravy.

Vari najdlhšiu epochu vojen zaznamenalo východné Slovensko v období stavovských povstaní. Odštartovalo ich povstanie Štefana Bočkaja v roku 1604. Povstania síce mali ideologický nádych náboženských bojov protestantov proti katolíckym Habsburgovcom, ale v skutočnosti boli zápasom veľkej uhorskej šľachty o moc. Betlenova výprava v roku 1619, povstanie Juraja I. Rákociho v rokoch 1643-1645, povstanie Imricha Tököliho v rokoch 1678-1684 a bezprostredne po ňom Caraffov krvavý súd (prešovské krvavé jatky) v roku 1687, povstanie Františka II. Rákociho v rokoch 1703-1711 boli udalosťami, ktoré ničili krajinu, ruinovali mestá i dediny, zbedačovali všetok pospolitý ľud.

Pred tridsiatimi rokmi zomrela prastará mama. Drobná, útla žena, ktorá sa stala pre mňa tým druhým spojivkom s vojnou. Cez jej osud a skúpe rozprávanie o ňom som sa osobne „dotkol“ prvej svetovej vojny. V tomto prípade to bol už bezprostrednejší kontakt. Staručká, ako sme ju volali, obyčajná dedinská žena, prišla v prvej svetovej vojne o muža, dve malé deti o otca. Prvá svetová vojna sa síce neodohrávala priamo na území Slovenska, východného Slovenska sa dotkla iba prítomnosťou nepriateľských ruských vojsk, ktoré sem prenikli z Haliče, ale stovky a tisícky mužov, ktorí museli narukovať do cisársko-kráľovskej rakúsko-uhorskej armády sa stali tým pomyselným mostom, ktorý túto vojnu spájal s východným Slovenskom.

Kdesi v Karpatoch padol môj prastarý otec. Nezachovala sa ani jeho podobizeň a jeho deti si nikdy nedokázali vybaviť otcovu tvár. Prvá svetová vojna prehĺbila na východnom Slovensku biedu, veď gazdovstvá ostali na pleciach žien a starcov a aj po jej skončení mnohé z nich ostali na ich pleciach i naďalej. Zmena spočívala len v tom, že po vojne to už boli plecia a ramená vdov a sirôt. V niektorých prípadoch, a tiež nie zriedka, pribudli týmto ženám i ďalšie starosti navyše - z vojny sa im síce muži vrátili - ale ako vojnoví mrzáci.

Tretí kontakt s vojnou, tento raz druhou svetovou, bol cez moju mamu. Na štrbský cintorín som s ňou chodil polievať kvety na hrobe jej staršieho brata Michala. Padol hneď v prvých dňoch Povstania. Dostrielaného ho doniesli domov chlapi z dediny. Ak moju prastarú a starú mat' som pri spomienkach na muža a otca nevidel plakať vari len preto, že si svoje slzy už dávno vyplakali, tak v očiach mojej mamy sa zaleskli skoro vždy, keď sme upravovali hrob jej brata. To azda aj preto, že v 60. rokoch minulého storočia nebola druhá svetová vojna a ani rany, ktoré uštedrila, vzdialeným obdobím. A spomienky na blízkych mŕtvych ešte nestihli vyblednúť. Vojnu som ako dieťa odmietol kvôli mojej mame, pretože som ju nechcel vidieť plakať, cez jej slzy som vtedy, asi len podvedome, pochopil všetko zlo, ktoré je s ňou spojené.

Možno, že moje vystúpenie vyznieva ako príliš osobné a netypické pre profesionálneho historika. No pochopiť akúkoľvek historickú udalosť, popísať ju čo najvernejšie, znamená pochopiť ľudí, ktorí boli jej priamymi aktérmi, pochopiť ich cítenie, myslenie a prežívanie toho, čo sa okolo nich odohrávalo. A to sa bez osobného zaangažovania a ponorenia sa do doby a psychiky jej „veľkých“ a „malých“ hrdinov ani nedá. V prípade bádania a písania o vojne to platí ešte viac.

Vlastnú genealogickú skúsenosť a dotyky s vojnou má asi každý z nás. A tak stačí len pozmeniť mená, lokality a niektoré časové údaje a zistíme, že poznatky ľudí žijúcich na začiatku tretieho tisícročia môžu byť vo vzťahu k minulosti veľmi podobné. Že poznať vojnu ako hmatateľný fenomén minulosti je možné i bez priamych výbuchov delostreleckých granátov, či dávnejšieho rinčania šablí. Na východnom Slovensku to určite platí u všetkých. Tu vari o to viac, že ešte žijú pamätníci prvých vojenských stretov v predvečer druhej svetovej vojny, keď horthyovské Maďarsko 23. marca 1939 začalo s násilnou okupáciou najvýchodnejších častí Československa - Podkarpatskej Rusi, slovenskej časti bývalej Užskej župy a východných častí Zemplína a keď jeho lietadlá bombardovali letisko až v Spišskej Novej Vsi. Prví mŕtvi obrancovia Slovenska boli na východnom Slovensku. No a nakoniec aj záver druhej svetovej vojny zasiahol najdramatickejšie východné Slovensko. Krvavá dráma Karpatsko-duklianskej operácie v jeseni 1944, v ktorej padlo 11 500 a ranených bolo 47 200 vojakov 1. ukrajinského frontu, doznievala ešte dlhé roky po skončení vojny. Na lúkach, v lesoch, ba i na poľných cestách vybuchovali míny, zabudnuté granáty a mrzачili dospelých i deti. Podukliansky kraj bol posiaty ruinami domov, ba celých dedín, o mŕtvych ani nehovoriac.

Pozorný poslucháč určite zaznamenal medzerovitosť v uvádzaní vojnových udalostí, do ktorých bolo východné Slovensko zatiahnuté rôznym spôsobom. Chýbajú tu celé stáročia, z tých posledných 19. storočie a udalosti z revolučných rokov 1848/1849, z tých starších napr. 5.- 6. storočie, ktoré v dejinách označujeme ako obdobie sťahovania národov a ich veľkých a dramatických stretov, obdobie Veľkej Moravy, obdobie začleňovania Slovenska do Uhorského štátu atď. Ani jedno z nich nebolo pre územie východného Slovenska mierovým storočím.

Enumerácia vojen a vojnových udalostí je často neosobná, štatistické údaje možno na chvíľu zaujmú, ale nové informácie potrebné pre každodenný život ich z pamäti zakrátko vytlacia. Vari preto je dôležité, aby historici okrem súhrnných údajov zverejňovali to, čo v človeku ostane nadhlo - príbehy jednotlivých ľudí. Ale nielen príbehy generálov a politikov, ale aj príbehy obyčajných vojakov a občanov, takých, ako je väčšina z nás. S tými sa vieme stotožniť, vieme ich prijať a precítiť, a tak si ich natrvalo uchovať aj ako výkričník, ako strážnu vartu, či signalizačné svetielko, ktoré by malo ohlásiť nášmu vedomiu a svedomiu všetko, čo by chcelo uvoľniť cestu násiliu, netolerancii, povýšenectvu, osobnej, národnej i štátnej arogancii voči iným.

Historiografia však nemapovala len vojny, historici nepísali len o rinčaní zbraní, ale keby sme si urobili bilanciu historických prác, napr. o východnom Slovensku, písali viac o mieri, o aktivitách ľudí práve v takýchto šťastnejších obdobiach.

Východné Slovensko dnes patrí k chudobnejším oblastiam Slovenska. Žiaľ, je to aj dôsledok vývoja v 90. rokoch 20. storočia a nezájmu vrcholovej politiky Slovenskej republiky o skutočné riešenie celospoločenských problémov, no i napriek tomu cesta po tomto území, po východoslovenských mestách čo-to napovie o ich minulosti. Bardejov, Prešov, Košice, Spišská Nová Ves, Levoča, Kežmarok, Poprad, ale aj iné mestá sú dôkazom, že v minulosti zažili obdobia rozkvetu. Svedčia o tom architektonické pamiatky

svetského i cirkevného charakteru, ale aj pamiatky duchovné. V 17. storočí v Prešove vzniklo známe evanjelické kolégium - centrum vzdelanosti horného Uhorska, v 19. storočí bol Prešov nazývaný práve vďaka vzdelanosti a kultúre Aténami nad Torysou. Košice patrili k silným obchodným, a tiež kultúrnym centráram Uhorska, štúrovci v 19. storočí odišli na protest proti odvolaniu Ľudovíta Štúra z Bratislavy do Levoče, aby tam ukončili svoje štúdiá. Na východnom Slovensku nachádzali uplatnenia rôzne technické vynálezy. A to všetko práve v takej dobe, keď nerinčali zbrane, keď sa ľudia nemuseli skrývať pred nepriateľom, či brániť si pred ním svoje domovy.

Historické výskumy a historické analýzy len potvrdzujú to, čo bežné vedomie vníma ako samozrejmosť, a síce, že len mier vytvára predpoklady pre rozvoj spoločnosti ako celku, ale aj pre rozvoj jej jednotlivých častí a oblastí, v ktorých ľudská komunita žije. Historici početnými prácami priamo alebo nepriamo ukázali, čo bolo pre východné Slovensko prijateľnejšie - roky mieru, či roky vojen. No určite ich neraz, ako súčasníkov zlých a neľahkých čias, ba aj ako súčasníkov a účastníkov nových vojen, pochytila skepsa, či je história, teda ich „chliebik“, vôbec pre ľudstvo potrebná, pretože sa z nej ľudia akosi nechcú poučiť. „Historia magistra vitae est“, hovorí jedno múdre a pravdu povediac i optimistické latinské príslovie. Je len na nás, aby v treťom tisícročí nebolo len múdrom a optimistickým, ale aj pravdivým.

pplk. Igor DOBOZ

zástupca veliteľa 1. mechanizovanej brigády Prešov

Prezentácia 1. mechanizovanej brigády a jej úlohy

Dovoľte mi, aby som Vám predstavil 1.mechanizovanú brigádu generála Rudolfa Viesta a zoznámil Vás s jej úlohou a poslaním. História našej brigády je dlhá a bohatá. Vznikla v roku 1945 ako 10. pešia divízia. Postupne prešla radom zmien cez streleckú motorizovanú divíziu, tankovú divíziu, mechanizovanú divíziu, armádny zbor, až do roku 2000, keď bola vytvorená 1.mechanizovaná brigáda v súčasnej štruktúre.

Organizáciu brigády tvorí veliteľstvo a zabezpečovacie útvary v posádke Prešov, mechanizovaný a tankový prápor v posádke Trebišov a ženijný a mechanizovaný prápor v posádke Michalovce. Súčasťou brigády je aj vojenský výcvikový priestor Kamenica nad Cirochou.

Základnou úlohou brigády je zabezpečiť plnú bojovú pohotovosť a podieľať sa na budovaní pozemných síl Armády SR. Časť síl brigády je zaradená do síl rýchlej reakcie. V čase mieru je časťou pohotovostnej kapacity Armády SR a v krízových situáciách tvorí jadro hlavných obranných síl s úlohou eliminovať možné riziká ohrozenia štátu. Útvary brigády sú pripravené likvidovať nevojenské ohrozenia s vysokým stupňom naliehavosti. Do budúcnosti sa ráta s tým, že budú plniť aj úlohy mimo územia SR v rámci síl OSN a po vstupe do NATO aj v rámci mierových síl NATO. K tomu smeruje aj výcvik a plánovanie podľa štandardov NATO a zvyšovanie jazykovej pripravenosti dôstojníckeho zboru. Mnohí naši dôstojníci už absolvovali a alebo v súčasnosti navštevujú školy a kurzy v zahraničí.

Veľkú pozornosť venujeme aj rozvíjaniu zahraničných aktivít. Už v roku 2000 sa naši príslušníci zúčastnili veliteľsko-štábného cvičenia Modrá línia v Českej republike, ktoré pokračovalo v septembri 2001 vo VVP LEŠŤ, kde sme spolu s príslušníkmi českej armády precvičili použitie mnohonárodných síl v mierovej operácii.

Príslušníci veliteľstva brigády sa v roku 2001 v rámci partnerských aktivít zúčastnili VŠC COOPERATIVE OSPREY v Nemecku. V apríli 2002 boli príslušníci veliteľstva brigády zaradení do mnohonárodného štábu v rámci veliteľsko-štábného cvičenia COOPERATÍVE LANTERN v Holandsku a v máji sa príslušníci ženijného práporu zúčastnili veliteľsko-štábného cvičenia medzinárodného práporu TISA na Ukrajine.

V rámci výmenného výcviku sme sa v roku 2001 zúčastnili výcviku mechanizovaných čiat s jednotkami poľskej armády a spoločného výcviku jednotiek vojskovej PVO spojeného s ostrými strelbami. Táto aktivita bola poľskou stranou hodnotená veľmi kladne a plánujeme ju zopakovať aj v auguste tohto roku. K ďalším aktivitám, ktoré chceme zorganizovať, patrí napríklad spoločný výcvik prieskumných jednotiek Armády SR a poľskej armády, výcvik mechanizovaných a ženijných jednotiek spoločne s jednotkami maďarskej armády a rada ďalších. Veľkým prínosom je aj výmena skúseností

počas návštev delegácií zahraničných armád.

Okrem týchto úloh sú útvary brigády v období mieru určené na pomoc pri odstraňovaní následkov prírodných pohrôm, kalamít a priemyselných havárií.

V rámci vzájomnej spolupráce s odborními civilnej ochrany v Košiciach a v Prešove sú medzi veliteľom 1.mechanizovanej brigády a prednostami krajských úradov podpísané dohody, predmetom ktorých je riešenie základných otázok spolupráce v oblasti vzájomnej informovanosti o nebezpečenstve a vzniku mimoriadnych udalostí, prijatie opatrení a ich riešení, poskytovanie síl a prostriedkov pri ich likvidácii. Rovnaké dohody sú podpísané medzi veliteľmi posádok a prednostami okresných úradov v posádke Michalovce a Trebišov. Pre riešenie mimoriadnych udalostí je na veliteľstve brigády vytvorené operačné stredisko, ktorého úlohou je koordinácia jednotlivých činností a informovanosť podriadených útvarov v teritóriu.

Jednotky brigády je možné využiť:

- pri riešení protipovodňových opatrení,
- pri evakuácii civilného obyvateľstva po suchu alebo po vodnej hladine,
- pri odstraňovaní možných prírodných prekážok (stromy, sneh, ľadové bariéry),
- na zabezpečenie energie nutnej k nepretržitým prevádzkam,
- pri zisťovaní únikov priemyselných škodlivín (chlór, amoniak, oxid uhoľnatý),
- na meraní úrovne radiácie a stupňa zamorenia,
- na dezinfekciu, dezaktiváciu a odmorovanie,
- pri zabezpečovaní špecifických situácií s využitím ľudskej sily a techniky.

V tejto oblasti máme veľmi dobrú vzájomnú spoluprácu, ktorá sa v posledných rokoch preverila hlavne pri riešení povodní a snehových kalamít.

Ďalšou veľmi dôležitou úlohou, sledovanou Európskou úniou, na ktorej sa v súčasnej dobe podieľajú aj príslušníci brigády je zabezpečenie našej východnej hranice. Na základe doterajších výsledkov môžem povedať, že v tejto náročnej službe odvádzajú naši vojaci kus poctivej práce. Od októbra 2001, keď sme začali s plnením tejto úlohy, príslušníci armády v súčinnosti s príslušníkmi hraničnej polície zadržali okolo 400 osôb, čo hovorí samo za seba.

V brigáde venujeme veľkú pozornosť aj vytváraniu a rozvíjaniu vzájomných vzťahov a spolupráce s civilnou verejnosťou s cieľom formovať pozitívny imidž ozbrojených síl.

V januári som sa spolu s velením podriadených útvarov stretol v posádke Michalovce s činiteľmi štátnej správy, samosprávy a predstaviteľmi médií regiónu Zemplín pri príležitosti posviacky pastoračnej miestnosti. Rovnaké stretnutie som zorganizoval aj 7.mája v posádke Trebišov.

Veľmi kladne je hodnotené aj organizovanie Novinárskej strely, ktorú organizujeme s krajskou organizáciou Slovenského syndikátu novinárov pre novinárov Prešovského a Košického kraja. V júni plánujeme už 4. ročník tejto akcie.

Veľmi dobrú spoluprácu máme s Okresným združením športových a technických činností a Slovenským zväzom vojakov v zálohe.

Kladne je hodnotené aj organizovanie Dní otvorených dverí pre žiakov základných škôl vo všetkých našich posádkach.

Z ďalších akcií, ktoré chcem v tomto roku ešte urobiť, by som spomenul stretnutie s predstaviteľmi štátnej správy, samosprávy a tretieho sektora pri príležitosti Dňa Armády SR v septembri a už 6. predvianočné stretnutie s predstaviteľmi cirkvi v decembri tohto roku.

Zmyslom všetkých týchto akcií je prezentovať Armádu SR, konkrétne 1. mechanizovanú brigádu v tomto regióne, ako inštitúciu, ktorá je aktívnou súčasťou spoločnosti, priblížiť verejnosti zmeny v jej štruktúre a organizácii, cieľom ktorých je vytvoriť kvalitnú, modernú a dobre vycvičenú armádu, pripravenú na úspešné začlenenie Slovenskej republiky do NATO a Európskej únie.

To je v krátkosti iba stručný prehľad úloh, ktoré plní naša brigáda. V skutočnosti je ich oveľa viac, od výcviku, profesionalizácie, jazykového vzdelávania až po zahraničné aktivity.

pplk. Karol NAVRÁTIL

veliteľ ženijného práporu Michalovce

Prezentácia ženijného práporu a jeho úloha v medzinárodnom ženijnom prápore TISA

Projekt TISA vznikol z iniciatívy ukrajinskej strany v roku 1999. Slovenská strana sa k nemu pripojila 26. mája 2000 podpisom protokolu z rokovania ministrov obrany Maďarskej republiky, Rumunskej republiky, Slovenskej republiky a Ukrajiny vo Vinogradove (Ukrajina). Expertné skupiny zmluvných strán začali pracovať na návrhu dohody o vytvorení mnohonárodného ženijného práporu 6. júna 2000 v Sentěši (Maďarská republika). Ďalej sa uskutočnilo rokovanie expertnej skupiny na Zemplínskej Šírave. Návrh dohody bol schválený na úrovni zástupcov náčelníkov Generálnych štábov armád zmluvných strán 5. októbra 2000 v Budapešti. Vláda SR súhlasila s návrhom dohody 29. novembra 2000 a splnomocnila na podpis dohody ministra obrany. Dohoda bola podpísaná na úrovni ministrov obrany zmluvných strán 18. januára 2002 v Budapešti, ale zatiaľ nenabudla platnosť. Dohoda nadobudne platnosť 30 dní odo dňa doručenia poslednej nóty deponitárovi. Prvé rokovania o návrhu technickej dohody sa uskutočnili na úrovni zástupcov náčelníkov Generálnych štábov armád zmluvných strán 29. augusta 2001 v Kyjeve. Na základe týchto skutočností vznikol

1. januára 2001 nariadením NGŠ Armády SR k realizácii organizačných zmien vo vojskách ASR ženijný prápor Michalovce. Tento ženijný prápor je jedným z dvoch ženijných útvarov Armády SR, avšak so špecifickými úlohami. Je dislokovaný v Dukelských kasárňach v Michalovciach. V súčasnej dobe prebieha profesionalizácia práporu, ženijný prápor je v súčasnosti sprofesionalizovaný na 65 %.

Hlavné úlohy ženijného práporu:

- plniť úlohy ženijného zabezpečenia pri nasadení 1. mechanizovanej brigády,
- podieľať sa na rotácii kádrov v mierových misiách OSN,
- všestranne zabezpečiť a poskytovať pomoc pri živelných pohromách, povodniach a snehových kalamitách v teritóriu východného Slovenska,
- v rámci práporu vyčleňovať ženijnú rotu TISA, ktorá bude začlenená do medzinárodného ženijného práporu TISA na pomoc pri živelných pohromách v teritóriu zúčastnených krajín (Slovensko, Maďarsko, Rumunsko a Ukrajina).

Úloha a možnosti ženijnej jednotky TISA

Ženijná jednotka TISA je vyčleňovaná zo ženijného práporu o sile 146 osôb za podmienok stanovených v medzinárodnej dohode medzi Maďarskom, Ukrajinou, Rumunskom a Slovenskou republikou a rozpracovaných v technickej dohode medzi ministrami obrany týchto krajín.

Ženijná jednotka je v rámci medzinárodného ženijného práporu TISA predurčená na poskytnutie pomoci miestnemu obyvateľstvu a na účasť na znižovaní škôd spôsobených

katastrofami v povodí rieky Tisa na území štátov zmluvných strán.

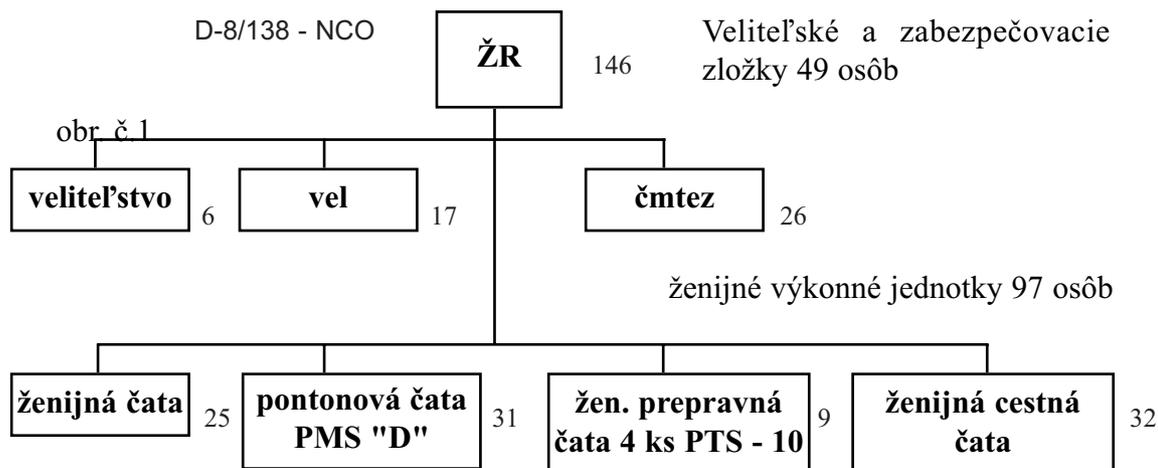
Ženijná jednotka plní úlohy v rozsahu stanovenom dohodou, v spolupráci s ostatnými zložkami a inštitúciami vykonávajúcimi činnosť v rámci záchranných prác.

Úlohy ženijnej jednotky budú v prieskumnej činnosti, v záchranných a lokalizačných prácach a v likvidačných prácach. Cieľom prieskumnej činnosti je zistiť rozsah udalosti, havárie a podobne, rozsah postihnutia obyvateľstva, podmienky pre vykonanie záchranných prác, prejazdnosť komunikácie, stav a poškodenia objektov, možnosť vzniku druhotných následkov. Cieľom záchranných a lokalizačných prác je poskytnutie pomoci, vyslobodzovanie osôb, odsun ranených, zabezpečenie evakuácie, záchrana majetku a hodnôt, ako i zamedzenie vzniku ďalšieho šírenia a pôsobenia následkov udalosti. Cieľom likvidačných prác je odstránenie následkov udalosti, asanácie územia a objektov.

Hlavné úlohy, ktoré je ženijná jednotka schopná plniť:

- prieskum a zistenie rozsahu ohrozenia, podmienky pre vykonanie záchranných prác,
- poskytnutie pomoci pri povodniach a záplavách (stavebné úpravy, spevňovanie brehov, priama záchrana osôb a majetku, čerpanie vody),
- evakuácia, resp. odsun osôb a majetku z ohrozenej oblasti,
- sprejazdňovanie komunikácií pri snehových kalamitách, stromových závaloch a povodniach,
- základné trhacie práce pri uvoľňovaní ľadov na vodných tokoch,
- základné potápačské práce,
- vyslobodzovanie uviaznutých osôb,
- uvoľňovanie a odťahovanie poškodenej techniky,
- asanácia objektov a priestorov,
- úprava komunikácií, vytyčovanie obchádzok.

Organizačná štruktúra ženijnej roty / žpr TISA (Slovenská republika)

Možnosti ženijnej jednotky TISA

Ženijno - prieskumné družstvo:

- vytvorí dve ženijné pozorovacie hliadky,
- alebo jednu ženijnú pozorovaciu hliadku a jednu prieskumnú potápačskú hliadku.

Ženijná čata:

- vytvorí štyri záchranné hliadky - z toho jednu na motorovom člne RUSB,
- je schopná postupne vykonávať trhacie práce na odstránenie objektov a závalov a súčasne vyčleniť jednu záchrannú hliadku,
- je schopná rozrušiť betónový zával pomocou kompresoru DK - 661 a súpravy SPP,
- odstrániť vzniknutý zával (prekážku) v celkovom objeme 1 860 m³ za 15 hodín.

Pontónová čata:

- zriadi most z PMS o nosnosti 60 t a dĺžke 38 m, alebo o nosnosti 20 t a dĺžke až 58 m,
- zriadi dve prievozové súlodia o nosnosti 50 t.

Ženijno - prepravná čata:

- zriadi štyri prievozové prepraviská zo štyroch kusov PTS - 10 do nosnosti 10 t.

Ženijno - cestná čata:

- zriadi mosty zo súpravy AM - 50 (13,5 m, 27 m, 40,5 m, 54 m),
- upraví a vytýči 60 km ciest, vrátane vytýčenia obchádzok,
- alebo odstráni až 5 580 m³ materiálu za 15 hodín.

Ženijná výstroj a technika:

1. AM-50 (automobil mostný) - 4 ks
2. KN-251 - 3 ks
3. UDS - 3 ks
4. UNC 53 - 2 ks
5. UNC 750 - 1 ks
6. DZ - 1 ks
7. PMS (pontónová mostná súprava riečny diel (pobrežný diel) - 4/2 ks
8. MVČ (motorový vlečný čln) - 3 ks
9. RUSB - 1 ks (motorový čln)
10. OSU - 2 ks (osvetľovacia súprava univerzálna)
11. MRP - 3 ks (motorová reťazová píla)
12. NL-8 - 4 ks (nafukovací čln)
13. SP 20 - 2 ks (potápačská súprava)
14. TRIDENT - 1 ks (kompresor vysokotlaký)
15. ČV 25 - 1 ks (vysokotlaké čerpadlo)
16. Dk 661 - 1 ks (kompresor)
17. EC 60kW, 7,5 kW, 4 kW - 3 ks
18. SPP - 1 ks (súprava pneumatických prístrojov)

19. ANTT - 7 ks
20. ANTTS3 - 4 ks
21. ANTS - 12 ks
22. ŠA - 1 ks
23. AOT - 1 ks
24. POKA - 1 ks
25. PAD-1 - 1ks
26. OT - 1 ks
27. Sanitka - 1 ks
28. POP - 1 ks
29. CHP (1 t) - 1 ks
30. Podvalníky + ťahače - 2 ks
31. AŽ - 1 ks (automobilový žeriav)
32. CITRA - 1 ks
33. Príves 5 t - 1 ks
34. R3Sp - 1 ks
35. Rádiové stanice - 28 ks

Medzinárodné cvičenie TISA, 13.-17. mája 2002, Ukrajina

Na základe schváleného plánu, ktorý bol schválený v Kyjeve dňa 30. augusta 2001 zástupcami náčelníkov generálnych štábov OS Ukrajiny, Rumunska, Maďarska a Slovenskej republiky, bolo naplánované spoločné veliteľsko-štábne prieskumné cvičenie s mnohonárodnostným ženijným práporom TISA. V dňoch 17.-19. 4. 2002 sa veliteľ žppr zúčastnil prvej plánovacej konferencie k cvičeniu v Mukačeve.

Toto cvičenie sa uskutočnilo 13.-17. mája 2002 vo Vynogradove na Ukrajine. Do cvičenia boli z nášho útvaru zapojení piati dôstojníci, ktorí boli predurčení na veliteľské a štábne funkcie. Na cvičení sa zúčastnili aj štáby príslušníkov ukrajinskej, maďarskej a rumunskej strany, ďalej operatívne skupiny Ministerstva zvláštnych situácií Ukrajiny, MV Ukrajiny, pohraničných vojsk Ukrajiny, predstavitelia oblastnej a regionálnej administratívy Ukrajiny, a to všetko pod záštitou Ministerstva obrany Ukrajiny.

Cvičenie prebiehalo v troch etapách:

1. Prognózovanie záplavovej situácie v povodí rieky Tisa (Ukrajina).
Prijatie rozhodnutia o uplatnení mnohonárodnostného ženijného práporu pri likvidácii dôsledkov živelnej pohromy.
2. Organizácia nasadenia jednotiek práporu v rajóne plnenia úloh.
Príchod národnostných jednotiek na územie Ukrajiny.
3. Postup plnenia úloh pri likvidácii následkov živelnej pohromy.
Organizácia koordinácie s orgánmi miestnej samosprávy a inými štruktúrami.
Všestranné zabezpečenie pôsobenia národnostných jednotiek.

Môžem povedať, že cvičenie bolo z hľadiska pripravenosti a vykonania na vysokej profesionálnej a odbornej úrovni, boli precvičené otázky velenia a koordinácie štábu prá-

poru s podriadenými mnohonárodnostnými jednotkami a zároveň boli rozobrané určité návrhy a možnosti zlepšenia a skvalitnenia tejto riadiacej práce. Prakticky boli precvičené otázky odstraňovania následkov vzniknutých pri mimoriadnych situáciách ukrajinskými jednotkami vyčlenenými do tohto medzinárodného práporu. Naši dôstojníci sa aktívne zapájali do plánovacieho procesu vzájomnej koordinácie medzi veliteľstvom (štábom práporu a jednotkami) a vzorne si plnili stanovené úlohy, čo bolo nakoniec hodnotené aj pri záverečnom hodnotení vel. 38 AZ gen.por. Tsiutsiurským.

Verím, že táto spolupráca v rámci spoločného projektu TISA sa bude naďalej rozširovať. Každá zo strán má určité skúsenosti so vznikom mimoriadnych udalostí (hlavne záplav) a v prípade potreby môžu svoju pomoc a skúsenosti poskytnúť pri likvidácii týchto následkov v ktorejkoľvek zúčastnenej krajine.

Bruce JACKSON
predseda výboru USA pre NATO

NATO PRED PRAŽSKÝM SUMMITOM - POHĽAD Z USA

Agenda

- **The Completion of Europe**
- **The Southern Dimension**
- **The Complementarity of NATO and the EU**
- **The Reform Agenda**
- **NATO's New Agenda**

The Prague Summit is a “foundation summit” analogous to the Summits in 1949.

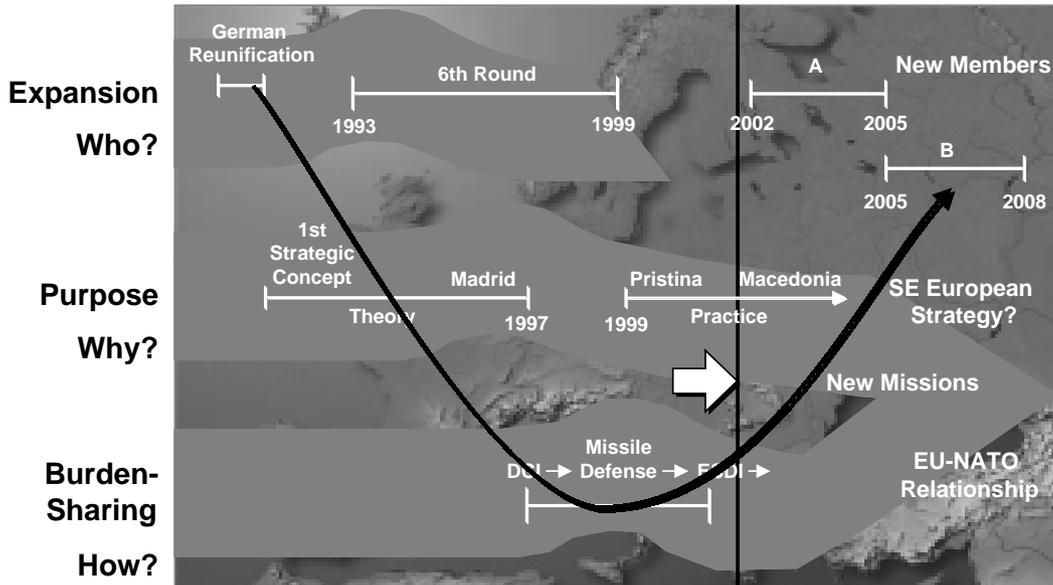
4661X.PPT 6/25/02 2

Agenda

- **The Completion of Europe**
- **The Southern Dimension**
- **The Complementarity of NATO and the EU**
- **The Reform Agenda**
- **NATO's New Agenda**

The Prague Summit is a “foundation summit” analogous to the Summits in 1949.

NATO in Historical Context 1989 - 2009

The adaptation of NATO has been going on for more than a decade. September 11th accelerated this transformation.

4661X.PPT 6/25/02 4

NATO: Feb 18, 1952

- Unconventional Threat
- Internal Instability

The first NATO expansion addressed political instability in SE Europe and the threat posed to fragile democracies.

NATO: May 6, 1955

- Integration of West Germany
- The Post-War Engagement of Neutrals

NATO: May 30, 1982

- Response to Spanish Isolation (Social Promotion)
- Absence of Threat (Rejoining Political Community)

Spanish accession may constitute the modern model of NATO as an accelerant to political integration.

NATO: 1991

- Soviet Withdrawal from Europe
- Reunification of Germany

In 1991, NATO took the first step in the project that became the completion of Europe.

4661X.PPT 6/25/02 8

NATO: March 12, 1999

- Germany Finally Surrounded by Democratic States
- Crossed Sava into SE Europe December 1995

Throughout the 1990's the Alliance suffered from the lack of an agreed strategy for SE Europe.

4661X.PPT 6/25/02 9

Europe in 2001

- **Baltic States and Scandinavian Neutrals Exposed**
- **Poland Strategically Exposed**
- **Belt of Neutrals From Ukraine to France**
- **Hungary Strategically Vulnerable**
- **Turkey and Greece Isolated From Europe**
- **Post Milosevic Instability**

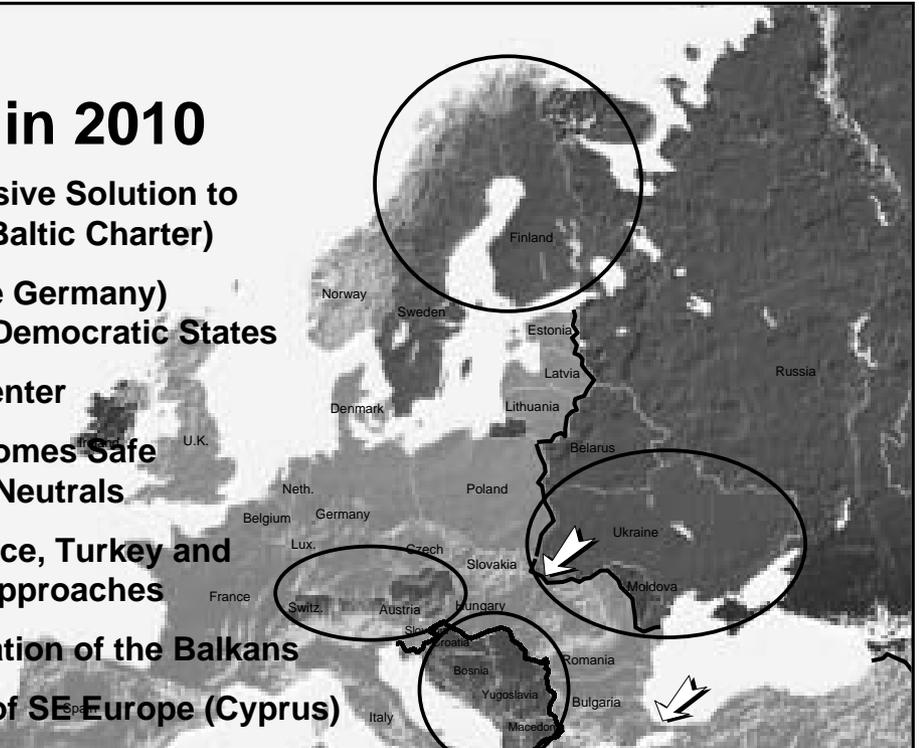

The growing awareness of an uncompleted European security system led the US to recommit in the Balkans and to the President's Warsaw Speech.

4661X.PPT 6/25/02 10

Europe in 2010

- **Comprehensive Solution to Baltic Sea (Baltic Charter)**
- **Poland (Like Germany) Flanked by Democratic States**
- **Coherent Center**
- **Europe Becomes Safe for Historic Neutrals**
- **Link to Greece, Turkey and Black Sea Approaches**
- **Democratization of the Balkans**
- **Integration of SE Europe (Cyprus)**

NATO, roughly co-extensive with an enlarged European Union, holds the promise of a completed European security system.

4661X.PPT 6/25/02

Agenda

- The Completion of Europe
- The Southern Dimension
- The Complementarity of NATO and the EU
- The Reform Agenda
- NATO's New Agenda

4661X.PPT 6/25/02 12

Agenda

- The Completion of Europe
- **The Southern Dimension**
- The Complementarity of NATO and the EU
- The Reform Agenda
- NATO's New Agenda

The most ambitious element of the Warsaw Speech was the claim of "Baltic to Black Sea."

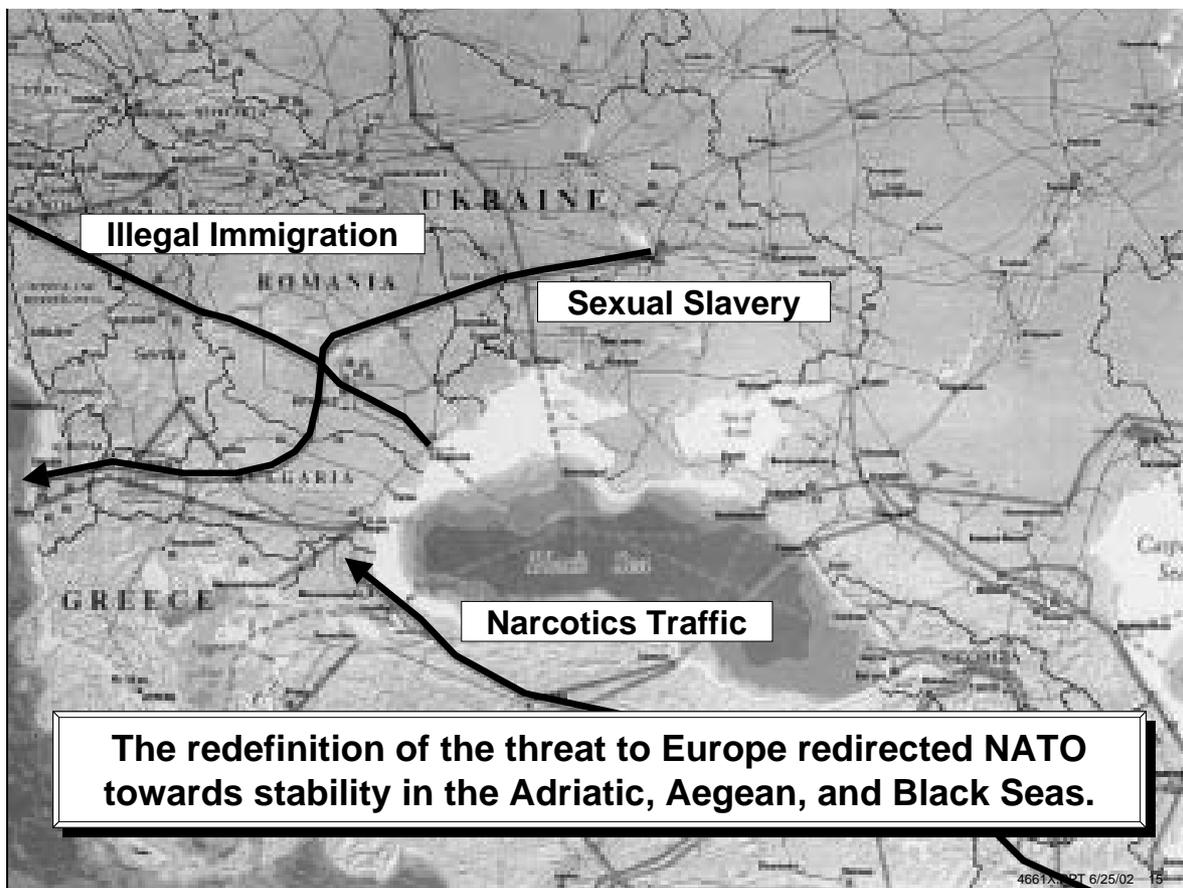
4661X.PPT 6/25/02 13

Strategic Significance of SE Europe

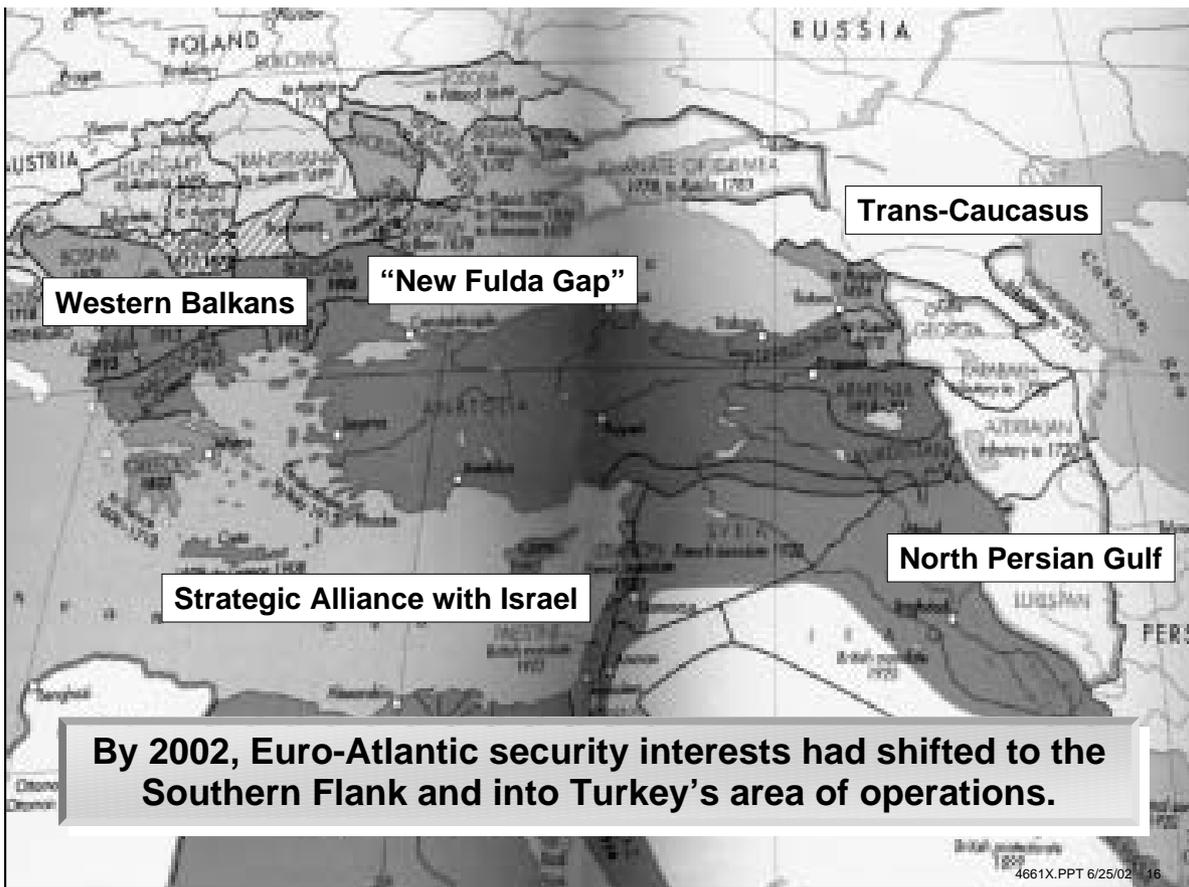
The inclusion of a stable Balkan center and a plan for progressive democratization became the foundation of SE European stability.

4661X.PPT 6/25/02 14

The redefinition of the threat to Europe redirected NATO towards stability in the Adriatic, Aegean, and Black Seas.

4661X.PPT 6/25/02 15

Agenda

- The Completion of Europe
- The Southern Dimension
- **The Complementarity of NATO and the EU**
- The Reform Agenda
- NATO's New Agenda

4661X.PPT 6/25/02 18

Agenda

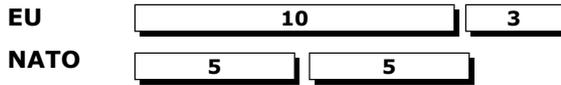
- The Completion of Europe
- The Southern Dimension
- **The Complementarity of NATO and the EU**
- The Reform Agenda
- NATO's New Agenda

Frictions between NATO-EU on ESDP have given way to a recognition of complementarity and parallelism.

4661X.PPT 6/25/02 19

Political Risks in Dual Enlargement

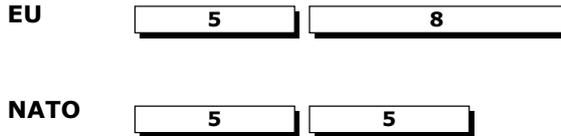
Rejects SE Europe

Bulgaria, Romania, Turkey

Bulgaria, Romania, Albania, Macedonia, Croatia

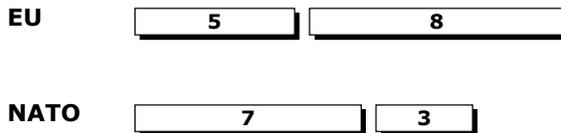
Compounds Problem by Slowing EU

Bulgaria, Romania, Turkey, Poland, Slovakia, Cyprus, Czech Republic, Lithuania

Bulgaria, Romania, Albania, Macedonia, Croatia

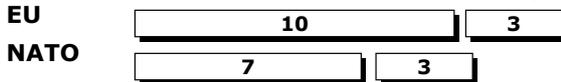
Shifts Burden to NATO

Bulgaria, Romania, Turkey, Poland, Slovakia, Cyprus, Czech Republic, Lithuania

Albania, Macedonia, Croatia

Distributes Burden Between NATO/EU

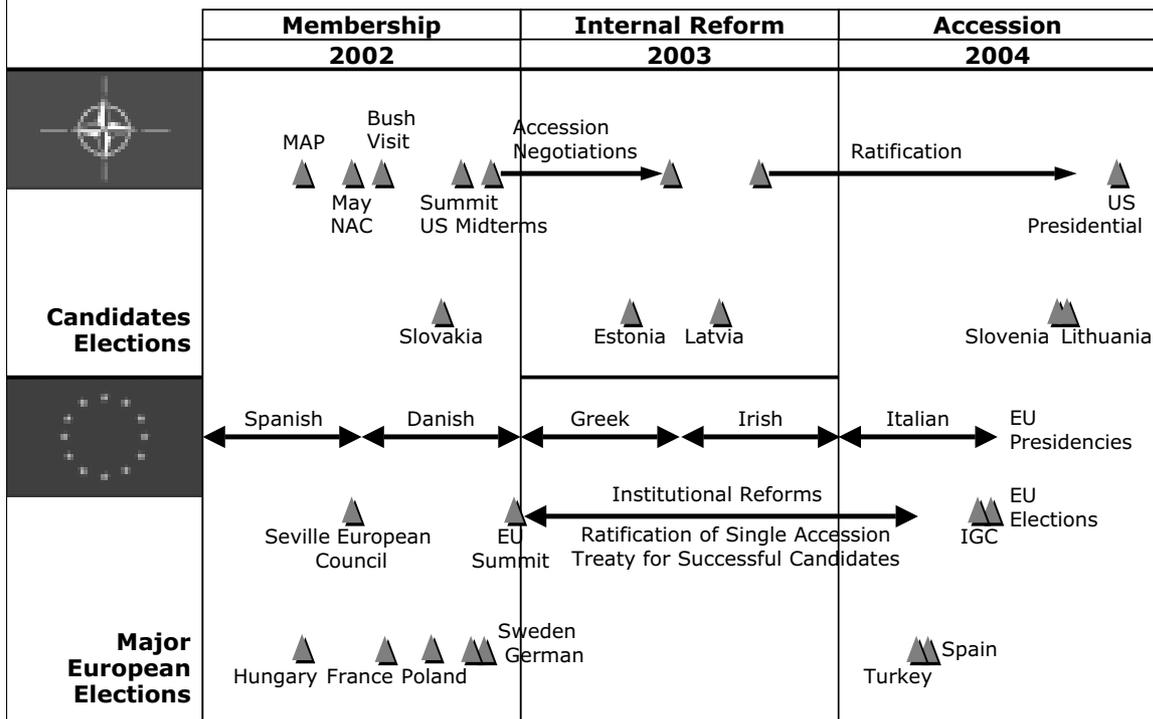

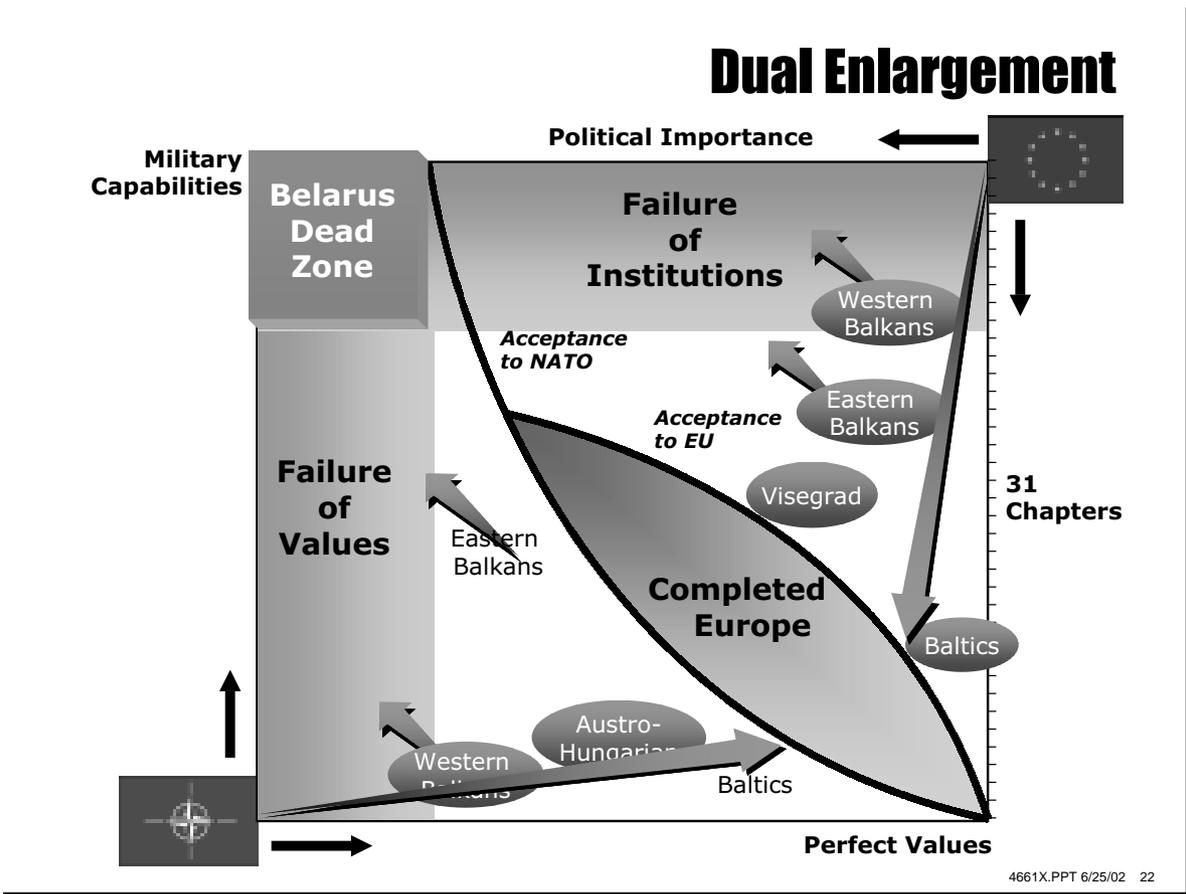
Bulgaria, Romania, Turkey,

Albania, Macedonia, Croatia

4661X.PPT 6/25/02 20

Timelines for Decision

Agenda

- The Completion of Europe
- The Southern Dimension
- The Complementarity of NATO and the EU
- The Reform Agenda
- NATO's New Agenda

Agenda

- The Completion of Europe
- The Southern Dimension
- The Complementarity of NATO and the EU
- **The Reform Agenda**
- NATO's New Agenda

By the Reykjavik Ministerial, NATO had embraced the grand strategy of integration. Reform of the civic societies in CE Europe is the remaining priority.

4661X.PPT 6/25/02 24

Elements of Civil Society

- Coming to Terms with History (Consciousness)
- Education (Dissemination)
- Checks and Balances (Institutions)

Civil society grows upward from historical consciousness, through the education of society, to the institutionalization of a culture of balance and consent.

4661X.PPT 6/25/02 25

Checks and Balances

- Separation of the Powers of Government
- Independent and Vigilant Judiciary
- Partisan but Responsible Opposition
- Integrated but Distinct Ethnic Minorities
- Powerful Cultural and Religious Institutions
- Free (and Morally Energetic) Press

Final stage civic society is all about the reliability and permanence of institutions. The decision at Prague will be determined by the success of each democracy's reform agenda.

1861X.PPT 6

Key Elements of Romania's Reform Agenda

I. ANTI-CORRUPTION

Effective actions to cut off economic sources of corruption, measures on conflict of interest, financial disclosure, access to information and increased transparency, as well as judicial reform.

Main actions to be completed by November 2002 include:

- ✓ Dedicate necessary resources, personnel and public government commitment to make the National Anti-Corruption Prosecutor's Office fully operational (by September 2002);
- ✓ Introduce 'whistleblower protection' measures through executive authority;
- ✓ Enact stronger conflict of interest law;
- ✓ Enact stronger financial disclosure law;
- ✓ Enact consensus-based political party financing law;
- ✓ Publicize draft Civil Service Codes of Ethics for public review and discussion.

II. ECONOMIC REFORM

Increased transparency and decisive speed of the economic reform process.

Main actions:

- ✓ Establish "legislative notice" procedure to ensure Romanian and foreign business communities are adequately informed and involved in relevant initiatives, by April 2002.
- ✓ Enact "sunshine law", by November 2002.
- ✓ Privatize around 120 state-owned entities, by November 2002.

III. MILITARY REFORM

Developing a modern, properly structured and fit-for-duty military force that is trained and equipped to operate effectively with NATO.

Main actions to be completed by November 2002 include:

- ✓ Deployment of an infantry battalion, a NBC company and medical personnel as part of Operation Enduring Freedom as agreed between the US and Romania;
- ✓ Deployment of a 400-person reserve force in Kosovo in April;
- ✓ Additional deployments of Romanian forces in international operations;
- ✓ Fully implement the Planning, Programming and Budgeting System in the Ministry of Defense;
- ✓ Train 1500 personnel at the NCO Training Center established with US Marine Corps support by 30 September 2002;
- ✓ Train additional 1700 MOD personnel in English courses by September 30, 2002.

Key Elements of Romania's Reform Agenda (Cont)

4. INTELLIGENCE ISSUES

Continuing the reform of, and strengthening confidence in, the security services in order to meet NATO standards on the protection of classified information.

Main actions to be completed by May 2002 include:

- √ Enact legislation on classified information protection;
- √ Continue public participation in debating the role of intelligence agencies in democratic societies.

Main actions to be completed by October 2002 comprise:

- √ Speeding up procedures on NATO-compatible vetting system for all persons who are to have access to NATO classified information;
- √ Institute vetting procedures for government officials in order to dispel concerns related to persons who cooperated with former Securitate.

5. HUMAN TRAFFICKING

Dramatically reduce and eventually eliminate trafficking in human beings through prevention and awareness-raising programs, prosecution of traffickers, and protection of victims.

Main actions to be completed by June 2002 include:

- √ Establishment of a resource center on trafficking issues;
- √ Appointment of a senior Romanian prosecutor to work with SECI;
- √ Appointing a senior GOR adviser attached to the PM's office to deal with this issue (cross-agency coordination).

Main actions to be completed by September 2002 include:

- √ Enhancing SECI cooperation with Serbia, Moldova and Ukraine on trafficking issues;
- √ Establishment of three GOR financed shelters for victims.

4659X.PPT 6/25/02 28

Key Elements of Romania's Reform Agenda (Cont)

6. MINORITY RIGHTS

Taking resolute action against all forms of discrimination and promoting full accounting of our history.

Short-term actions include:

- √ Implement legislation criminalizing fascist, and racist organizations and symbols (as soon as the Law is published in the Official Gazette).
- √ Dismantle monuments to wartime leader Marshall Antonescu on public property (by mid-2002);
- √ Change names of all streets, parks and public spaces named after fascist leader Marshall Antonescu (by May 2002).

Medium-term actions include:

- √ Resolve a significant number of property restitution cases by November 2002.
- √ Identify and implement preservation and restoration of national cultural patrimony of the national minorities.

7. CHILDREN'S RIGHTS

Full protection and promotion children's rights in the country. Completion of adoption cases in process prior to the 8 October 2001 freeze.

Main actions to be implemented short-term:

- √ Adopt legislation on adoption based on the draft received on December 15, 2001, by Mid-May;
- √ Complete review of 'pipeline' adoption cases and solve the remaining 288 American cases raised by US officials.

4661X.PPT 6/25/02 29

The Slovak Reform Agenda

Governmental

- Elimination of Governmental Corruption
- Export Controls/Counter-Proliferation
- Strengthened Judiciary (Versus Organized Crime)

Civic Society

- Protection and inclusion of minorities
- Holocaust Restitution

Political

- Political Participation (Voter Turnout)
- Rejection of Autocratic and/or Criminal Leadership

Slovakia must convince the West that it can deliver on reform and that its leadership can be trusted.

4661X.PPT 6/25/02 30

We've done what we said we would do. If they screw up and don't deliver, it's their own damn fault.

*– Senior White House Official
June 2001*

4661X.PPT 6/25/02 31

Agenda

- The Completion of Europe
- The Southern Dimension
- The Complementarity of NATO and the EU
- The Reform Agenda
- NATO's New Agenda

4661X.PPT 6/25/02 32

Agenda

- The Completion of Europe
- The Southern Dimension
- The Complementarity of NATO and the EU
- The Reform Agenda
- **NATO's New Agenda**

The transition of post-1989 Europe has been marked by volatile electorates and fragile coalitions. This perception competes with our grand strategy of Euro-Atlantic integration.

4661X.PPT 6/25/02 33

NATO's New Capabilities

- Smaller, Lighter, Faster, Mobile, More Lethal
- Response to Changing Threat
- Revolution in Military Affairs

The instruments of democracy should serve the purposes of democracy. These purposes have changed. Therefore, our instruments must as well.

4661X.PPT 6/25/02 34

4661X.PPT 6/25/02 35

EU **NATO-Russia Council** **NATO** **Coalition**

NATO's mission is changing. The same counter-narcotics mission may be a component of coalition counter-terror operations and EU border security

4661X.PPT 6/25/02 36

The Perishability of Revolutionary Time

1776 → 1790
Declaration of Independence → First Congress of the United States

Silence on Institution of Slavery

1989 → 2002
Pope John Paul's Vision of Man → Prague

Europe's New Foundation?

The Prague Summit is Slovakia's best chance to rejoin Europe. It may also be Slovakia's last chance in this generation.

PT 6/25/02

**“Now that a revolution really is needed
those who once were fervent are quite cool.**

**... It is revealed now that their Europe since
the beginning has been a deception, for its
foundation is nothingness...”**

***“Sarajevo”
– Czeslaw Milosz***

4661X.PPT 6/25/02 38

“Now that a **revolution really is needed
those who once were fervent are quite cool.**

**... It is revealed now that their Europe since
the beginning has been a deception, for its
foundation is nothingness...”**

***“Sarajevo”
– Czeslaw Milosz***

4661X.PPT 6/25/02 39

VYHLÁSENIE

Regionálneho konventu o NATO - Prešov 2002

My, účastníci Regionálneho konventu o NATO - Prešov 2002 sme prijali nasledujúce vyhlásenie:

Uvedomujeme si, že:

- NATO reprezentuje hodnoty, ku ktorým sa hlásime - sloboda, demokracia, trhová ekonomika a vláda zákona,
- členstvo Slovenska v NATO zodpovedá záujmu väčšiny občanov Slovenskej republiky, pretože ponúka istotu, bezpečnosť a prosperitu,
- NATO je prostriedkom k lepšiemu a kvalitnejšiemu životu,
- členstvo v NATO zabezpečí budúcim generáciám Slovenska život v mieri,
- získaním členstva v NATO Slovensko prekoná významný míľnik na ceste od totality k demokracii,
- členstvo v NATO umožní občanom Slovenska podieľať sa na budovaní stability a bezpečnosti v spoločnej Európe,
- Pražský summit NATO v novembri 2002 je historickou šancou pre Slovensko na získanie pozvánky na členstvo v NATO.

A preto vyzývame:

- politické elity, aby nepremárnili historickú šancu na plnohodnotné zaradenie Slovenska do transatlantického spoločenstva,
- občanov Slovenskej republiky, aby zodpovedne rozhodovali o budúcnosti našej spoločnej vlasti.

V Prešove, 30. mája 2002

ISBN 80-89011-15-0